

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**FUTBOLCULARDA SOSYAL KİMLİK BAĞLAMINDA
PROSOSYAL VE ANTİSOSYAL DAVRANIŞLAR**

HİKMET TURKAY

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

HAZİRAN 2019

**FUTBOLCULARDA SOSYAL KİMLİK BAĞLAMINDA PROSOSYAL VE
ANTİSOSYAL DAVRANIŞLAR**

Hikmet TURKAY

**DOKTORA TEZİ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2019

Hikmet Turkay tarafından hazırlanan "FUTBOLCULARDA SOSYAL KİMLİK BAĞLAMINDA PROSOSYAL VE ANTİSOSYAL DAVRANIŞLAR" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman-Başkan: Prof. Dr. A. Azmi YETİM

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. M. Yaşar ŞAHİN

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. Hakan SUNAY

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. A. Dursun AYDIN

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kafkas Üniversitesi

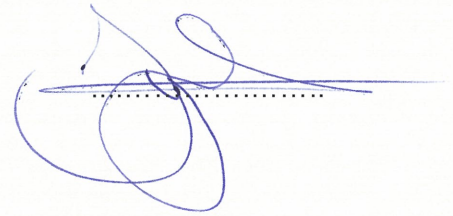
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İ. Fatih YENEL

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 12/06/2019

Jüri üyeleri tarafından DOKTORA tezi olarak uygun görülmüş olan bu tez Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa ASLAN

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Hikmet TURKAY

12/06/2019

FUTBOLCULARDA SOSYAL KİMLİK BAĞLAMINDA PROSOSYAL VE ANTİSOSYAL DAVRANIŞLAR

(Doktora Tezi)

Hikmet TURKAY

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2019

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, profesyonel ve amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik düzeyleri ile sporda prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyerek, demografik değişkenler açısından karşılaştırmaktır. Araştırma, tarama modelinde olup ilişkisel tarama yöntemi kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 Türkiye Futbol Liglerinde görev alan profesyonel ve amatör futbolcular (287 profesyonel futbolcu, 292 amatör futbolcu) oluşturmaktadır. Futbolcuların sosyal kimliklerini incelemek amacıyla, Bruner ve Benson (2018) tarafından geliştirilen ve Turkay, Yetim ve Sezer (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği, futbolcuların davranışlarını incelemek amacıyla da, Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Balçıkanlı (2013) tarafından yapılan Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler, korelasyon analizi, iki grubun karşılaştırılması için Mann Whitney U ve ikiden fazla grubun bulunduğu karşılaştırmalarda Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre futbolcuların; lig statüsü, yaş, sporculuk yaşı, eğitim durumu, gelir düzeyi, yerleşim birimi, kardeş sayısı, ailede spor yapan, uluslararası müsabakaya katılma ve milli takıma çağrılma durumlarına göre anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Sonuç olarak katılımcıların, sporda sosyal kimlik düzeylerinin artmasıyla prososyal davranışlarının da arttığı, antisosyal davranış düzeylerinin ise azaldığı belirlenmiştir.

Bilim Kodu : 1301

Anahtar Kelimeler : Futbol, Sosyal Kimlik, Prososyal, Antisosyal

Sayfa Adedi : 136

Tez Yöneticisi : Prof. Dr. A. Azmi YETİM

PROSOCIAL AND ANTISOCIAL BEHAVIOR OF FOOTBALL PLAYERS IN THE
CONTEXT OF SOCIAL IDENTITY

(Ph. D. Thesis)

Hikmet TURKAY

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF HEALTH SCIENCES

June 2019

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationship between social identity levels of professional and amateur football players and prosocial and antisocial behaviors in sports and to compare them in terms of demographic variables. The research was conducted in the survey model and evaluated within the scope of relational survey method. The study group of the research consists of professional and amateur football players (287 professional players, 292 amateur players) participated in the 2018-2019 Turkey Football League. Social Identity Scale in Sport developed by Bruner and Benson (2018) and adapted to Turkish by Turkey, Yetim and Sezer (2018) was used in order to examine the social identities of football players; and The Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale developed by Kavussanu and Boardley (2009) and adapted by Balçıklanlı (2013) was used in order to examine the behavior of football players. Descriptive statistics, correlation analysis, Mann Whitney U for comparison of two groups and Kruskal Wallis H test were used for comparisons between two groups. According to the findings of the research; there are significant differences in terms of league status, age, athletics age, education level, income level, accommodation unit, number of siblings, athletes in family, participation in international competition and being called to national team. As a result, it was determined that the social identity levels of the participants increased their prosocial behaviors and decreased their antisocial behaviors.

Science Code : 1301

Keyword : Football, Social Identity, Prosocial, Antisocial

Number of pages : 136

Supervisor : Prof.Dr. A. Azmi YETİM

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aşamasında heyecanımı paylaşan, yaşadığım kaygılarla baş etmem konusunda bilgi ve deneyimleriyle bana destek olan, sabırla, titizlikle, anlayış ve desteğiyle çalışmalarımı yönlendiren, beni destekleyip cesaretlendiren danışmanım Prof. Dr. Azmi Yetim' e ve katkılarından dolayı Doç. Dr. M. Yaşar Şahin' e teşekkürlerimi sunarım.

Yaptığım çalışmamın ortaya çıkmasında ölçekleri samimiyetle dolduran sevgili futbolcu kardeşlerime, ilgi ve desteklerinden dolayı kulüp yöneticileri ve antrenörlerine, bilgi ve görüşleriyle çalışmama ışık tutan; Doç. Dr. Ali Dursun Aydın, Doç. Dr. Hakan Sunay, Dr. Öğr. Üyesi Fatih Yenel ve yine yardım ve desteklerinden dolayı, Dr. Öğr. Üyesi Hasan Erdem Mumcu, Dr. Öğr. Üyesi Abdulkerim Çeviker, Öğr. Gör. Esengül Güngöz, Uzm. Yavuz Gür ve futbol kulüpleriyle iletişimimi sağlayan Burhan Arel, Feridun Tankut, Bayram Uğurlu ve Erkan Özmen' e, katkılarından dolayı doktora öğrencisi arkadaşım Çağrı Arı' ya ve yine desteklerinden ötürü Yusuf Arat' a, aynı zamanda Sağlık Bilimleri Enstitüsü personellerine ve bizi her zaman güler yüzüyle karşılayan, çözüm odaklı yapısıyla Cengiz Çatal' a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca hayatım boyunca bana hep inanan, desteğini ve güvenini her zaman yanımda hissettiğim, beni bugünlere getiren değerli Annem Rahime TÜRKAY' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ	1
2.GENEL BİLGİLER.....	7
2.1. Kimlik Kavramı ve Sosyal Kimlik	7
2.1.1. Kimlik.....	7
2.1.2. Kimlik inşası.....	8
2.1.3. Kimlik ve ahlak.....	10
2.1.4. Sosyal kimlik.....	10
2.1.5. Kolektif kimlik.....	13
2.1.6. Kimlik ve spor	16
2.2. Prososyal ve Antisosyal Davranışlar	17
2.2.1. Prososyal davranışların temelleri.....	17
2.2.2. Prososyal davranış türleri	19
2.2.3. Prososyal davranışları etkileyen etkenler	22
2.2.4. Antisosyal davranışların temelleri	23
2.2.5. Antisosyal davranışlarda psikososyal faktörler	25
2.2.6. Antisosyal davranışları önleme.....	27
2.3. Futbol ve Futbolda Davranış Türleri	28

	Sayfa
2.3.1. Futbol olgusu	28
2.3.2. Futbolun tarihsel gelişimi	30
2.3.3. Ülkemizde futbol	32
2.3.4. Futbolda sosyal kimlik ve davranışsal yansımaları	34
2.3.5. Futbolda prososyal davranışlar.....	35
2.3.6. Futbolda antisosyal davranışlar	37
2.4. Konuyla İlgili Çalışmalar	38
2.4.1. Yurtiçi çalışmalar	39
2.4.2. Yurtdışı çalışmalar.....	41
3. GEREÇ VE YÖNTEM	45
3.1. Araştırmanın Modeli	45
3.2. Araştırma Grubu.....	45
3.3. Veri Toplama Araçları.....	47
3.4. Verilerin Toplanması	49
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi	49
4. BULGULAR	53
5. TARTIŞMA.....	89
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	101
KAYNAKLAR.....	107
EKLER.....	125
EK-1. Etik komisyon raporu	126
EK-2. TFF anket çalışma izni	127
EK-3. Kişisel bilgi formu.....	130
EK-4. Sporda sosyal kimlik ölçeği.....	131
EK-5. Sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği	132
ÖZGEÇMİŞ	133

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Futbolcuların demografik ve spor faaliyetleri hakkındaki bilgileri	45
Çizelge 3.2. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirlik analiz sonuçları.....	49
Çizelge 3.3. Araştırmada kullanılan ölçeklere ait normallik testi.....	51
Çizelge 4.1. Futbolcuların lig statüsüne göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.....	53
Çizelge 4.2. Sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının korelasyonu	55
Çizelge 4.3. Profesyonel futbolcuların yaş aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	60
Çizelge 4.4. Amatör futbolcuların yaş aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	61
Çizelge 4.5. Profesyonel futbolcuların sporculuk yaşı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	63
Çizelge 4.6. Amatör futbolcuların sporculuk yaşı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	64
Çizelge 4.7. Profesyonel futbolcuların lig statüsüne göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	66
Çizelge 4.8. Profesyonel futbolcuların eğitim durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	68
Çizelge 4.9. Amatör futbolcuların eğitim durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	69
Çizelge 4.10. Profesyonel futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	71

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.11. Amatör futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	72
Çizelge 4.12. Profesyonel futbolcuların en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimine göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	74
Çizelge 4.13. Amatör futbolcuların en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimine göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	75
Çizelge 4.14. Profesyonel futbolcuların kardeş sayısı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	78
Çizelge 4.15. Amatör futbolcuların kardeş sayısı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	79
Çizelge 4.16. Profesyonel futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	81
Çizelge 4.17. Amatör futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	83
Çizelge 4.18. Profesyonel futbolcuların daha önce uluslararası bir müsabakaya katılıp katılmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	84
Çizelge 4.19. Amatör futbolcuların daha önce uluslararası bir müsabakaya katılıp katılmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.....	85
Çizelge 4.20. Profesyonel futbolcuların daha önce milli takıma çağırılıp çağırılmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması	86

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Etkileşimli sosyal kimlik oluşum modeli.....	13
Şekil 2.2. Kolektif kimliğin sosyal harekete katılımıda aracılık rolü	15
Şekil 2.3. Prososyal davranışların belirleyicileri.....	20

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
%	Yüzde
f	Frekans
n	Örneklem Büyüklüğü
P	Anlamlılık Derecesi (Manidarlık) (Significance)
r	Korelasyon Katsayısı
Sd	Serbestlik Derecesi
Ss	Standart Sapma
$\bar{x}$	Aritmetik Ortalama

Kısaltmalar	Açıklamalar
FIFA	Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği
TFF	Türkiye Futbol Federasyonu
UEFA	Avrupa Futbol Federasyonları Birliği

1. GİRİŞ

Günümüz sosyal bilimlerde popüler ve tartışmalı kavramlardan biri olarak kabul edilmektedir "sosyal kimlik". Filozoflardan, psikologlardan, sosyologlardan, antropologlardan, siyaset bilimcilere kadar birçok alanda yoğun ilgi gören sosyal bir olgudur. Sosyal kimlik, sosyal yaşamın önemli yönlerinin araştırıldığı ve değerlendirildiği bir etken haline gelmiştir ve aynı zamanda sosyal araştırmalardaki en karmaşık ve anlaşılması güç bir kavram olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal kimlik, bir sosyal gruba ait olma hissi, sosyal kategori ile güçlü bir bağlantı ve sosyal algılarımızı ve davranışlarımızı etkileyen kişiliğimizin önemli bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bir gruba üyelik ve bireyin grup ile arasındaki duygusal bağ, sosyal kimliğin temelini teşkil etmektedir (Tajfel, 1981). Araştırmalar, içsel ve aynı zamanda içsel olmaktan ziyade sosyal kimliğin, toplumsal olarak inşa edildiğini ve mevcut sosyal yapıların süreçlerinden etkilendiğini göstermektedir (Butler, 2002; Novotny, 1998; Young, 1997). Birçok modern filozof, yeni yüzyılın "kimlikler çağı" olarak adlandırılabilceğini ileri sürmektedir. Sosyal kimlik bireylere, diğer bireyler ve gruplar arası çatışma riskinden korunma duygusu vermekte ve sınırları içinde ortak bir alan hissi kurarak onları yalnızlıktan kurtarmaktadır (Korostelina, 2007: 16).

Sosyal kimlik, bireyin kendi kimlik kavramı ve ait olduğu sosyal gruplar arasındaki ilişkiyi anlamada en önemli etkenlerden biri olmaktadır (Leary ve Baumeister, 2017). Bu nokta ile tutarlı olarak, sosyal kimlik yaklaşımı, grupların bireysel davranış için pasif bir bağlam olmadığını öne sürmektedir. Bireyin psikolojisinin grup yaşamının bir ürünü olması ve onun farklı psikolojik ve sosyal gerçeklikler etkisinde olduğuna daha fazla önem verilmesi gerekmektedir (Micklethwait ve Wooldridge, 1997). Bununla birlikte, sosyal yaşamda bireylerin psikolojisinin grup güçleri tarafından şekillendirildiği ve davranışlarının bu nedenle iyimser, kötümser veya üretken olabildiği öne sürülmektedir (Ashforth ve Mael, 1989). Bu noktadan bakıldığında yüksek seyirci kitlesine sahip futbolda, gerek izleyiciler olsun gerekse futbolcuların bir gruba aidiyeti temsil eden sosyal kimliklerine uygun davranışlar sergilediklerini söylemek yadsınamaz bir gerçek olacaktır. Aynı zamanda futbolcuların ve seyircilerin sosyal kimliklerine göre sergiledikleri olumlu veya

olumsuz bu davranışlar daima merak uyandırmaktadır. Son yıllarda sporun sosyal ve psikolojik yönleri üzerine yapılan araştırmalar da, bu ve benzeri konulara cevap aramaktadır.

Araştırmalarda; acaba sporcular bir müsabaka esnasında birbirlerine neden yardım eder veya neden yardım etmez? Kendi çıkarları için mi yoksa başka seçeneği olmadığından ya da kendisinden öyle davranması beklendiğinden mi yardım eder? Sporcular birbirlerine karşı neden zarar verici davranışlarda bulunur? Buna benzer sorular artırılabilirken, sporcularda prososyal ve antisosyal davranışlar ön plana çıkmakta ve araştırmalar bu yönde yoğunlaşmaktadır.

Yaşamın her alanında prososyal ve antisosyal davranış türlerine rastlamak mümkündür. Spor da bireyleri bir araya getiren sosyal bir olgu olması nedeniyle, prososyal ve özellikle antisosyal davranışların sıklıkla rastlanabildiği bir alandır. Her ne kadar spor ve antisosyal davranış kelimelerinin yan yana olması istenmese de, sporun amacı içerisinde bu davranışa yer verilmese de, sportif aktiviteler içerisinde her zaman prososyal davranışlarla karşılaşmamaktadır. Antrenörler ve yöneticiler açısından bakıldığında da, baş edilmesi en güç sorunlardan biri, kendileriyle çeşitli problemlerin yaşandığı sorunlu sporcular olmaktadır. Bu nedenle özellikle spor bilimciler, sporda fair-play ve şiddete yol açan davranışlar üzerine birçok araştırma yapmaktadırlar.

Günlük hayatta ve sporda ahlaksal yargı, saldırganlık (Bredemeier, Weiss, Shields ve Cooper, 1986), sportmenlikte bireysel ve çevresel faktörler, spor yapan ve yapmayan bireylerdeki ahlaki gelişim (Bredemier ve Shields, 1986), sporda prososyal ve antisosyal davranışlar (Kavussanu, 2006) ile ilgili araştırmalar spora ve sporda ahlak kavramına farklı bakış açıları getirmektedir. Spordaki prososyal davranışlar, yere düşen rakibe yardım etmek, takım arkadaşlarını cesaretlendirmek gibi davranışlardan oluşurken (Kavussanu ve Boardley, 2009), antisosyal davranışlar ise, zarar vermek (kötü bir faul veya misilleme yapmak) veya rakibe dezavantaj sağlayan (sakatlanma taklidi veya zaman geçirmek gibi) hileli davranışları amaçlayan fiillerdir (Traclet, Romand, Moret ve Kavussanu, 2011). Bu davranışlar sporcularda sıklıkla görülebilmektedir ve spor ortamı dışında

yaşamlarının her alanındaki sosyal davranışlarını da etkilemektedir (Bandura, Caprara, Barbaranelli, Gerbino ve Pastorelli, 2003).

Sporda davranış türleriyle ilgili ulusal ve uluslar arası literatür incelendiğinde, araştırmaların çoğu, özellikle yakın temas kurulan takım sporlarında (futbol, basketbol, hentbol gibi) yoğunlaştığı fakat yeterli araştırmanın yapılmadığı görülmektedir. Sporda sosyal kimlik ve buna bağlı olarak prososyal ve antisosyal davranışlarla ilgili çalışmalar ülkemizde ve yurtdışında araştırmaya açık, bugüne kadar üzerinde yeterince durulmamış, büyük öneme sahip bir konu olarak karşımıza çıkmakta ve sınırlı sayıdaki literatüre katkı sağlama gereği de duyulmaktadır.

Problem durumu

Futbolcuların sosyal kimlik bağlamında prososyal ve antisosyal davranışlarında farklılıklar var mıdır?

Alt problemler

- Futbolcuların yaşlarına göre bir farklılık var mıdır?
- Futbolcuların sporculuk yaşlarına göre bir farklılık var mıdır?
- Futbolcuların oynadıkları lig statüsüne göre bir farklılık var mıdır?
- Futbolcuların eğitim düzeylerine göre bir farklılık var mıdır?
- Futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre bir farklılık var mıdır?
- Futbolcuların en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimlerine göre bir farklılık var mıdır?
- Futbolcuların kardeş sayılarına göre bir farklılık var mıdır?
- Futbolcuların ailelerinde spor yapan olup olmadığına göre bir farklılık var mıdır?
- Futbolcuların uluslararası bir müsabakaya katılma durumlarına göre bir farklılık var mıdır?
- Futbolcuların Milli Takıma çağrılma durumlarına göre bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, sportif faaliyetler arasında özellikle toplumsal algı yönünden önem derecesi yüksek olan futbol branşında aktif olarak faaliyet gösteren profesyonel ve amatör futbolcuların, sosyal kimlik bağlamında prososyal ve antisosyal davranışlarını çeşitli sosyo-demografik özellikler açısından incelemektir.

Araştırmanın önemi

Spor, içerisinde toplumsal ve evrensel bir takım değerleri barındıran sosyal bir olgudur. Bu değerleri sporun her alanına ve özellikle de büyük kitlelere hitap eden futbola aktarabilmek ve devamını sağlamak oldukça önemlidir. Futbola aktarılan bu değerleri, futbolun tüm tarafları ve paydaşlarının yararlanacağı bir futbol ortamı ve futbol anlayışı oluşturmak için, gerekli etik değerleri benimsetmek ve bu değerleri yaşatabilmek futbolun gelişim süreçleri içerisinde öncelikli alan olan futbolcular üzerine olmalıdır. Çünkü futbolcular toplumun birçok kesiminin örnek aldığı, özellikle gençlerin rol modelleri konumundadırlar. Futbolcularda kulüplerine aidiyet kapsamında sosyal kimlikleri ve prososyal ve antisosyal davranışların ortaya çıkış nedenleri ve antisosyal davranışların ortadan kaldırılması için yapılacak çalışmalar, futbolda fair-play yani bir nevi prososyal davranışların gelişimine katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Araştırma kapsamında, futbol, sosyal kimlik, prososyal ve antisosyal davranışlarla ilgili veri tabanları ve konuyla ilgili çalışmalar birinci ve ikincil kaynaklardan elde edileceği için, kapsam ve içeriği ile ülkemizde spora özellikle de futbola, akademik anlamdaki katkısı bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Sayıtlar

Katılımcıların görüşmelerde anket sorularına samimi olarak yanıt verdikleri varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

- Araştırma, erkek futbolcular ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, Türkiye' de ikamet eden ve Türk futbolcular ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Kimlik: Toplumsal bir varlık olan insana özgü nitelik ve özelliklerle, kişinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların ve özelliklerin tümünü ve kişinin kim olduğunu tanıtan belge ve hüviyet olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal Kimlik: Kişinin bir sosyal kategori veya gruba ait olduğu bilgisi olarak tanımlanmaktadır.

Prososyal Davranışlar: Herhangi bir ödüllendirme beklentisi olmaksızın, bir başka kişi veya gruba fayda sağlama amacı güden, gönüllü olarak yapılan davranışlar olarak tanımlanmaktadır.

Antisosyal Davranışlar: Bireylerin temel hak ve hürriyetlerini veya sosyal kuralları ihlal eden davranış ve eylemler olarak tanımlanmaktadır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Kimlik Kavramı ve Sosyal Kimlik

Bu bölümde bireyin kendini tanımlamasıyla ortaya çıkan kimlik kavramı ve bir sosyal kategori ve gruba aidiyetle tanımlanan sosyal kimlik hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1.1. Kimlik

Son zamanlarda dünya genelinde ve özellikle sosyal bilim alanında 'kimlik' kavramına verilen önem giderek artmaktadır. Çoklu disiplinler ve alt alanlarında etnik, ulusal, dilsel, dini, sınıf, cinsiyet ve diğer kimliklerin tanımı, anlamı ve gelişimi ile bunların politik, sosyal ve ekonomik sonuçlardaki rolleri hakkında genişleyen bir literatür üretilmektedir.

Kimlik kavramı, sözlük anlamı olarak “Toplumsal bir varlık olan insana özgü nitelik ve özelliklerle, kişinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların, herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü ve kişinin kim olduğunu tanıtan belge, hüviyet” olmak üzere üç farklı şekilde tanımlanmaktadır (Hogg ve Vaughan, 2011: 138). “Kimlik” terimi ilk olarak 1914 yılında Sigmund Freud’un grup psikolojisi ve ego analizinde (1959) ortaya çıkmıştır. Freud bunu çocuk ve ebeveyn arasında bilinçsiz bir bağlantı ve bireyler ve sosyal gruplar arasında bir etkileşim mekanizması olarak tanımlamıştır (Korostelina, 2007: 18). Bir başka tanımıyla kimlik; kişinin kim olduğunu bilme ve kendini tanımlama meselesidir. Bireyler günlük yaşamda, başkaları tarafından kimlikleri ile tanımlanmaktadırlar. Diğer bir deyişle, kimlik kavramı ile bir bireyi diğer bireylerden ayıran özellikler ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Jenkins, 2014). Bununla beraber, Taylor’a göre bireyin kimliği, anlama, hissetme ve konuşma biçimleri; içinde yaşadığı ve yetiştiği kültürel topluluk bağlamında meydana gelmektedir (Tucker, 1998). Özellikle sosyal kimlik teorisi veya son zamanlarda kullanılan ismiyle kendini kategorileştirme teorisi (Erikson, 1968; Turner, Hogg, Oakes, Reicher ve Wetherell, 1987; Turner, 1991), benliğin sosyal doğası ile ilgilidir (Reicher, Spears ve Postmes, 1995).

Kimlik konusundaki görüşler farklılık gösterebilir ama ister bireysel ister kolektif olarak, kimlik olmadan, kim olduğumuzu ve diğerlerinin kim olduğunu bilmeden rutin bir yaşam sürmek mümkün olmamaktadır (Jenkins, 2016: 22). Herkesin kendi kimliğine yönelik olarak sorduğu/soracağı en nihai soru; ‘ben kimim?’ sorusudur ve bu soruya verilen her cevap, bir kategorizasyon içinde olma halidir. Toplumsal hayatta her kimlik, bilinçli bir etiketlemedir ve bireyler ile gruplar arasındaki ilişkilerden doğarak bu ilişkilerin legalleşmesine hizmet eder (Demir, 2016: 109).

Sosyo-psikolojik bir açıklama olarak kimliği anlamak, sosyal dünyadaki insanların deneyimlerinde ve davranışlarında bir sosyal psikolojik arabulucu olarak rolünü anlamak anlamına gelmektedir. Kimlik, sosyal yaşamdaki etkileşimden kaynaklanır ve sosyal yaşamdaki etkileşimi yönlendirir (Simon, 2008: 2).

İçsel ve dışsal açıdan değerlendirildiğinde, insanların hakkımızda ne düşündükleri, en az bizim kendimiz hakkında düşündüklerimiz kadar önem taşımaktadır. Bu kapsamda bir kimlik iddia etmek tek başına yeterli değil bu kimlik toplumsal açıdan kabul edilmelidir. Goffman (1969) kimlikle ilgili; insanlarla iletişim ve etkileşim sırasında ‘kendinin sunumu’ kavramı önem arz etmekte ve Telhami ve Barnett’in (2002) çalışmalarında bireylerin başkalarıyla ilişkilerinde kimliğin; “anlayışı temsil eder” gibi mükemmel bir tanımı yapılmıştır.

Kimlik duygusunun her bireye toplumsal olarak inşa edilmesi ve her sosyal pozisyonda modüle edilmesi ve bunun ideolojik bir yapı olması, gerçek ve verimli olmadığı anlamına gelmez; bireylerin eylemleri için rehberlik edebilir ve toplumumuzun işleyişi için esas olabilir. Ayrıca şu gerçeklik te unutulmamalıdır ki; kimlik ile ilgili tanımlamalar ve değerlendirmelerin en üstünde ‘insan’ olma kimliği gelmektedir.

2.1.2. Kimlik inşası

Kimlik oluşumu ile ilgili literatür gözden geçirildiğinde, bu sürecin bir senteze dayandığı görülmektedir. Kimlik oluşumunun çocukluktan yetişkinliğe kaotik bir süreci içerdiği ve hemen hemen herkes için bu süreç, dikkatli ve bilinçli olarak planlanabilen veya kişinin kendi iç çatışmaları ve eksiklikleriyle sürekli

mücadelenin bir parçası olabilecek bireyselleştirilmiş bir "stratejiyi" içerdiği gözlemlenmektedir (Cote ve Levine, 2014: 4).

Birey her zaman "ben" ve "öteki" ya da "biz" ve "onlar" tanımından yola çıkan belirli bir toplumsal yapıya derinden gömülü olmaktadır. "Benlik" ve "öteki" aktörler olarak toplum içinde farklı roller oynamaktadır (Eisenstadt ve Giesen, 1995). Bu nedenle birey toplumun yansıması olarak kendisinin, somut davranış biçimlerini müzakere eden bir süreç olarak kimliğin inşasında, epistemik açıklamasını bulmaktadır. Bilimsel olarak şu şekilde özetlenebilir: Kimlik bir süreçtir ve sembolik bir aktivite biçimidir (Simon ve Klandermans, 2001).

Kimlik olgusu özü itibarıyla tarihsel bir süreci içermektedir ama toplumsal yaşam içerisinde kimliklerin, bireylerin özneliliğiyle de ilgili farklı boyutlar içermesi de söz konusu olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde kimlik inşası, bizzat bireyin kendisini tarihsel anlamda da inşa etme sürecidir (Bilgin, 2007: 45). Bireyin gelişim dönemlerinde kimlik inşası aşamalı olarak gerçekleşmektedir;

- a) Kendine bir obje olarak bakabilme: Bu aşama, benliğin gelişim süreci, benlik imajının doğuşu ve buna uyaniş süreci olmaktadır. Oluşan bu imaj toplumsal deneyimlerin bir ürünüdür.
- b) Ayna benlik: Birey aynaya baktığı zaman kendi yansımasını görmektedir ve bu gördüğünü ya beğenmekte ya da beğenmemektedir. Gelişme sürecinde birey, başkalarının da kendi düşünce, söylem ve eylemlerinde olup olmadığını keşfetmektedir.
- c) Kimliğin kazanılma süreci: Bu aşama bireyin başkalarıyla özdeşim kurmasıyla başlamaktadır. Bireyin belirli bir modelin davranış tarzını, özel bir koşullanma olmadan kendine örnek almasıdır.
- d) Kimliğin oluşumu: Her kimlik sosyal düzeyde algısal olarak artık şekillenir ve her kimlik oluşum sürecinde bir diğerine ihtiyaç duyar.

Bu düzeyler sonunda oluşan bireysel kimliklerimiz, aslında bireysel algı düzeylerimizdir (Demir, 2016: 114-116; Macionis, 2001).

2.1.3. Kimlik ve ahlak

Her birey sosyal yaşamdan ayrı durmamakta ve toplum tarafından etkilenmektedir. Toplum diye bir şey olmadığını veya kendi kendine yeten bireyler olduğumuzu düşünmek büyük bir hata olacaktır. Tüm bireyler aile, arkadaş, eğitim, iş, sınıf, cinsiyet, siyaset gibi olgulardan etkilenmektedir. Yaşamımızın her noktasında hem kendimize hem de sosyal çevremize katkıda bulunmaktayız ve sosyal çevremiz de bizlere katkı sunmaktadır. Toplumundan bağımsız ve onun etkilerinden ayrı olamayız, ama öte yandan düşünce ve davranışlarımız toplum tarafından basitçe şekillendirilmez. Ne yapacağımızı ve nasıl yapacağımızı seçen eşsiz bir “iç benliğimiz” vardır ve bu bizim ahlaki yapımızın yansımasıdır.

Ahlak kavramı tüm toplumlarda her zaman olagelmiş sosyal bir olgudur (Çeviker, 2018: 2) fakat bireyler her ne kadar kendilerini toplumdan ayrı tutamasa da yine de davranışlarımızın belirli bir özgürlüğü vardır. Başkalarına karşı nasıl davranacağımızı ve aynı zamanda bizim istek ve arzularımızı tatmin edecek şekilde seçebilmekteyiz. Toplum bireye sadece bir takım seçenekler sunabilmektedir. Bununla birlikte, bireylerin aklında toplum tarafından konulan yasalar, kurallar, gelenek ve görenekler olmakta ve davranışları bu etkenlerle şekillenebilmektedir. İşte bu şekillenen düşünce ve davranışlar bireylerin ahlaki kimliklerini ortaya koymaktadır (Layder, 2004: 7).

Toplum içerisinde işgal ettiğimiz rollerin her birinin kendine özgü ayrı bileşenleri bulunmaktadır. Bu nedenle bireyin benliği, bir kişinin toplumsal yapıda kapladığı rolleri yansıtan bir kimlikler topluluğu olarak düşünülmektedir (Stryker ve Serpe, 1982). Kimlik teorisinin merkezi, kişinin anlayışını psikolojik olarak anlamak ve tahmin etmek olan bir bakış açısıdır. Davranışsal özü ve geniş sosyal bir yapıyı ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olarak düşünmek gerekir. Daha geniş bir toplumsal yapıdan etkilenmenin yanı sıra ahlaki kimlik, “sosyal davranışın aktif bir yaratıcısı” olarak algılanmaktadır (Terry, Hogg ve White, 1999).

Kimlik tespiti stereotipleri sonuçsaldır ve bazı durumlarda insanların yaşamlarını etkilemektedir. Cinsiyet, cinsel eğilim, etnik, ırk gibi stereotipler belirgin olmaktadır fakat bazıları ise (dürüstlük, ağırbaşlılık, kaba ve saygısızlık) bireyin yaşam tarzı

nitelikleriyle ilgilidir ve bireyin tutum ve tavırlarında kodlanmış olarak bulunmaktadır (Ball, 1970: 22).

Ahlaki kimlik, ahlaki amaçların, ahlaki değerlerin ve ahlaki erdemlerin kişinin kimliğine ve yaşam tarzına ne oranda yansıtılabilmesine göre açıklanabilmektedir. Bireyler kimliğine göre zihinlerinde oluşturdukları davranış şemasına paralel olarak tavır takınmaktadırlar (Hardy, 2006).

2.1.4. Sosyal kimlik

Bir sosyal grup, kendilerini aynı sosyal kategorinin üyeleri olarak algılayan bireyler topluluğudur. Bir gruptaki üyeliğin sosyal ve duyuşsal değeri, bireyin benlik ve kimlik duygusuyla bütünleşir (Ysseldyk, Matheson, Anisman, 2010). Bireylerin, bir grup içindeki rollerine ve konumlarına bağlı olarak farklı sosyal kimlikleri oluşmaktadır. Bu bağlamda, sosyal kimlikler, belirli sosyal rollerle bağlantılı içselleştirilmiş kurallar, beklentiler ve normlar olarak kabul edilmektedir (Stryker, Owens ve White, 2000: 22).

Sosyal kimlik, kişinin bir sosyal kategori veya gruba ait olduğu bilgisidir (Abrams ve Hogg, 1988). Gruplara aidiyet üzerine ifade edilen sosyal kimlik, bireylerin grup ve topluluklara yüklediği anlam ve bağlarının kendilerini tanımlamada ne tür etkileri olduğunun anlaşılmasını sağlar (Tajfel, 1982). Sosyal kimlik kavramı, sosyal psikoloji literatüründe ilk olarak Sherif, Asch ve Lewin gibi bilişsel ağırlıklı çalışan sosyal psikologların grup ve gruplar arası ilişkiler temelli çalışmalarlarıyla ele alınmıştır. 1970'lerde Tajfel ve Turner'in önerdiği sosyal kimlik kuramıyla da yeniden gündeme gelmiş ve sosyal psikolojinin merkezi konularından biri haline gelmiştir (Yılmaz, 2012: 9-10).

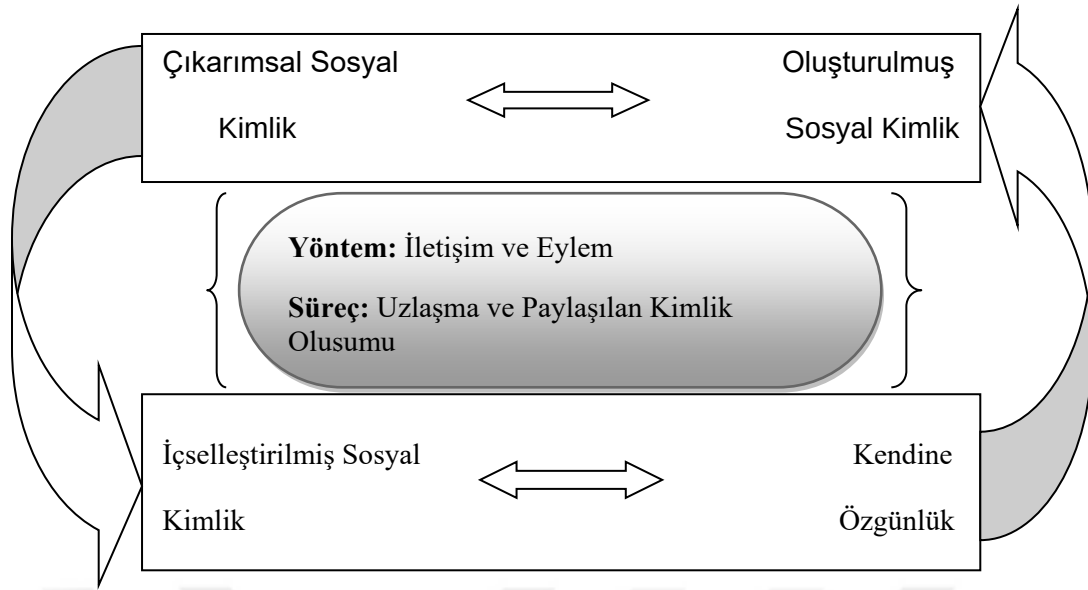
Kimlik teorisi ve normatif ve sosyal davranış kavramının temeli olan sosyal kimlik üzerine, birbirine benzer özelliklere sahip iki bakış açısı mevcuttur. Her ikisi de, toplumun oluşturduğu sosyal doğayı ele alır ve bireyi, kendinden bağımsız ve toplumdan önce ele alan perspektiflerden yoksun bırakır. Her ikisi de, benliği sınırlı pratiklerde (örn. Normlar, roller) yer alan çoklu kimlikler ve farklı anlamlarla (örn.

Kimlik, kimlik duygusu) farklılaştırır ve benzer kelimeler ve benzer bir dil kullanırlar (Stryker ve Burke, 2000).

Son zamanlarda yapılan çalışmalarda bir grubun üyelerinin sosyal kimliğini temsil eden etkin üç faktörün olduğu bulunmuştur: Grup benlik saygısı (grup üyeliğinin değerlendirilmesi), kendini kategorileştirme (grup üyeliği bilinci); ve gruba bağlılık (grubun bir parçası olarak kalma arzusu) (Cameron, 2004). Araştırmalarda bu üç faktöre benzer bir grup içerisinde varlığını devam ettiren sosyal kimliğin üç bileşeni ile ilgili bilgiler verilmiştir; grup içi bağlar, bilişsel merkezîyet, grup içi etki. Topluluk hissinin altında yatan bu boyutlar sosyal kimliğin temelini oluşturmaktadır (Gurin ve Markus, 1989).

Bu kapsamda sosyal kimlik ile bireysel kimlik arasında farklılıklar görülmektedir. Sosyal kimlik, bireyin bir gruba veya bir kategoriye üyeliğini gösteren sosyal özelliklerini yansıtırken, kimlik kavramı ise, daha özel, daha kendine özgü kişisel özellikler ile karakterize edilmektedir (Allen ve Van de Vliert, 1984). Kişisel kimlik, bireysel değerlendirmelerin psikolojik temeli, sosyal kimlik ise; kolektif veya fenomen grupların psikolojik temeli olarak açıklanmaktadır (Brown, 2000).

Sosyal kimlik teorisinde, bir gruba ve sosyal kategoriye ait olmak önemlidir. Benzer pozisyonlara ve ortak geçmişlere sahip olanların bir gruba ait bireylerin, benzer sosyal kimlikleri vardır, bu nedenle sosyal kimlik gerçekten de benzerlik ölçütüne karşılık gelir. Sosyal kimlik, bireyin kendisini aynı özgeçmişe sahip grup üyeleriyle özdeşleştirerek algılaması gerçeğini ifade ederken (biz), kimlik teorisi kendi benliğimizdeki farklılıkları ifade etmektedir (ben) (Worchel, Morales, Páez ve Deschamps, 1998: 2-3). Bireyin benliğindeki farklılıklar ve sosyal kimlik süreçlerinin sonucunda, gruplardaki uzlaş ve paylaşılan kimlik normlarında da farklılıklar yarattığı düşünülmektedir (Postmes ve Jetten, 2006: 224). Sosyal kimlik süreçlerinin yarattığı durum Şekil 1' de gösterilmeye çalışılmıştır.

Şekil 2.1. Etkileşimli sosyal kimlik oluşum modeli (Postmes ve Jetten, 2006: 225)

Sosyal kimlik diğer insanlarla karmaşık ilişkiler kurarak oluşur ve bireyin algı ve davranışlarını yansıtır (Kellner, 2003: 125). Melosik ve Szkudlarek sosyal kimliğin oluşumunu bir ikilem olarak tanımlamaktadır: bir hedefe ulaşmakla özgürlüğünü kaybetme; bir birey olarak kendi olmaktan vazgeçme (Korostelina, 2007: 15-16). Sosyal kimlikleri inceleyen araştırmacıların çoğu genelde bireylerin birden fazla grup kimliğine sahip olduklarını kabul eder (Tajfel, 1978), fakat belirli bir kişinin çok sayıda grup içi kimliği, grup ile arasındaki ilişkilerin niteliği ya da gruplar arası tutumlar üzerinde birçok sosyal kimliğe sahip olmanın etkileri nispeten daha azdır (Roccas ve Brewer, 2002).

Bu bağlamda, kendini doğrulamanın (kimlik teorisinde) bilişsel süreçlerin ve benlik saygısının (sosyal kimlik teorisinde) ve öz-yeterliliğin (kimlikte) bireyin sosyalizasyon süreçleri üzerindeki etkisi önemlidir (Stets ve Burke, 2000). Genelde sosyal kimlik bir küresel yapı olarak kavramsallaştırılmış (Terry ve diğ., 1999) ve araştırmalar sosyal kimliği, bireysel davranış ile sosyal gerçeklik arasındaki ilişkileri belirleyen dinamik bir yapı olarak analiz etmiştir.

2.1.5. Kolektif kimlik

Kolektif kendi kendini kategorize etme, bireylerin kendilerini grupların üyeleri olarak algıladıklarını göstermektedir. Bu algı, bireyler için anlaşılabilir hale gelerek sosyal karmaşıklığı azaltır. Ayrıca algılanan sosyal karmaşıklığın azaltılması,

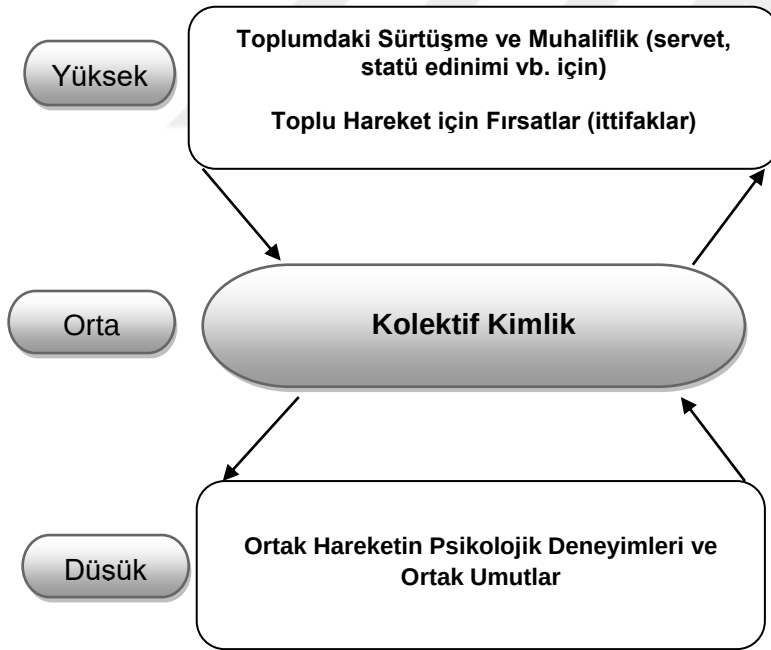
sosyal belirsizliği de azaltır. Bilişsel perspektifte, kolektif öz-sınıflandırma, öz-kavramların belirli bir dereceye kadar yansıtılmasından dolayı, bir grup üyesi olarak bireysel öz-kavramın (kimlik) belirlenmesinde önemli görölmektedir (Fossati, 1994; Wiener, 1997).

Kolektif kimlik, toplumsal hareketlerin kültürel etkilerine ulaşmanın bir yolu olmaktadır. Bu hareketler kültürel temsilleri, sosyal normları, grupların kendilerini nasıl gördüklerini ve başkaları tarafından nasıl görüldüğünü de yansıtmaktadır. Kolektif kimliğin hareketlerindeki değişiklikler, reformun ötesinde bir etki yaratmaktadır (Polletta ve Jasper, 2001). Kolektif kimlik, toplulukların somut davranışlarının yanı sıra düşünölen tasvirleri de tanımlamakta, algı ve eylemlerinin yanı sıra önceden var olan tahvillerin, çıkarların ve sınırların keşfini de içermektedir (Burke ve Reitzes, 1991). Bu kimlik türü, belirli bir grubun kendileri hakkındaki bilinç ve duygularıyla ilişkilidir ve bireyde, topluluğun kendine ait özelliklere sahip olduğu ve bir farklılık gösterdiği yönünde bir bilinç ve aidiyet duygusu uyandırmaktadır (Demir, 2016: 111).

Sosyal gruplar ilk olarak kendilerini, paylaşılmış dil, din, etnik köken, tarih, gelenek ve görenekler gibi temel nitelikler yoluyla tanımlamaktadırlar ve bu olumlu tanıma diye adlandırılmaktadır. İkinci olarak ise, kendilerinin ne olmadıklarını ortaya koymaktadırlar ki, olumsuz tanımlama olarak adlandıran bir süreçtir. Buna karşıt olarak bir başka grubu tanımlama, yani ötekinin tanımlanması da söz konusu olabilmektedir fakat öteki olarak tanımlanan gruplar da kimlik sahibidirler. Kimlikler iç grup ya da öteki tarafından nasıl tanımlanırsa tanımlansın, kimlik bir sosyal yapı oluşturmaktadır (Stivachtis, 2008). Farklı gruplar da kolektif kimliklerin inşasında, çeşitli derecelerde, bir dizi sosyal kimlik barındırmaktadırlar (Moore, 2011: 109).

Kolektif kimlikler içerik ve yarışmaya göre değişen iki boyutta sunulurken sosyal kimliklerin içeriği, birbirinden ayrı olmayan kurucu normlar, sosyal amaçlar, diğer toplumsal kategorilerle ilişkişel karşılaştırmalar ve bilişsel modeller olarak boyutlandırılmaktadır (Abdelal, Herrera, Johnston ve McDermott, 2009: 18). Sosyal kimlik bir durumun algılanmasını ve değerlendirilmesini sağlarken, kolektif kimlik, sosyal kimliğin oluşumuyla ilgili süreçleri vurgular, ancak belirli bir sosyal kimliğin içeriğine daha az dikkat eder. Bu nedenle, bir grupla özdeşleşmenin bir

sonucu olarak sosyal kimliği kolektif kimlikten, bu kimliğin içerdiği normlar, değerler ve ideolojilerden ayırt etmek önemlidir (Van Stekelenburg ve Klandermans, 2013; Taylor ve Whittier, 1992). Kolektif kimlik kavramı sadece grup içi üyelerin paylaşılan deneyimlerini, tutumlarını, inançlarını ve çıkarlarını içermez, aynı zamanda aktif olarak grup imajları, hedefleri ve kendini temsil etme fikirlerini oluşturma süreçleriyle de bağlantılıdır (Karolewski, 2009: 23). Toplumsal yaşamdaki hareketlilik, bireyleri sürekli başka gruplar ve değişikliklerle yüz yüze getirmektedir. İnsan davranışları, hem içinde yaşadıkları toplumun kendine has kural ve beklentilerinden hem de kişinin kendi deneyimlerinden etkilenmektedir. Dolayısıyla geniş grup, kimliğini etkin bir biçimde korumakta ve birlik duygusunu sarsıntıya uğradığı durumlarda yaralarını sarmaya yönelerek ortak hareket etmektedir (Dinçer, 2009: 24). Kimlik ve sosyal hareket katılımı, psikolojik bir süreç olarak kolektif kimliğin sosyal hareket katılımında önemli bir arabuluculuk rolü Şekil 2' de özetlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 2.2. Kolektif kimliğin sosyal harekete katılımı için arabuluculuk rolü (Simon, 2008: 172)

Yüksek seviyede fırsatlar, kolektif güç ve umut (düşük düzey) psikolojik deneyimlere çevrilir. Bu ortak kader ve kolektif güç bilinci ile güçlendirilen kolektif kimlik, daha sonra eylem mobilizasyonunu kolaylaştırır, böylece sosyal harekete katılım yoluyla insanlar (yüksek düzeyde) sosyal yapı üzerinde hareket eder ve

sonunda onu değiştirebilirler. şekil 2' de açıkça gösterilmemesine rağmen, bu ortak kimliğin bilişsel olarak belirginleşmesinin artması veya yetkilerinin artması nedeniyle temel kolektif kimlik yapısı güçlenebilir. Güçlendirilmiş kolektif kimlik daha sonra tekrardan toplumsal harekete katılımı teşvik eder (Simon, 2008: 173).

Sonuç olarak kolektif kimlik; bir grubun kimliğine belirli hedefler koymasıyla grup için aynı zamanda bir amaç olabilmektedir. Bu amaçlı kimlik, hangi grupların ne istedikleri ve kendilerini ne olarak düşündüklerini ortaya koymaktadır. Böylelikle, kimlikler, bireyleri grup amaçlarıyla uygulamalara ulaştırmaya ve dünyayı bu amaçlarla tanımlanmış objektifler aracılığıyla yorumlamaya yöneltebilirler.

2.1.6. Kimlik ve spor

Oldukça yakın zamana kadar çoğu sosyolog ve sosyal tarihçi ve birçok antropolog, sporu potansiyel olarak verimli bir çalışma konusu olarak ihmal etmişlerdir. Bu ihmalin nedeni de, sporun temelde iş, politika ve ekonomi gibi sosyal dünyanın 'önemli' yönlerinden ayrı olan 'kendi hayatına' sahip olduğu inancının etkisidir. Hâlbuki spor, her gün milyonlarca insanı ilgilendiren son derece popüler bir arayış, hem çok büyük bir iştir hem de ahlaki kazanım aracı olarak kabul edilmektedir (Jarvie, 1991).

Spor, bir kişinin sadece var olan sosyal kimliğinin bir göstergesi değil, aynı zamanda kendi içinde yeni bir sosyal kimlik yaratmanın bir aracı olabilmektedir. Geçtiğimiz yüzyılda İngiltere' de ortaya çıkan sanayileşmiş kent toplumlarında, takım sporlarında seyirci olmak, farklı bölgelerden gelen kırsal göçmenlerin erkek toplulukları için ortak bir kimliğin oluşturulması için önemli bir araç haline gelmiştir (Goldhurst, 1987: 9). Spor temelli kimlikler diğer kimlikleri dışlamamaktadır, çünkü insanlar aynı anda birden fazla kimliğe sahip olabilir. Örneğin bir kişi, farklı bağlamlarda, bir rugby kulübünün oyuncusu, bir futbol takımının istikrarlı bir takipçisi ve aynı zamanda bir dart oyuncusu olarak birkaç farklı kimliğe sahip olabilmektedir. Bir kadın sprinter olmayı seçebilir, orta yaşta golf oynayabilir ve ilerleyen yaşlarda farklı sportif aktivitelere yönelerek farklı kimlikler kazanabilir (Hargreaves, 1995). Bu anlamda, belirli bir spor dalı için önemli olan şey, sadece içeriği değil, bireye kazandırdığı kimliktir. Sporun bu taksonomik fonksiyonu,

insanlar kendilerini bilinçsizin derinliklerinde bir yerde bulunan kültürel olarak oluşturulmuş bir şablonun katılıklarına göre farklılaştırıyor gibi statik, yapısalcı bir biçimde anlaşılmamalıdır (Lewis, 1992: 214). Spor, toplumun öne sürülen bazı özlerinin bir yansıması değil, toplumun ve bunun da topluma yansıtma aracı olarak kullanılabilecek ayrılmaz bir parçasıdır (MacClancy, 1996).

Özetle spor, çok sayıda işlevselliği yerine getirmek için kullanılabilir: önceden belirlenmiş ahlaki ve politik toplulukların sınırlarını daha net bir şekilde tanımlamak; yeni sosyal kimliklerin oluşturulmasına yardım etmek; belirli toplumsal değerlere fiziksel ifade vermek ve bu değerleri yansıtan bir araç olarak hareket etmek (MacClancy, 1996). Ayrıca spor, kolektif kimliklerin belirli sosyal amaçlarla, büyük insan gruplarını toplamak için dikkat çekici şekilde, güçlü bir aracı olarak hareket etmektedir (McGarry, 2010).

2.2. Prososyal ve Antisosyal Davranışlar

Bu bölümde bir başka kişi ya da gruba fayda sağlama amacı güden prososyal davranışlar ve bireylerin temel hak ve hürriyetlerini veya sosyal kuralları ihlal eden antisosyal davranışlarla ilgili kapsamlı bilgiler verilmiştir.

2.2.1. Prososyal davranışların temelleri

Başkalarına karşı davranışlar genellikle, belirli bir ilişkinin zihinsel bir model ile yönetilmesini içermektedir. Bu zihinsel model, zihni çerçeveleme sürecinin bir parçası veya öncelikli bir hedef tarafından harekete geçirilen bilişsel süreçlerin sonucu da olabilir.

Sosyal ilişkilerin vazgeçilmez unsurlarından ve toplumun uyumlu bir şekilde işleyişi için önem arz eden prososyal davranışlar, bir başka kişi veya gruba yarar sağlama amacı güden, herhangi bir ödüllendirme beklentisi olmaksızın gönüllü olarak yapılan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Çetin ve Samur, 2018). Diğer bir ifadeyle prososyal davranışlar, herhangi bir karşılık beklenmeden başkalarına fayda sağlamak için yapılan, yardımcı olma, paylaşma, katkıda bulunma gibi gönüllü davranışlardır (Brief ve Motowidlo, 1986). Bu davranış formlarında

herhangi karşılık beklenmemekte tamamen karşı tarafın faydası düşünülerek yapılmaktadır. Öyle ki, bu davranışlar gönüllü yapılmayan ve başkasına yardım amacı gütmeyen tüm diğer davranışları prososyal kavramının dışına itmekte ve tamamen bireylerin ve toplumun faydasını gözetmektedir.

Prososyallik toplumsallaşmanın bir parçasıdır. Toplumsallaşma ise bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan bir süreçtir. Toplumun bir arada ve uyum içinde yaşaması prososyal davranışların o toplumda ne derece ön planda olduğuna bağlıdır. Yardım davranışları bireylerdeki olumsuz duyguları tolere ederek sosyal yaşamı daha elverişli hale getirir (Özdemir, 2010: 3). Çağdaş sosyo-biyolojik teoriler, evrimsel koşullar içerisinde bireyin kendisinde bulunan yaşam arzusuyla başkalarına yardımcı olduğunu ve bu sayede yaşam döngüsü içerisinde kendisine bir yer edindiğini savunmaktadır. Prososyal davranışlar her ne kadar karşılık beklenmeden yapılsa da biyolojik açıdan bakıldığında bireye ait bir yaşama tutunma çabası olarak görülmektedir (Helwing ve Turiel, 2010). Araştırmacılar tarafından bu davranışın temellerinin bireyin yaşamının ilk yıllarında görülmeye başlandığı ifade edilmektedir. Prososyal davranışların ilk belirtilerine örnek olarak; bir bebeğin, ağlayan başka bir bebek gördüğünde, ağlayarak tepki vermesi gösterilmektedir (Martin ve Clark, 1982). Rousseau, insan doğasının temelde iyi olduğunu, bireyin başkalarına karşı doğuştan getirdiği bir hassasiyeti bulunduğunu ifade etmiştir. Bireyler bu duyarlılıklarını geliştirdikleri takdirde başkalarına karşı güçlü bir ahlaki sorumluluk ve yaygın bir ilgi de geliştirebilmektedirler (Somer, 2015: 26).

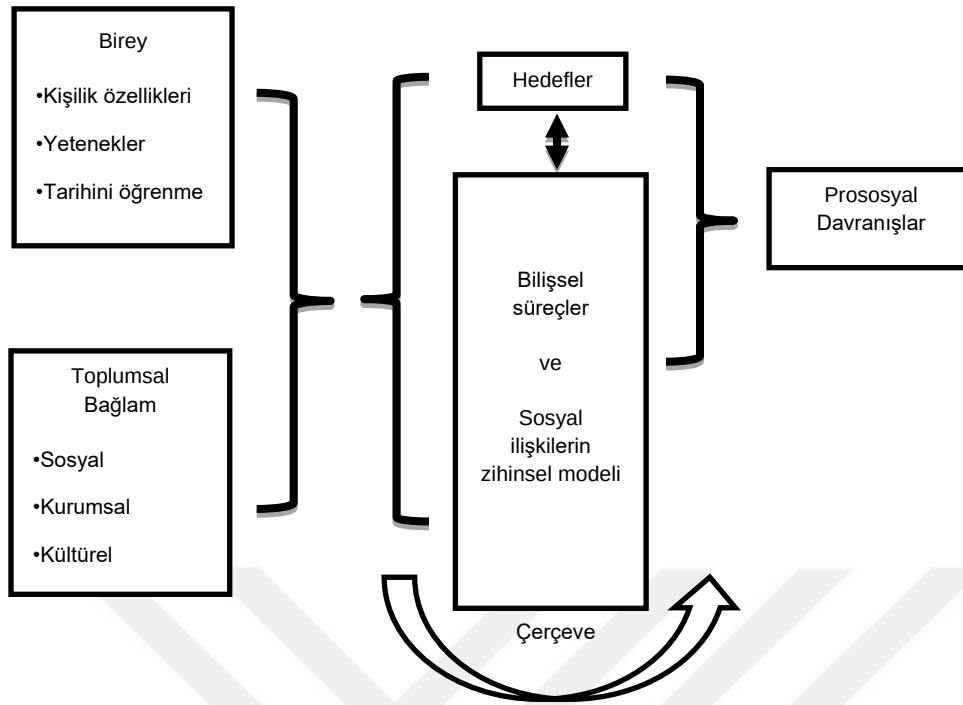
Prososyal davranışların biyolojik veya genetik özelliklerine bakıldığında, karşıt kültür araştırmalarını da ele almak gerekmektedir. Davranışların genetiği kültürden kültüre geçen öğrenme türünün özelliği ile bağlantılı olmaktadır. Bununla beraber yine karşıt kültür araştırmaları sosyal toplum içerisinde benzerliklerle beraber farklılıklarında ortaya çıkabileceğini savunmakta ve bu farklılıkların kişisel karakteristiklerle belirlendiğini ifade etmektedir. Genetikle gelen sosyal davranış özelliklerinin kişisel özelliklerle şekillendiği savunulmaktadır (Özdemir, 2010: 9).

2.2.2. Prososyal davranış türleri

Prososyal davranışlar sosyal yaşamda çok farklı türlerde sergilenebilmektedir ve bu nedenle araştırmacılarda prososyal davranış türleri hakkında farklı görüşler ortaya koyabilmektedir. Alan yazında prososyal davranışları genellikle empati, yardım etme, işbirliği yapma, paylaşma ve özgecilik gibi sınıflandırmış ve hatta sportmenlik kavramı da bu sınıflandırma içerisinde yerini almıştır.

Lindenberg (1988) prososyal davranışları işbirliği, adalet, fedakârlık, güvenilirlik ve saygılı olmak olarak beşe ayırmıştır. Bu davranışların hepsi de, başkalarına yarar sağlayan davranışlardır ve gerçekleştirildiği anda toplumsal olarak kabul görmektedirler. Karşılıklı dayanışmaya dayanan ilişkilerin bu beş çeşit davranışa dahil olması muhtemeldir. Güçlü dayanışma ilişkileri (yakın dostluklar gibi) zayıf dayanışma ilişkilerinden (komşular arasındaki ilişki gibi) beklenenden çok daha fazla fedakârlığı içermektedir. Ancak fırsatçı bir ilişki, herhangi bir olumlu davranış içermemektedir (Fetchenhauer, Buunk, Flache, Buunk ve Lindenberg, 2006: 27).

Bir başka araştırmada, Carlo ve Randall (2001) prososyal davranışları dörde ayırmışlardır: özgeci, itaatkâr, duygusal ve kamusal. Özgeci prososyal davranış başkalarına yardım etme ile paralel gelişen ve sempatiye dayanan, ayrıca gönüllü yapılan yardımları kapsamaktadır. İtaatkâr prososyal davranış, karşı tarafın veya bir başkasının ricası ile yapılan yardımlardan ibaret sayılmaktadır. Duygusal prososyal davranış, duygusal uyarıcılar ile harekete geçen yardım etme davranışı olarak tanımlanmaktadır. Başkaları karşısında saygınlık, itibar kazanma ve değer görme gibi güdülerle sergilenen yardım davranışları da kamusal prososyal davranış olarak açıklanmaktadır (Fetchenhauer, Buunk, Flache, Buunk ve Lindenberg, 2006: 27). Linderberg (2006) prososyal davranışların belirleyicilerini aşağıdaki şekilde göstermiştir.

Şekil 2.3. Prososyal davranışların belirleyicileri (Lindenberg, 2006: 26)

Beatty' e (1998) göre prososyal davranışlar; başkalarının kendilerini nasıl hissettiğini anlayabilmekle ilgili olan empati, sahip olduğu herhangi bir şeyi başkasına verebilmek ile ilgili olan paylaşma, sıra beklemek ya da anlaşmak anlamına gelen işbirliği ve bir kişinin yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etme davranışlarını kapsamaktadır. Ayrıca hediye verme ve cömertlik davranışlarını da prososyal davranışlar kapsamında belirtmektedir.

Empati

Prososyal davranışlar kapsamında değerlendirilen empati; bireyin kendisini diğer bireylerin yerine koyarak, onların duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışma durumudur (Goleman, 2003: 129). Hoffman (1984) empatinin tipik olarak bireyin başka birinin içsel durumlarının bilişsel olarak farkında olması ve / veya bireyin kendini başka birinin yerine koyması ve duygularını tecrübe etmesi ile tanımlandığını belirtmektedir. Lazarus (1991), empatiyi “Ben bir duygu olarak düşünmüyorum; bunun yerine, duygusal bir kapasite ve bir süreç olarak görülmelidir” diye açıklamaktadır. Aynı şekilde, Wispe (1986), empatiyi “kendi kendini tanıyan bir kimsenin, herhangi bir yargılama yapmadan başka bir benliğin olumlu ve olumsuz deneyimlerini anlama çabası” olarak ifade etmektedir.

Araştırmacılar, empati tanımlarına bazı kombinasyonları da dahil etmişlerdir: bir başkasının duygularının farkında olma, bu duyguları paylaşma ve diğerlerine yardım etme dürtüsüne sahip olmala gibi (Goldstein ve Michaels 1985; Stout ve Leckenby, 1986).

Yardım etme

Prososyal bir davranış olarak yardım etme; sosyal yaşamda bireyler arasında sıklıkla görülebilen davranışlardan biri olmaktadır. Bu davranış türü, bir görev ya da zorunluluk olmaksızın diğer bireylere yardım etmeye veya bir işle ilgili herhangi bir sorunun ortaya çıkmasını önlemeye yönelik yapılan gönüllü davranışları içermektedir (Van Dyne, Graham ve Dienesch, 1994). Bireylerin eğitim ve özellikle çalışma hayatlarında birçok insanla birlikte hareket etmek ve birbirine bağımlı şekilde işlerini yürütmek zorunda olmaları, ayrıca çeşitli fiziksel ve sosyal aktivitelere katılımları, yardım etme davranışının toplumsal yaşamda önemini ortaya koymaktadır.

Özgecilik

Araştırmacılar spesifik olarak özgeciliği, “dış kaynaklardan ödüller beklemeden başka birine fayda sağlamak için gerçekleştirilen davranış” olarak tanımlamaktadırlar (Underwood ve Moore, 1982). Krebs (1982), özgeciliği “bir başkası adına kendi refahını feda etmeye istekli” olarak tanımlamaktadır. Yine bazı araştırmacılar (Bar-Tal ve Raviv, 1982; Batson ve Coke, 1981) özgecilik ve diğer yardımcı davranış türleri arasında kavramsal bir ayrımın ancak motivasyon temelleri göz önüne alındığında yapılabileceğini savunmaktadırlar. Bar-Tal ve Raviv’in (1982) tanımlaması, özgeci davranışta üç kritik boyutu içermektedir: niyet, motivasyon ve sonuç. En yüksek derecede bir tür yardım eylemi olan özgecilik; bir beklenti olmaksızın ahlaki mahkûmiyet sonucu bir insana fayda sağlamak için kendi isteği doğrultusunda yürütülen gönüllü ve kasıtlı davranış olarak tanımlanmaktadır (Dovidio, 1984).

Sportmenlik

Sportmenlik davranışı da yine prososyal davranışlar kapsamında değerlendirilmektedir. Sporun giderek yaygınlaşması ve geniş kitlelerce benimsenmesi ve sosyal bir olgu olması, davranışsal değerlendirmeler açısından önem arz etmektedir. Sportmen birey, sportif aktivite esnasında işler kendi lehine gitmese dahi olumlu tavır ve tutumlarını kaybetmeden, takımı için mücadele eden fakat gerektiğinde takımı lehine kendi menfaatlerinden vazgeçebilen, rakibiyle empati kurabilen ve saygısını yitirmeyen sporcular olarak tanımlanmakta ve bu sportmenlik kavramı da prososyal bir davranış olarak değerlendirilmektedir.

2.2.3. Prososyal davranışları etkileyen etkenler

Erken yaşlarda ortaya çıkan prososyal davranışlar, bireylerin gelişimlerinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Araştırmalar, prososyal davranışların yaşamın ilk yirmi yılında artarak geliştiğini, fakat en önemli gelişmenin okul öncesi dönemde olduğunu ve prososyal davranışların erken yetişkinlik döneminde kısmen azalsa da, yine de arttığını ortaya koymuştur (Eisenberg ve diğ., 1996).

Doğumdan kısa bir süre sonra bebekler, empati olarak düşünülebilecek ağlama veya sıkıntıya tepkiler verir veya en azından duygusal bulaşıcılık gibi prososyal davranışlara öncülük eder (Sagi ve Hoffman, 1976). 14-18 ay civarında, çocuklar kendilerini diğerlerinden daha net bir şekilde ayırt ettiklerinden, başkalarının sıkıntılarına daha çeşitli empatik ve sempatik tepkiler verirler (Vaish, Carpenter ve Tomasello, 2009).

Prososyal davranışları etkileyen ve bu davranışların gelişimlerini sağlayan yaş, cinsiyet, aile, kültür gibi faktörlerdir. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, kızların erkeklere göre daha fazla prososyal oldukları yapılan araştırmalarda ortaya koyulmuştur. Prososyal davranışta kızlarla erkekler arasındaki farkın boyutu büyük ölçüde prososyal davranışın nasıl tanımlandığı ve ölçüldüğüne bağlanabilir (Eisenberg, Spinrad ve Knafo-Noam, 2015).

Öte yandan bir diğer etken olan ailenin, çocuğa yaklaşımı ile çocuğun prososyal davranışları arasında bir bağ olduğuna ve bu yaklaşımın çocuğun prososyal gelişimine zaman içerisinde katkı sağladığına dair güçlü kanıtlar vardır. Son 25 yılda ebeveyn sosyalizasyonu çalışmalarının etkin paradigması, ebeveynlik stillerini ya da çocukların davranışlarını yönetmede sıklıkla kullandıkları alışılmış kontrol, sıcaklık ve ceza modellerini incelemiştir. Yetkin ebeveynlik diğerine yönelik (other-oriented) davranış modeliyle prososyal davranışı desteklemektedir. Yetkin ebeveynlik stili ise diğerlerinin ihtiyaçlarına ilginin olmadığı bir model sunduğundan çocukların prososyal davranışlarını engellemektedir (Kahraman, 2012: 39).

Prososyal davranışlara etki eden kültür ise, bu davranışların uygulanmasında farklılıkların ortaya çıkmasına etki eden toplumsal bir kavramdır. Prososyal davranışları uygulamada seçilen değerler kültürden kültüre çeşitlilik gösterir; hatta bu tür farklılaşmalar ilk sosyalleşmeleri bile etkileyebilir. Batı Afrika gibi bazı kültürlerde, toplumu bir arada tuttuğuna inanılan değerleri aktarmayı ve paylaşmayı teşvik etmek için prososyal davranış bebeklik döneminden itibaren desteklendiği belirtilir (Eggum ve diğ., 2011).

2.2.4. Antisosyal davranışların temelleri

Antisosyal davranışlar, bireylerin temel hak ve hürriyetlerini veya sosyal kuralları ihlal eden davranış ve eylemlerden oluşmaktadır. Bu eylem ve davranışlara; insana zarar vermek, mala zarar vermek, genel kabul gören kurallara karşı çıkmak gibi davranışlar örnek verilebilir.

Araştırmalar incelendiğinde (Coie ve Dodge, 1998; Loeber ve Schmalting, 1985; Rutter, Giller ve Hagell, 1998), antisosyal davranışlar, diğer bireylerin temel hak ve sosyal normların ihlal edilmesini içeren aile, akran, okul ve sosyal çevre gibi birimleri olumsuz olarak etkilemeye yönelik her türlü davranış olarak tanımlanmaktadır. Bu eylemler, insanları yaralama ya da malına zarar verme niyetiyle yapılan yasadışı davranışları ve okuldan kaçma veya bir spor müsabakasında rakibine kasten zarar verme gibi genel kabul görmüş kurallara ve otoriteye meydan okumayı içermektedir. Antisosyal davranış örnekleri; özel eşyaya ve mülke zarar verme, fiziksel saldırı, kavga, kasıtlı yangın çıkarma,

hırsızlık, gasp, madde kullanımı, adam öldürme, devlet malına zarar gibi davranışlar olarak sıralanabilir.

Antisosyal davranışlar saldırganlık, otoritenin ve sosyal normların ve diğer istenmeyen davranışlar olarak ifade edilen, sosyal kabul gören davranış kalıplarının sürekli ihlalleri ile karakterize edilen davranış türleridir (Fantz, Fagan ve Miranda, 1975). Antisosyal davranış, fiziksel veya zihinsel zarara ya da mal kaybına ya da başkalarına zarar veren eylemler olarak tanımlanabilir. Ceza hukuku ihlallerini teşkil eden veya diğer kişilerin refahını azaltmayı amaçlayan davranışlardır (Dodge, Coie ve Lynam, 2008).

Bir diğer tanımda antisosyal davranışlar, saldırganlık ve suçluluk davranışları, bireyin kendi davranışlarını bazı otorite figürlerinin beklentilerine (örn. ebeveyn veya öğretmen), toplumsal normlara uygun hale getirememesi veya diğer bireylerin haklarına saygı gösterilmemesi olarak açıklanmaktadır. Bu davranışlar; otorite figürlerine muhalefetten (örn. karşıtlık, uygunsuzluk, meydan okuma, tartışmacılık gibi), toplumsal normların (evden kaçmak gibi) karşıtlığına, başkalarının haklarının ciddi şekilde ihlal edilmesine kadar (örn. saldırı, tecavüz, vandalizm, çalma) uzanan davranış örüntüleridir (Frick, 2012: 9).

Birçok çalışma, genlerin ve / veya çevrenin antisosyal davranışların oluşumundaki önemini ortaya koymaktadır. (Glueck, Levy ve Fredrickson, 1968). Antisosyal davranış, aile içerisinde toplanma eğilimi gösterir. Aslında, bireydeki antisosyal davranışların yanı sıra en büyük risk faktörlerinden biri de ailede bir antisosyallik öyküsüdür (Herndon ve Lacono, 2005). Antisosyal babanın sahip olduğu çocuğun davranış bozukluğu, antisosyal olmayan babanın çocuğundan daha fazla antisosyal davranış sergilediği yapılan araştırmalarda ortaya koyulmuştur. Antisosyalite, hem genlerin hem de çevrenin etkisi altında olmakta ve bu davranışlara sahip aileler çocuklarının da antisosyal davranışlar sergilemelerine dolaylı da olsa katkı sağlamaktadırlar (Blazei, Lacono ve McGue, 2008). Schulsinger evlatlık verilmiş 57 antisosyal çocuğun aile ve akrabaları üzerine yaptığı çalışmada, antisosyal çocukların öz babalarında, evlatlık verildikleri babalar ve kontrol gruplarının öz babalarına göre daha fazla antisosyal davranış gösterdiklerini saptamıştır (Özmenler, 1995).

Erken çocukluk döneminde antisosyal davranışların gelişimi üzerine yapılan araştırmalar, kronik antisosyal davranışlar için erken çevresel risk faktörlerini anlamada yardımcı olmuştur (Tremblay, 2010). Bu risk faktörlerinin çoğu hamileliğin başlangıcında tanımlanabilmiştir: Annenin ergenlik döneminde davranış sorunları, annenin kötü eğitimi, annenin depresif yapısı, annenin hamilelikte sigara içmesi, anne ve baba arasındaki işlevsel olmayan ilişkiler ve düşük aile geliri gibi etkenler çocuğun da antisosyal davranışlar ortaya koymasına kalıtımsal etki oluşturmaktadır. Ayrıca genetik faktörlerin, erken çocukluk döneminde gözlenen antisosyal davranış farklılıklarına güçlü bir şekilde etkisi gözlemlenmiştir (Lacourse ve diğ., 2014).

Aile yapıları hem çocukluk hem de ergenlik döneminde, bireyin davranış biçimine etki edebildiği, davranış bozukluklarının olduğu ailelerin olmayan ailelere oranla daha fazla antisosyal davranışlar gösterdikleri ya da suç işledikleri araştırmalarda açıklanmaktadır. Bu çalışmalar, antisosyal davranışın ebeveynlerden çocuğa geçtiğini açıkça göstermektedir. Ancak, gösteremedikleri şey bu kalıtımsal iletinin aktarılmasıdır (Frick ve diğ., 1992).

2.2.5. Antisosyal davranışlarda psikososyal faktörler

Davranışçı kuramın temelinde davranışların tamamen çevrenin bir fonksiyonu olduğu varsayımı vardır. Skinner' ın öncülük ettiği radikal davranışçılığa göre tüm davranışlar hazzla yönelme, acı ve elem veren şeylerden kaçınmak için yapılır. Bu varsayıma göre davranışlar, çevre tarafından verilen ödül ve ceza yoluyla öğrenilir veya terk edilir. Aynı zamanda Floyd Allport' a göre de davranışın şekillenmesinde çevrenin etkisi büyüktür (Tutar, 2016: 32).

Antisosyal davranış bozukluğunun nedenleriyle ilgili yapılan araştırmalar ve öne sürülen görüşler genellikle fizyolojik ve psikososyal faktörler üzerinde durmaktadır. Yapılan çalışmalar daha çok bu davranış bozukluğuna sahip olan bireylerin düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen ailelerin çocukları oldukları ve kendi benzerleri ile bir grupta toplanarak belirli bir alt kültürü temsil etmeleri üzerinde durmaktadır (Aromäki, Lindman ve Eriksson, 1999; Çuhadaroglu, 2004). Antisosyal davranış gösteren bireylerin birinci derecede biyolojik akrabalarında genel topluma oranla

daha sık rastlanmaktadır. Bu da antisosyal davranışların nedenlerinden birinin genetik aktarım olduğunu düşündürmektedir. Davranışlar insanın çevresiyle olan ilişkileri içinde geliştirdiği tepkilerin örgütlenmiş örüntülere dönüşmesiyle oluşur (Aromäki ve diğ., 1999). Antisosyal davranışların nedenlerinin araştırılmasında genellikle öne çıkan psiko-sosyal ve biyolojik nedenler olmaktadır. Psiko-sosyal nedenler üzerine yapılan araştırmalar ise, özellikle aile ve çocukluk yaşantıları üzerine yoğunlaşmaktadır. Antisosyal davranış nedenleri üzerine yapılan biyolojik araştırmalarda; frontal ve prefrontal lobda gözlenen disfonksiyon yüksek düzeyde testosteron ve düşük düzeyde serotonin 5-hidroksi triptamin hormonu ile antisosyal kişilik bozukluğu arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu rapor edilmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse, antisosyal kişilik bozukluğu olan bireyler psiko-sosyal ve biyolojik yönden normal bireylere göre farklı özellikler sergilemektedir (Çuhadaroglu, 2004: 14).

Antisosyal davranışlar genellikle ciddi davranış bozuklukları bağlamında ya da yetişkinlerde kişilik bozukluklarının bir özelliği olarak görülmektedir (Herpertz ve diğ., 2008). Antisosyal ve agresif davranışlar sergileyen özellikle ergenlerin yaklaşık 1 / 3'ü kadarı, ilerleyen zamanlarda akıl sağlığı kliniklerine katılmaktadırlar (Rogers, Johansen, Chang ve Salekin, 1997).

Antisosyal davranış, bireyin duygularla başa çıkamamasıyla ilişkili bir durumdur, çünkü araştırmalar öfke ya da korkunun yoğun duygularını yaşayan bireylerin antisosyal davranışları ortaya koyma risklerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Antisosyal davranışların bazı özelliklerinin antisosyal kişiliği ya da kişinin kontrolü dışındaki durumlara bir yanıtı olması muhtemel olduğu için, bireyin hem davranışsal hem de kişilik özelliklerini antisosyal davranış tanımına dahil etmek, bu davranışların açıklanabilmesinde önemlidir (Clarke, 2011: 75).

Araştırmalar antisosyal davranışlarla bağlantılı faktörleri; genellikle çocuğun nöropsikolojik ve bilişsel bozuklukları (Werner, 1989), ayrıca ebeveynlerin yanlış kararları, yetersiz çocuk yetiştirme uygulamaları, aile içi şiddet ve yoksulluk gibi diğer çevresel etkenleri göstermektedir. Stimülasyon eksikliği de dâhil olmak üzere yetersiz ebeveynlik, ailenin duygusal destek eksikliği, ebeveyn psikopatolojisi, aşırı sert çocuk yönetimi, mantıksız ebeveyn beklentileri ve tutarsız, düzensiz veya

uygunsuz bir disiplin gibi ailesel faktörler de çocukta antisosyal davranışların ortaya çıkmasına etkindir. İlişkili çevresel faktörler arasında yetersiz sağlık hizmetleri, durumsal stres ve ebeveynlerin evlilik uyumsuzluğu da bulunmaktadır (Bird ve diğ., 2001). Ayrıca hiperaktivite ve dikkat eksikliğinin eşlik ettiği antisosyal davranışlar erken veya orta çocukluk döneminde başlayıp, yetişkinliğe doğru artma olasılığı yüksektir. Güçlü bir genetik bileşen ve bilişsel bozulma, sosyal işlev bozukluğu ve zayıf akran ilişkileri ile de güçlü bir bağı vardır (Feehan, McGee ve Williams, 1993; Moffitt, 1990).

Antisosyal davranış problemleri, beynin gelişim problemlerine ve kendi kendine kontrol sorunlarına yol açmaktadır. Düşük sosyoekonomik çevredeki erkek ve kadınlarda son zamanlarda yapılan uzun süreli çalışmalar, çocukluk döneminde kronik fiziksel saldırganlık sorunları olanların, aynı yoksun ekonomik geçmişe sahip bireyler ile karşılaştırıldığında, saldırganlık problemleri olmayan bireylere göre farklı beyin fonksiyonlarına sahip olduklarını ve sosyoekonomik çevrenin bu faktörlere etkisini açıkça ortaya koymaktadır göstermektedir (Guillemin ve diğ., 2014).

2.2.6. Antisosyal davranışları önleme

Antisosyal davranışlarda bulunan bireyler, özellikle gençlik ve öncesi yıllarda, gelecekte suçlu olmalarını engellemek için duyulan psiko-sosyal desteğin zamanında verilmesi önemlidir (Loeber ve Dishon, 1983). Bu bireyler, genel olarak toplum için, suçlulukları ve antisosyal davranış eğilimleri devam ederse ilerleyen zamanlarda potansiyel olarak ciddi problemler ortaya çıkmaktadır (Farrington, 2002).

Araştırmalar, bireylerin 11-12 yaşlarındayken, bazılarının oldukça yüksek seviyelerde suç ve antisosyal davranışlara yöneldiği için, etkili müdahalelerin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir (McCrystal, Higgins ve Percy, 2006). Ayrıca, bu gençlerin ulaştığı gelişim aşamasına özgü olan ve ayrıca suç düzeylerinin sonraki yıllarda sabitleştiği ve hatta arttığı gözlenmekte ve bu nedenle gelişim aşamasında önleyici bir dizi stratejinin geliştirilmesine önem verilmelidir (Gilvarry ve diğ., 2001). Antisosyal davranış riski altındaki özellikle genç bireylerin,

bu risk faktörlerinin tespit edilmesi antisosyal davranışlarının nasıl önlenebileceğinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu gençlerin yaşadığı risk seviyelerinin yanı sıra, hem genel hem de özel eğitim ortamlarında çözüm için öngörüler sunar. Aynı zamanda bu şekilde, suçluluğa ve antisosyal davranışa yönelik tasarlanmış müdahaleler, bireysel öğrenme gereksinimlerine daha özel olarak da uyarlanabilir (McCrystal ve McAloney, 2011).

Bu yaklaşımlar, yüksek riskli gençler tarafından bu tür davranışlar hakkında karar vermek için bilinçli karar verme stratejileri geliştirmek konusunda doğru bilgi sağlayabilecek, suçlu davranışlar üzerine kolayca anlaşılabilir bir materyalden oluşabilir (Angold ve diğ., 1998). Bu tür programların sunulması becerilere dayalı müdahaleleri içermelidir; bu gençlerin karşılaştığı diğer sosyal ve sağlık sorunlarını ele alma girişimleriyle birlikte sunulan kültürel olarak ilgili unsurlardan oluşmaktadır. Ayrıca, programların etkili olabilmeleri için uygun niteliklere sahip bireyler tarafından verilmeli ve bireyin akran grupları, aile ve içinde yaşadıkları genel yaşam tarzı ortamı ile ilgili konuları içermelidir. Değişen bir sosyal ortamın ne olabileceği konusundaki değerlerini değerlendirmek için düzenli olarak standartlaştırılmalı ve izlenmelidir (Cohen ve Felson, 1979).

Müdahalelerin etkili olabilmesi için, hedef grubun bireysel ihtiyaçlarına gösterilen özel dikkat ile "suç" gibi sadece sonuçsal bir davranışa odaklanmak yerine, birey bir bütüncül yaklaşımla değerlendirilmeli ve niceliksel bir veri toplamının yeterli olmayacağı göz önüne alınarak daha geniş kapsamlı araştırmalar yapılmalıdır.

2.3. Futbol ve Futbolda Davranış Türleri

Bu bölümde futbol, futbolun dünyada ve ülkemizde gelişimi, futbolda sosyal kimliğin davranışsal yansımaları ve futbolda karşılaşılan prososyal ve antisosyal davranış türleri hakkında bilgiler verilmiştir.

2.3.1. Futbol olgusu

Futbol sözcük anlamı olarak; topu, kafa veya ayak vuruşları ile karşı kaleye sokma kuralına dayanan ve on birer kişilik iki takım arasında oynanan top oyunu, ayak

topu olarak adlandırılmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2018) fakat sözcük anlamıyla yapılan bu tanımlama futbolu tam olarak anlamaya yetmemektedir. Belirli kurallar ile oynanan futbolu iki takım arasında oynanan bir yalın spor dalı olarak görmemek gerekmektedir, çünkü futbol bireyin fiziksel gelişimine olumlu katkısının yanı sıra psiko-sosyal gelişim ve katkı sağlayan dünya üzerinde en geniş seyirci kitlesine sahip bir spor dalıdır.

Spor sosyolojisi gibi spor bilimlerinin alt disiplinlerinin araştırmaları, futbol için küreselleşme teorilerini kullansa da, sosyoloji analistleri futbolu küresel değişimin bir parçası olarak ele almışlardır ve futbolun çok boyutlu ve uzun vadeli küreselleşme sürecinin teori ve ampirik araştırmaları için hayati bir alan olduğu kanısına varmışlardır. Sonuç olarak futbol için "küresel oyun" tanımlaması yapılmaktadır (Giulianotti ve Robertson, 2004).

Futbol, geniş bir oyun alanında çok sayıda oyuncunun katılımıyla, oyun kuralları gereği belirlenmiş sınırlı bir alanda, sonucun kalelere atılan ya da yenilen gollerle belirlendiği, el harici vücudun her yerinin kullanılarak oynandığı bir spordur (İnal, 1998: 17). Diğer bir ifadeyle futbol, iki takım arasında genellikle dikdörtgen alanda oynanan, her iki ucunda kale direkleri ya da kaleler bulunan, kale içerisine topu atmak için kale direkleri arasında tekmeleyerek, paslaşarak ve koşarak yapılan çeşitli oyunları içeren bir spor dalıdır (Honça, 2016: 10).

Basit bir oyun olarak tanımlanan futbolun, bu basitliğinin kökeninde ise oyun araç gereçlerine kolayca ulaşılabilir olması yer almaktadır. Futbolun en önemli özelliklerinden biri oynama şeklinin kolay olmasıdır. Kimi zaman basit bir teneke kutu, kimi zaman plastik bir topa boş bulunan bir alanda ya da evlerin içinde bile oynanabilen bir spordur (Dever, 2013: 37).

Dünya genelinde milyonlarca çocuk, genç ve yetişkinin zevkle oynadığı ve izlediği bir spor dalı olan futbol; diğer spor dallarına oranla, izleyenlere heyecanlı dakikalar yaşatması rekabeti, hırsı, kimlik edinmeyi, milliyetçiliği, ekonomiyi, dikey hareketliliği, işbölümünü, fanatizmi, holiganları, şiddeti, estetiği, sevinci, üzüntüyü ve şansı barındırması nedeniyle ilgiyle takip edilmektedir (Şanlı, 2014: 10).

Öte yandan Futbol kulüpleri ne pahasına olursa olsun sadece maçları kazanmakla ilgilenmezler, taraftarlarına nezaket duygusu da verirler. Futbol kulüpleri, topluluk içinde ayrıcalıklı bir konuma sahiptirler, ait oldukları topluluğu çok iyi ve kolay bir şekilde temsil edebilecek kurumlardır. Bir futbol kulübü, topluluğun bir elçisidir ve sahadaki sonuçları ve oyun alanı dışındaki aktiviteleri temsil eder ve daha da önemlisi, vatandaşlar için bir kimlik tanımlama aracıdır (Wynn, 2007). Her kulüp, takipçilerinin inandığı gibi, toplumu tanımlayan yerel karakter, gelenek ve ruhu temsil etmektedir. Kulüp, etkinliğinde, üyesi olduğu topluluğun değerlerini devralır ve onları futbol sahasında veya yönettiği diğer etkinliklerde çoğaltır (Rosca, 2011).

2.3.2. Futbolun tarihsel gelişimi

Top oyunları, bir araç yardımıyla uygulanan sportif aktivitelerin en eskilerinden biridir. Modern spor oyunları da, büyük ölçüde, farklı formlarda topın oyun aracı olarak kullanıldığı oyunlardan oluşmaktadır. Oyun tarihi araştırmaları, ilk top oyunu formlarının M.Ö. 7000 yılından itibaren ortaya çıktığına işaret etmektedirler. Top oyunlarının belgelenen ilk formları ise Akdeniz ve Çin kültür çevrelerine ait olup, buluntular M.Ö. 3 bin ile 2 bin arasında tarihlendirilmektedir. Tarihi süreç içerisinde, ilgili devrin ve toplumun materyal - teknik imkânları ve sanatsal işlevlerinin ürünü olarak ortaya çıkan oyun aracı "top" un formu ile doğrudan ilişkili farklı oyun ve oynanış biçimleri belirginlik kazanmıştır (Yıldıran, 1997).

Eski Yunan'da "Episkyros", eski Roma'da "Harpastum ve Pila" paganika ya da eski Çin'de "Tsu-h-küh" gibi oyunlar gösterilmekte, Türk boylarının da bu oyunlarda maharetli olduğu zikredilmekte, Kaşgarlı Mahmud'un XI. Yüzyıla ait Divanü Lûgat-it Türk adlı eserinde "Tepük, Çögen, Top Yuvarlaşmak" gibi oyun kavramlarından bahsedilmektedir (Yıldıran,1997).

Futbol, bugünkü haline en yakın şeklini, XVII. yüzyılda İngiltere'de almış, gerek halk, gerekse soylular arasında ilgi gören futbol, Britanya adalarında hızla yayılırken büyük bir gelişme göstermiş ve olgunlaşma aşamalarından geçmiştir (Devecioğlu, Çoban ve Karakaya, 2014). Tarihsel olarak, İngiliz Adalarındaki çeşitli halk oyunlarının uzun bir "tarih öncesini" ve bu oyunların tüm alanlara girişini izleyerek, ilk futbol birlikteliğinin 1863' te İngiltere' de görüldüğü kaydedilmiştir.

Emperyalist sporların aksine, futbolun küreselleşmenin “harekete geçiş aşaması” sırasındaki uluslararası yayılımı (1870–1920), İngiliz ticaret ve eğitim rotaları boyunca, özellikle Avrupa elitleri ve Güney Amerika'daki yeni kent popülasyonları arasında popüler olan oyunla sürmüştür. Yeni küresel oyun, en büyük toplantılarda kupa ve lig müsabakaları oluşturulduğu için yerel (kulüp), bölgesel ve ulusal kimliklerin inşası ve etkileşiminde bir odak haline gelmiştir (Giulianotti, 2012).

Futbol, özellikle ulusal lig sistemlerinin kurulması ve ardından kıta ve kıtalararası turnuvalar (örneğin, 1950'lerde kurulan Avrupa'daki kulüp şampiyonaları) aracılığıyla, uluslar içinde ve ülkeler arasında yoğunlaştırılmış sosyal bağlantı için güçlü bir araç olmuştur. Ayrıca, başta İspanya, Bask ve Katalan kültürleri arasında olmak üzere, etnik, dinsel, milliyetçi ve sınıf çizgileri boyunca önemli sosyal ve politik çatışmaları kristalleştirmiştir. Futbol, özellikle düşük sınıflar, etnik azınlıklar olmak üzere “sivil haklar” terimlerinde ulusal ve uluslararası mücadele dalgalarının bir alanı olmuştur ve yakın zamanda kadınlar, erkek egemenliğindeki bu oyun içerisinde konumlarını oluşturmaya çalışmıştır (Giulianotti ve Robertson, 2007).

Dünyada modern futbolun oluşumunda kilometre taşları olarak kabul edilebilecek gelişmeler, kronolojik olarak şu şekilde sıralanabilir:

- 1855- İlk modern futbol kulübü kuruldu.
- 1863- Futbol Birliği kuruldu.
- 1863- Futbol Birliği Kuralları kabul edildi, 14 kuralda anlaşıldı.
- Bu gelişmelerin ardından futbol 1874–1895 yıllar arasında Avrupa ülkelerinde yayılmaya başladı.
- 1871- İlk büyük organizasyon olarak. İngiltere Futbol Federasyonu Kral Kupası düzenlendi. Ayrıca topun kafa ile oynanması serbest bırakıldı.
- 1872- İlk milli futbol karşılaşması, İngiltere-İskoçya arasında oynandı.
- 1874- Futbol Almanya'da oynanmaya başlandı.
- 1875- Kale direklerine üst direkler eklendi.
- 1876- Köşe vuruşu uygulanmaya başlandı.
- 1879- Profesyonelliğe ilk adım ve para ile transfer yapıldı.
- 1886- Ofsayt kuralı uygulanmaya başlandı.

- 1890- Futbol oyunun sevk ve idaresinde tek yetkilinin hakem olduğu karara bağlandı.
- 1891- Oyun kurallarına penaltı eklendi ve kalelerde ağ kullanılmaya başlandı.
- 1893- Amerika Kıtasının ilk federasyonu Arjantin’de kuruldu.
- 1895- Bayanlardan oluşan takımların ilk karşılaşması.
- 1904- Oyun süresi ve saha ölçüleri kuralları belirlendi.
- 1904- FIFA kuruldu.
- 1903- Avantaj kural onaylandı.
- 1908- Futbol olimpiyatlara dahil edildi. İlk şampiyonluğu İngiltere kazandı.
- 1930- İlk Dünya Kupası düzenlendi.
- 1938- 17 kural kabul edildi.
- 1954- Avrupa Futbol Birliği kuruldu.
- 1956- Avrupa Şampiyon Kulüpler Kupası maçları başladı.
- 1960- Avrupa Futbol Şampiyonası Finalleri yapıldı (Kayışoğlu, 2008: 17-18).

2.3.3. Ülkemizde futbol

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’ ye de futbolun, İngiliz denizcileri, tüccarlar ve diplomat aileler vasıtasıyla tanıtıldığı belirtilmektedir (Fişek, 1985: 47). İstanbul, İzmir ve Selanik’te bulunan yabancılar, kendi aralarında futbol oynamışlardır (Kahraman, 1995: 672). Ayrıca ilk Türk futbol kulübünün adının “Black Stockings” (Siyah Çoraplılar) olması, takımı kuran Fuat Hüsnü’ nün "Boby" takma adıyla sahaya çıkması; futbolun yasaklı dönemini anlamak açısından da önem arz etmektedir (Zelyurt, 2013).

İzmir Bornova çayırılarında futbol mücadeleleri yapılmıştır ve 1894 yılında İzmir’de ilk futbol kulübü İngilizler tarafından “Football Club Smyrna” adıyla kurulmuştur. 1903 yılında kurulan “Constantinople Football Ligue” (İstanbul Futbol Ligi) ile futbol tam anlamıyla Türkiye’ye gelmiştir ve Mekteb-i Sultanî öğrencilerinin ayaktopu oynama mücadeleleri ile tohumları atılan, daha sonraları “Galatasaray” adı ile anılacak olan takım ise İstanbul Futbol Ligi’ne katılan ilk kulüp olmuştur (Kavasoğlu, 2017: 67-68). Galatasaray, 1905-1906 sezonunda İstanbul Ligi’ne katılmış, 1907-1908’de ise kazandığı ilk şampiyonlukla Türk futbol tarihi için bambaşka bir başlangıcı müjdelemiştir. Ardından Fenerbahçe ve Beşiktaş onları

takip edince Türk futbolu yeni bir boyuta doğru ilerlemeye başlamıştır (Şahin, 2017: 9).

Türkiye'de futbolun tam olarak yeşermeye başladığı dönem 1908-1923 yılları arasındır. II. Meşrutiyet sonrası esen özgürlük havasında yeni takımlar kurulmuş, bu arada Türk takımları da varlıklarını ciddi bir şekilde teyit ettirmiştir. İstanbul'un ardından İzmir, Ankara, Eskişehir, Bursa, Adana ve Trabzon şehirlerinde futbol büyük bir hızla yayılmaya başlamıştır. Pazar Ligi, Cuma Ligi, İstanbul Türk İdman Birliği Ligi ve İstanbul Şampiyonluğu Ligi bu dönemin önemli organizasyonları olmuştur. Daha sonrasında yaşanan savaşlarla beraber futbol, yaklaşık 11 yıllık bir sekteye uğramıştır (Türkiye Futbol Federasyonu, 2018). Türk sporunun ilk teşkilatı olan Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın kurulmasının ardından Yusuf Ziya Öniş başkanlığında ilk Türk Futbol Federasyonu 1923 yılında Şehzadebaşı'ndaki Letafet Apartmanı salonunda yapılan toplantıda 'Futbol Heyet-i Müttehidesi' adıyla kurulmuştur. Ardından FIFA'ya başvurulmuş ve Türkiye 21 Mayıs 1923 tarihinde FIFA'nın 26. üyesi olmuştur (TFF, 2018).

1951 yılında Profesyonelliğin kabulü ile Türk futbolunda yeni bir dönem başlamıştır. O tarihten günümüze futbol, bir meslek dalı olarak da toplum hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. 1954' de Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA)' nin kurulmasından sonra Türkiye bir Avrupa ülkesi olarak kabul edilme mücadelesi vermiş ve bu isteği FIFA tarafından 10 Şubat 1962' de alınan karar uyarınca kabul edilmiştir. O tarihten itibaren Türkiye Futbol Federasyonu (TFF), UEFA' nın her türlü organizasyonuna katılmaktadır (Saçaklı, Özdemir, Kale ve Gökçe, 1995: 22).

TFF 1992 yılında, 3813 sayılı yasanın kabulü ile futbol faaliyetlerini Milli ve Milletlerarası kurallara göre yürütmek, teşkilatlandırmak, geliştirmek ve Türkiye'yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere, özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliğe sahip, özerk bir yapıya kavuşmuştur (Şahin, 2017: 9).

2.3.4. Futbolda sosyal kimlik ve davranışsal yansımaları

Sosyal kimlik teorisi, kişisel ahlaki davranışın, grup üyeliğinin ve grup normlarının olduğu bağlamlarda önemsiz hale getirilebileceğini öne sürmektedir. Böyle durumlarda insanlar bireysel değil de grup üyelerinin sosyal kimliğini üstlenirler. Bunu yaparken birey, grubun tutumlarını içselleştirmekte ve dış grup üyelerini olumsuz yönde değerlendirme eğilimi gösterebilmektedir (Reicher, 1987).

Grup üyeleri gruba ait bir aidiyet (kimlik) duygusu yaşamak zorundadır, bu yüzden ortak çıkarlar ve tutumlar önemlidir ve benlik saygısının devam eden onayını da almaya ihtiyaç duyarlar. Bu durum aynı zamanda bir gruptaki bireyin kendisini grubun bir parçası olarak kategorize etmesine ve biçimlendirmesine neden olur. Kendini kategorileştirme süreci, normatif davranışlara (grup için kabul edilebilir olan) uygun grup üyeliklerine yol açmakta ve kişinin kendi grubunun üyeleri ve diğer grupların üyelerine veya dış gruplara ilişkin bir toplumsal karşılaştırma yapmaktadır. Karşılaştırma süreçleri gruplar arası önyargıların temelini oluşturmaktadır. Grubun paylaşılan tutumlarını üstlenmenin etkisi, kişinin benliğinin kaldırılmasıdır. Bu süreçte birey kendi kimliğinden yoksun kalmakta ve grup üyeleriyle paylaştıkları bir sosyal kimlik üstlenmektedir (Festinger, 1954).

Bredemeier ve Shields (1986), spor takımlarında bir grup kimliğinin üstlenilmesinin, günlük yaşamda normal olarak yaygın olan olumlu sosyal ahlaki tutumlara ve ahlaki bir bakış açısına doğru bir dönüşüm yaşayan bireylere yol açabileceğini öne sürmektedir. Bu, insanların ihtiyaçlarını ve isteklerini eşit olarak ele almak için kullanılan genel ahlaki zorunluluğun askıya alındığını göstermektedir.

Bredemeier ve Shields (1986), futbolcular ve spor yapmayanlarda ahlaki akıl yürütme düzeyini belirlemek için onlara ahlaki ikilemler sunarak araştırmışlardır. Saldırgan hareketlerin sporda meşrulaştırıldığı durumları gösteren ahlaki ikilemler ve katılımcılardan doğru seçimin ne olacağı ve nedenleri hakkında karar vermelerini istenmişlerdir. Bulgular, futbolcuların ahlaki akıl yürütmedeki net bir benmerkezci önyargıya sahip olduklarını belirterek, ikilemde kaldıkları durumlarda daha fazla egosantrik ve daha az olumlu davranışta bulunduklarını belirtmişlerdir.

Araştırma ayrıca, spor ortamında saldırgan davranışların kabul edilebilirliğinin ahlaki bir unsuru ve bu eylemlerin sporcuların gözünde meşrulaştırdıklarını göstermektedir.

Sporla uğraşanlar çok nadiren fiili saldırganlığa başvursalar da, tehditler genellikle grup üyelerinin, dış gruba zarar vermekten ziyade kendi gruplarının yararına dayanışma içerisinde olduklarını göstermektedirler. Tajfel ve Turner (1986), grup önyargılarının, en az karakteristiği paylaşılan gruplarda bile ortaya çıkabileceğini ileri sürmektedir. Bu durum, genellikle spor ortamlarında kalabalığın gruba tutarlı davranışlar sergiledikleriyle açıklanabilir.

Stott, Hutchison ve Drury (2001), sosyal kimlik teorisi yaklaşımını benimseyen kolektif saldırganlığın kapsamlı bir araştırmasını yapmışlardır. Sosyal kimliğin, futbol taraftarlarının kolektif bozukluklarında saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerini inceleyen bir sosyal kimlik modelini geliştirmek için, etnografik ve niteliksel yöntemleri kullanmışlardır. Futbolda rakip takımın taraftarlarıyla karşı karşıya kalındığı durumlarda grup üyelerinin sosyal kimliklerinin devreye girdiğini ve grubun kolektif davranışlarda bulundukları gözlemlenmiştir. Bu nedenle Stott ve diğerleri (2001), kolektif kimliğin grup davranışları ve gruplar arası çatışmaya olan etkilerinin tek yönlü olmaktan ziyade karşılıklı olduğunu öne sürmektedir.

Sportif aktivitelerde bireysel kimliklerin yanı sıra, grubun sosyal kimliği ve normları grup davranışını etkileyebilir. Sosyal kimlik, kalabalık davranışlarının amacını ve doğasını belirlemekle kalmaz aynı zamanda bu doğayı ve davranışları tamamen değiştirebilir.

2.3.5. Futbolda prososyal davranışlar

Sportif aktivitelerde sosyal sorumluluk normları tetiklendiğinden, sosyal davranışların kendini göstermesi kaçınılmazdır. Sportmenlik bağlamında bu, bireylerin sporu yöneten belirli davranışlar ve normları izleyerek spor ortamında daha kabul edilebilir davranışlar göstermelerini sağlayacaktır. Spor ortamında prososyal davranışlarda bulunmak ve spora teşvik etme prososyallığın doğasına uygun bir eylemdir (Bar-Tal, 1976).

Prososyal davranışlar bir başkasına yardım etmeyi ve faydalı olacak davranışlarda bulunmayı amaçlayan gönüllü davranışları içermektedir (Holmgren, Eisenberg ve Fabes,1998). Sporda prososyal davranışlar ise, yere düşen rakibe yardım ya da takım arkadaşlarını cesaretlendirmek gibi davranışlardan oluşmaktadır (Kavussanu ve Boardley, 2009). Spor bağlamı, bireylerin sosyal davranışlarda bulunmayı öğrenmeleri için birçok fırsat sunmaktadır. Örneğin, bir futbol müsabakasında taraftarların takımlarına tezahüratta bulunmaları hatta takımın başarısızlık durumunda bile desteğe devam etmeleri, rakip takımın sakatlanan futbolcusuna üzülmeleri ve oyundan çıkması durumunda onu alkışlamaları prososyal davranışların spor ortamında nasıl sergilendiğinin bir göstergesidir (Gano-Overway ve diğ., 2009).

Prososyallikte önemli olan gönüllü davranıştır ve buna bir örnek olarak; Bölgesel Amatör Lig' de Ankara' da İstatistikspor ile Keçiören Sportif arasında oynanan play-off maçında Keçiören Sportif takımının maça 9 futbolcu ile gelmesiyle, İstatistikspor takımının da karar alarak maça 9 kişi çıkması verilebilir (<https://www.sabah.com.tr/spor/futbol/2017/04/11/amator-futbolda-fair-playornegi>). Yeşil sahalarda az rastlanan bu davranışlarda herhangi bir dış etken zoruyla değil de, tamamen içten gelen gönüllü bir davranış sergilenmiştir. Prososyal davranışların dayanak noktası olan gönüllülük, bu tür örnek olaylarda ortaya çıkmakta ve prososyal davranışların uygulanabilirliğinin kanıtı olmaktadır.

Spor ortamında prososyal davranışlar göstermede etken faktörler bulunmaktadır: bireyin karakteri, antrenörün, takım arkadaşlarının, taraftarların ve çevrenin etkisi gibi. Araştırmalar, futbolcuların sportif etkinliklerdeki davranışsal etkenlerden birinin antrenör ve ekibi ile takım arasında oluşan bağlamsal ortamlardan kaynaklandığını ortaya koymuştur (Bartholomew, Ntoumanis ve Thogersen-Ntoumani, 2010). Aynı zamanda bu etki çift yönlü olmaktadır. Çevre bireyi etkilediği gibi birey de çevreye olumlu etki edebilmektedir (Arthur-Banning, 2007).

Bu kapsamda özellikle çocuk ve gençlerin spora yönlendirilmesi ve sportif etkinliklerle sosyalleşmelerinin ve hem spor ortamında hem de bu ortamın dışında prososyal davranışlar sergilemelerinin önemi son derece büyüktür. Başkalarına yönelik gönüllü ve olumlu davranışlar sergilemek olarak adlandırılan prososyal

davranışlar, spor ortamlarında ve özellikle geniş katılımcı ve izleyici kitlesine sahip futbolda görülmeleri hem aktif futbolculara hem de seyircilere büyük katkı sağlayacaktır.

2.3.6. Futbolda antisosyal davranışlar

Sporda sportmenlik, prososyal davranış ve fair play eksikliği, kısa ve uzun vadede ciddi etkileri olan, giderek yaygınlaşan bir sorundur. Spor, bireyleri sağlıklı fiziksel ve ahlaki gelişime yönlendirme potansiyeline sahipken, sporda antisosyal davranışların görülmesi hem bireysel hem de toplumsal olarak olumsuz etkiler bırakmaktadır (Hansen, Larson ve Dworkin, 2003; Smith ve Smoll, 1997).

Olumsuz deneyimlerin, spora katılımı etkilerken aynı zamanda bireylere hiçbir katkı sağlamayacağı da aşikârdır. Cary (2004) 'e göre, bir zamanlar bireylerin boş zamanlarını değerlendirme ve psikososyal sorunlardan uzaklaşmalarına yardımcı olan spor, “her şeyden kazançlı” bir atmosfer sunan son derece rekabetçi liglere dönüşmüştür. Şimdilerde bireyler spor yaparken, ebeveyn, antrenör ve çevresel baskılarla elit seviyelerde performans göstermeleri kendilerinden beklenmektedir. Bu durum da, bireyde her şeye rağmen kazanma hissini uyandırmakta ve onu antisosyal davranışlara yöneltebilmektedir.

Antisosyal davranışlar, başkalarına zarar vermek ve onları dezavantajlı duruma düşürmek için yapılan davranışlardır. Spor ortamında rakibi yaralamaya çalışmak, oyunun kurallarını kasıtlı olarak ihlal etmek, hile yapmak, takım arkadaşları ya da rakiple tartışmak gibi davranışlar antisosyal davranışlara örnek olarak verilmektedir (Kavussanu, Seal ve Phillips, 2006). Araştırmacılar tarafından farklı tanımlamalara başvurulmuş olsa da tanımlayıcı özellik, başkaları için olumsuz sonuçlar doğurabilecek davranışlardır (Long, Pantaléon, Bruant ve Arripe-Longueville, 2006).

Araştırmalar, sporda antisosyal davranışların, sporcuların, skorun eşit olduğu veya eylemin bir misilleme olduğu durumlarda bu tür davranışları onaylayabildiğini göstermektedir. Ayrıca, birçok sporcu oyunun bir parçası olarak belli miktarda hile ve agresif eylemleri doğru kabul etmektedir (Romand, Pantaléon ve Cabagno,

2009). Bu bulgular, sporcuların antisosyal davranışlarda bulunmalarının nedenlerini ve bu davranışları nasıl açıklayabildiklerine dair soruları gündeme getirmektedir. Sporda antisosyal davranış anlamak için kuramsal çerçeve Bandura' nın sosyal bilişsel ahlaki düşünce ve eylem teorisidir. Bu teoriye göre bireyler, davranışlarını değerlendirici öz-tepkilerle düzenleyen, ahlaki standartlar geliştirirler. Örneğin, eylemleri ahlaki standartları ihlal ettiğinde, kendilerini suçluluk duygusuyla karşı karşıya bırakırlar, bu nedenle genellikle olumsuz etkilerle sonuçlanacak şekilde davranmaktan kaçınırlar. Bununla birlikte, bireyler ahlaki veya duygusal bir öz-yaptırım yaşamadan ahlaki standartlarını ihlal edebilirler (Traclet, Romand, Moret ve Kavussanu, 2011).

Sporda ve özellikle geniş kitlelere hitap eden futbolda, antisosyal davranışların görülmesinde birçok etken söz konusudur. Maçlardan önce, kulüp başkanı ya da kulüp sözcüleri karşı kulübe ve taraflarına yönelik sözlü saldırı ve kışkırtıcı davranışları, maç sırasında taraftarların gösteri ve tezahüratları oyuncuları ve izleyenleri olumsuz etkilemekte ve bu nedenle gerek futbolcular gerekse izleyicilerin antisosyal davranışlar sergilemelerine neden olmaktadır. Amigoların kışkırtmaları, bilerek bilmeyerek hakemlerin hatalı sanılan kararları, tartışmalı durumlar, spor yazar ve yorumcularının taraflı, kırıncı, yanlış ve sert yorumları, özellikle özel televizyon kanallarının reyting uğruna federasyonu, hakemleri, kulüpleri suçlayan yayınları futbol sahalarında saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine açık davetiye çıkartmaktadır (Gümüsgül, 2016: 48).

Bu noktada spordaki tüm paydaşlara yani, kulüplere, kulüp yöneticilerine, temsilcilere, spor yorumcularına, antrenörlere, ailelere ve taraftarlara çok önemli görevler düşmektedir. Dostluk, kardeşlik, centilmenlik ve fair-play gibi davranışların yüreklerden taşıdığı spor ortamları oluşturmaları ve bu kapsamda sporda prososyal davranışların daha sık görülebilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

2.4. Konuyla İlgili Çalışmalar

Bu bölümde sosyal kimlik, prososyal ve antisosyal davranışlarla ilgili yapılan yurtiçi ve yurtdışı araştırmalardan örnekler verilmiştir.

2.4.1. Yurtiçi çalışmalar

Ülkemizde sosyal kimlik, prososyal ve antisosyal davranışlarla ilgili bazı çalışmaların yer aldığı görülmektedir.

Can ve Kaçay (2016) araştırmalarında, sporcu kimlik algısı ile cesaret ve özgüven duyguları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada ayrıca, sporcuların sporcu kimlik algısı, cesaret ve öz güven duygularında yaş, cinsiyet, spor yılı, spor dalı ve eğitim düzeyi açısından anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığı test edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, sporcu kimlik algısı ile cesaret ve iç özgüven duygusu arasında güçlü bir pozitif ilişki ve kadın sporcuların erkek sporculardan daha yüksek dış özgüven duygusuna sahip oldukları bulunmuştur.

Bakıroğlu (2013) çalışmasında; bilişim teknolojilerinin sunduğu etkileşimli mecraların, meydana getirdiği dönüşüm sosyal yaşamın birçok bileşenini de etkilediğini belirtmiş ve bu süreçte sosyal paylaşım ağlarının yaşamımızın vazgeçilmezi haline geldiğini ve sosyalleşme sürecini etkilediğini belirtmiştir. Birey, sosyal ağlarda oluşturduğu profillerle, idealize ettiği kimliği inşa etme imkânını kazanmıştır. Çalışmada, sosyal ağların sosyalleşmeye etkisi ve kimlik inşa süreci, çevrimiçi profiller esas alınarak tartışılmış; sosyal ağlardaki kimlik inşası ötekileştirme, özgürlük ve gözetim çerçevesinde güç olgusu odağa alınarak yorumlanmış, eleştirel bir bakış sunulmuştur.

Coşkun (2005) araştırmasında; sosyal kimliğin ve rol üstlenmenin düşünce üretimi üzerindeki etkisini iki deneysel araştırmayla değerlendirilmiştir. Bu araştırmalarda, bireysel veya nominal beyin fırtınasında sosyal kimliğin (bireyleri sosyal kimlikleri hakkında olumlu ve olumsuz yönde düşüncelerini sağlayan deneysel yönergelerle değişimlenen sosyal kimliğin: I. ve II. araştırmada), rol üstlenmenin (düşük ve yüksek statülü rol üstlenme ve hiç rol üstlenmeme: I. araştırmada) ve rolün ilgili olup olmamasının (sosyal açıdan ilgili rol ve ilgisiz rol: II. araştırmada) düşünce üretim performansına etkileri incelenmiştir. Sonuçlar olumsuz kimliğe sahip bireylerin olumlu kimliğe sahip bireylere, rol üstlenenlerin üstlenmeyenlere göre daha fazla düşünce ürettiklerini belirtmiştir.

Yanar, Kırandı ve Can (2017) araştırmalarında, tenis ve badminton sporcularının sporcu kimlik algısı ve başarı motivasyon düzeyleri arasındaki farklılıkları ele almışlardır. Araştırmada ayrıca, sporcuların sporcu kimlik algısı ve başarı motivasyon düzeylerinde cinsiyet, yaş grupları, spor yılı grupları açısından anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığı test edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; sporcularının sporcu kimlik algısı ve başarı motivasyonu düzeylerinde tenis ve badminton sporcuları açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Alemdağ (2018) genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmanın örneklem grubu, Trabzon ilindeki amatör takımlarda futbol oynayan, 12 ile 17 yaş aralığında 225 futbolcudan oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda, genç futbolcuların prososyal davranışlarının yüksek, antisosyal davranışlarının ise düşük olduğu görülmüştür. Bunun yanında futbol oynama yılı arttıkça prososyal davranış eğiliminin arttığı antisosyal davranış eğiliminin ise azaldığı bir diğer sonuç olarak belirtilmiştir.

Balçıkanlı ve Yıldiran (2018) salon hokeycilerinin empatik beceri düzeyleri ile takım arkadaşlarına ve rakibe yönelik prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma grubu, Salon Hokeyi Süper Lig’inde yer alan sporculardan oluşmuştur. Araştırma sonucunda; kadın sporcuların erkeklere oranla daha empatik olduğu, prososyal davranışlarda ise, cinsiyet açısından bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

Mavi ve Tuncel (2013) sporda hoşgörü kavramının sporcular tarafından nasıl algılandığını araştırmışlardır. Araştırmada, sporculara açık uçlu bir soru sorularak sporda hoşgörü kavramını yazılı olarak tanımlamaları istenmiştir. Değerlendirmeye, analiz konusu olarak “sporda hoşgörü” kavramı alınmiştir. Elde edilen nitel veriler sonucunda sporcuların sporda hoşgörü kavramını; rakibe saygı, sevgi, anlayışlı ve ahlaklı olmak, fair-play/centilmenlik, hataları alttan almak ve iyi niyetli yaklaşma olarak algıladıkları gözlemlenmiştir.

Balçıkanlı ve Yıldiran (2011) araştırmalarında, profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilimlerini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklem grubunu 2007–2008 sezonunda Turkcell Süper Lig’de yer alan yedi

futbol takımından toplam 130 futbolcu oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, futbolcuların empatik düşünce düzeyleri yükseldikçe sosyal normlara uyum, sorumluluklara bağlılık ve kurallara ve yönetime saygının arttığını; perspektif alma becerileri arttıkça da sosyal normlara uyum düzeylerinin yükseldiğini tespit etmişlerdir.

2.4.2. Yurtdışı çalışmalar

Yurtdışında sosyal kimlik, prososyal ve antisosyal davranışlarla ilgili bazı çalışmaların yer aldığı görülmektedir.

Ellemers, Spears ve Doosje (2002) bireylerin ait oldukları gruplardan etkilenen farklı koşulları göz önünde bulundurarak, benliği ve kimliği incelemişlerdir. Sosyal kimlik perspektifinden bakıldığında, bir yandan grup taahhüdünün, bir yandan da sosyal bağlamın özellikleri, merkezi kimlik kaygılarının önemli belirleyicileri olduğunu savunmuşlardır. Kişisel ve grup kimliğine yönelik tehditler ve gruba bağlılıkların bir sonucu olarak ortaya çıkan farklı endişeleri ve motifleri yansıtacak bir durum taksonomisi geliştirmişlerdir. Bu sınıflandırmada her bir ana tema için, benlik ve sosyal kimlik konularının algısal, duygusal ve davranışsal düzeyde çok çeşitli sorulara nasıl cevap verdiğini açıklamışlardır.

Bruner, Boardley ve Cöte (2014) spor yapan gençlerde sosyal kimliğin, takım arkadaşları ve rakiplere karşı prososyal ve antisosyal davranışlara olan etkisini incelemişlerdir. Erkek ve kızlardan oluşan araştırma grubuna, sezon başı, ortası ve sonunda ölçek uygulanmıştır. Grup içi etkilerin takım arkadaşlarına değil de rakibe karşı antisosyal davranışlara yol açabildiğini, ayrıca sosyal kimliğin spor yapan gençlerde prososyal ve antisosyal davranışlara etkisinin altını çizmişlerdir.

MacPherson, Kerr ve Stirling (2016) ergenlikte kişisel kimlik gelişiminin önemi, bu gelişimdeki akranların kadınlar için önemi ve sporda bu gelişimsel süreci çevreleyen araştırmaların yetersizliğini göz önüne alarak, çalışmalarında sporda kadınların, akranlarının kişisel kimlik gelişimi üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışmada, kişisel ve kültürel gerçeklere odaklanan nitel bir metodoloji olarak

ortaya çıkan hikaye anlatım yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kadın ergenlerde akranlarının kimlik gelişiminde etkili olduklarını gözlemlemişlerdir.

Eron ve Huesmann (1984) prososyal davranışların gelişimini, çocukluktan yetişkinliğe kadar, 8 yaşında ilk kez görülen ve aynı dönemdeki saldırganlığın gelişimi ile karşılaştırılan, 800 çocuk 22 yıllık bir çalışma sürecinde izlemişlerdir. Prososyal davranışlar ve saldırganlık, hem zaman içinde hem de eş zamanlı olarak, karşılıklı ilişkilerde birbirleriyle ilişkili olduklarını ve tek bir davranış boyutunun karşıt uçlarını temsil ettiklerini belirtmişlerdir. Her iki davranışın da, incelenen zaman dilimi boyunca iyi tahmin edilebilirliğe sahip, kararlı davranış biçimleri olduğu ve her ikisinin de ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesi ile ilgili olduğunu gözlemlemişlerdir.

Kavussanu ve diğ. (2006) futbol takımlarında gözlemlenen prososyal ve antisosyal davranışların sıklığını, bu davranışlarda yaş farklılıkları ve motivasyon değişkenlerini göz önüne alarak incelemişlerdir. Araştırma grubu, 13-17 yaş aralığında ergen futbolculardan oluşmuştur. Her yaş grubundan sekiz takım oluşturulmuş ve maç esnasında videoya alınmış ve maç sonrası anketleri doldurmuşlardır. Videoya kayıtları iki gözlemci tarafından sadece grup düzeyinde analiz edilmiştir. Antisosyal davranışların, prososyal davranışlardan daha sık görüldüğünü gözlemlemişlerdir. Ayrıca bu davranışların yaş gruplarına göre değişkenlik gösterdiğini tespit etmişlerdir.

Hodge ve Gucciardi (2014) bağlamsal faktörler ile temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkilerin spordaki antisosyal ve prososyal davranışla ilişkili olup olmadığını incelemişlerdir. Sporcuların, antrenör ve takım arkadaşlarının özerklik, tatmin ve prososyal davranışlarla doğrudan ilişkili olduklarını tespit etmişlerdir. İhtiyaç duyulan memnuniyet, hem doğrudan hem de dolaylı olarak hem sosyal, hem de prososyal davranışlar ile ilişkiliyken, ahlaki ayrıştırma, doğrudan ve dolaylı olarak antisosyal davranışla ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır.

Rutten ve arkadaşlarının (2007) çalışmalarında, genç sporcuların spor ortamında organize bir şekilde hareket etmelerinin antisosyal ve prososyal davranışlara etkisini incelemişlerdir. Çok düzeyli regresyon analizi, antisosyal davranıştaki

varyansın % 8'inin ve sosyal davranıştaki varyansın % 7'sinin spor ortamının özelliklerine bağlı olabileceğini göstermiştir. Sonuç olarak, sporcularıyla iyi ilişkiler geliştiren antrenörlerin antisosyal davranışları azalttığını ve prososyal davranışları teşvik ettiğini ortaya koymuşlardır.

Kleiber ve Roberts (1981) "karakter" kelimesinin son yıllarda kişilik ve sosyal psikolojide anlamını yitirdiğini fakat sporun karakter gelişimine katkıda bulunan bir alan olarak pek çok insan tarafından benimsendiğinden yola çıkarak, çocuklarda spor deneyimlerinin etkisini incelemişlerdir. Gelişen sosyal karakterin bir tezahürü olarak prososyal ya da antisosyal davranış kullanmakta sporun etkisini ilköğretim çağındaki çocuklarla yapılan bir alan araştırmasıyla gözlemlemişlerdir. Her ne kadar "sporun karakterini oluşturduğu" genel varsayımı bu çalışmada güçlü bir şekilde desteklenmemiş veya çürütülmemiş olsa da, en azından erkeklerle ilgili bazı bulgular, prososyal davranışların spor ile gelişebileceği ve karakter yapısına olumlu etki edebileceği sonucuna varmışlardır.

Yapılan bu çalışmalarda sosyal kimlik, prososyal ve antisosyal davranışlarla ilgili kapsamlı araştırmalar yapıldığı görülmektedir fakat sporda sosyal kimlik bağlamında prososyal ve antisosyal davranışlar açısından alanda çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu durum "Futbolcularda Sosyal Kimlik Bağlamında Prososyal ve Antisosyal Davranışlar" araştırmasının önemini ve alana katkısını bir kez daha öne çıkarmaktadır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin istatistiksel analizi ile ilgili bölümlere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan evrende, bu evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınan bir grup, örnek ya da örneklem üzerinden yapılan tarama düzenlemeleridir. Genel tarama modelleri ile tekil ya da ilişkisel taramalar yapılabilir. Bu araştırmada da, ilişkisel tarama modeli uygulanmıştır. İlişkisel tarama modelinde, korelasyon türü ilişki aranan araştırmalarda, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği, birlikte bir değişme varsa bunun nasıl olduğu öğrenilmeye çalışılmaktadır (Karasar, 2008: 77).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 Türkiye Futbol Liglerinde görev alan profesyonel ve amatör futbolcular (287 profesyonel futbolcu, 292 amatör futbolcu) oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan futbolculara ait bilgiler Çizelge 3.1' de gösterilmiştir.

Çizelge 3.1. Futbolcuların demografik ve spor faaliyetleri hakkındaki bilgileri

		n	%
Grup	Profesyonel Lig	287	49,57
	Amatör Lig	292	50,43
Lig statüsü	Süper Lig	38	6,56
	1. Lig	106	18,31
	2. Lig	90	15,54
	3. Lig	53	9,15
	Amatör Lig	292	50,43
Yaş	14-17 yaş	44	7,60
	18-23 yaş	187	32,30
	24-28 yaş	250	43,18
	29 yaş ve üzeri	98	16,93

Çizelge 3.1. (devam) Futbolcuların demografik ve spor faaliyetleri hakkındaki bilgileri

Sporculuk yaşı	1-3 yıl	25	4,32
	4-6 yıl	125	21,59
	7-9 yıl	215	37,13
	10 yıl ve üzeri	214	36,96
Eğitim durumu	İlköğretim	40	6,91
	Lise	340	58,72
	Üniversite	199	34,37
Aylık gelir düzeyi	Düşük	129	22,28
	Orta	272	46,98
	Yüksek	178	30,74
En uzun süre yaşadığınız yerleşim birimi	Köy	16	2,76
	İlçe	137	23,66
	İl	221	38,17
	Büyükşehir	205	35,41
Kardeş sayısı	Yok	57	9,84
	1 kardeş	152	26,25
	2-3 kardeş	220	38,00
	4-5 kardeş	107	18,48
	6 kardeş ve üzeri	43	7,43
Ailenizde spor yapmış olan var mı?	Evet	197	34,02
	Hayır	382	65,98
Daha önce uluslararası bir müsabakaya katıldınız mı?	Evet	100	17,27
	Hayır	479	82,73
Daha önce milli takıma çağrıldınız mı?	Evet	68	11,74
	Hayır	511	88,26

Çizelgede çalışma grubunu oluşturan futbolcuların demografik özellikleri ve spor faaliyetleri hakkında bilgileri yer almaktadır. Buna göre futbolcuların %49,57'si profesyonel, %50,43'ü amatör lig statüsündedir. Profesyonel lig statüsünde olan futbolcuların %6,56'sı süper lig, %18,31'i birinci lig, %15,54'ü ikinci lig ve %9,15'inin üçüncü ligde olduğu görülmektedir. Yaş aralıkları incelendiğinde, futbolcuların %7,60'ı 14-17 yaş, %32,30'u 18-23 yaş, %43,18'i 24-28 yaş ve %16,93'ünün ise 29 yaş ve üzeri aralığında olduğu tespit edilmiştir. Sporculuk yaşlarına bakıldığında ise; %4,32'si 1-3 yıl, %21,59'u 4-6 yıl, %37,13'ü 7-9 yıl ve %36,96'sının da 10 yıl ve üzeri aralığındadır. Futbolcuların eğitim durumları; %6,91'i ilköğretim, %58,72'si lise ve %34,37'sinin üniversite olduğu görülmektedir. Aylık gelir düzeyleri araştırıldığında; futbolcuların %22,28'inin düşük, %46,98'inin orta ve %30,74'ünün yüksek düzeyde olduğu gözlenmiştir. Futbolcuların yaşadığı

yerleşim birimlerinin %2,76'sının köy, %23,66'sının ilçe, %38,17'sinin il ve %35,41'inin büyükşehir olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan futbolcuların kardeş sayıları incelendiğinde; %9,84'ünün kardeşi yok iken %26,25'inin 1 kardeşi, %38'inin 2 veya 3 kardeşi, %18,48'inin 4 veya 5 kardeşi ve %7,43'ünün ise 6 kardeş ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan futbolcuların %34,02'sinin ailesinde spor yapmış olan bireyin olduğu, %17,27'sinin daha önce uluslararası müsabakaya katıldığı ve %11,74'ünün ise daha önce milli takıma çağırıldığı belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Kişisel bilgi formu;

Belirlenen profesyonel ve amatör spor kulüplerinin futbolcularına uygulanmak üzere, çalışma grubunun özelliklerini belirlemek ve araştırmanın bazı değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla alan uzmanı görüşü alınarak "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır. Bu formda, araştırmaya katılan futbolcuların; yaşları, sporculuk yaşları, oynadıkları lig statüleri, eğitim durumları, gelir düzeyleri, en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimleri, kardeş sayıları, ailelerinde spor yapan olup olmadığı, uluslararası müsabakalara katılma ve Milli Takıma çağırılma durumları gibi sorular bulunmaktadır. Ayrıca kişisel bilgi formuyla birlikte çalışmada iki adet ölçek kullanılmıştır.

Sporda sosyal kimlik ölçeği;

Bruner ve Benson (2018) tarafından geliştirilen ve Turkay, Yetim ve Sezer (2018) tarafından Türkçeye uyarlanan Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği (Social Identity Questionnaire For Sport (SIQS), 9 maddeden oluşan üç boyutlu (grup içi bağlar, bilişsel merkezîyet ve grup içi etki) 7'li Likert tipi ("1" Hiç uygun değil "7" Tamamen uygun) bir derecelendirme içermektedir. Yapılan Türkçeye uyarlama çalışmasında da, ölçeğin orjinaliyle aynı üç faktör (grup içi bağlar, bilişsel merkezîyet ve grup içi etki) ön plana çıkmıştır. Katılımcılara, "grup içi bağlar, grup içi bilişsellik ve grup içi etki" maddelerini içeren sporda sosyal kimliği temsil eden sorular ve nasıl işaretleme yapacaklarını gösteren "bilgi formu" sunulmuştur. Katılımcılardan

kendilerini takımlarına bağlılık, bilişsellik ve takımdan memnuniyetleriyle ilgili bir değerlendirme yaptıklarında bu değerlendirmelerinin hangi derecelendirmeye karşılık geldiğini belirtmeleri istenmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları yapılan çalışmalarda 0.83 ile 0.89 arasında değişmektedir. Türkçeye uyarlama çalışmasında da Cronbach alfa değerlerinin 0.83 ile 0.94 arasında değiştiği görülmektedir. Bulunan değer, diğer çalışmalardaki iç tutarlık değerlerine yakındır ve kabul edilebilir düzeydedir.

Sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği;

Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilen, Balçıkanlı (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan, Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği (Scale of Prosocial And Antisocial Behavior in Sport), dört alt boyuttan (Rakibe karşı prososyal davranış, takım arkadaşlarına karşı prososyal davranış, rakibe karşı antisosyal davranış, takım arkadaşlarına karşı antisosyal davranış) oluşmaktadır. Ölçeğin orijinal versiyonunda Cronbach Alpha değerleri; rakibe karşı prososyal davranış için 0.74, takım arkadaşlarına karşı prososyal davranış için 0.74, rakibe karşı antisosyal davranış için 0.86, takım arkadaşlarına karşı antisosyal davranış için ise 0.83 bulunmuştur. Balçıkanlı (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan versiyonunda Cronbach Alpha değerleri; rakibe karşı prososyal davranış için 0.72, takım arkadaşlarına karşı prososyal davranış için 0.70, rakibe karşı antisosyal davranış için 0.75, takım arkadaşlarına karşı antisosyal davranış için 0.70 olarak bulunmuştur. Bu değerlere göre Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçektir.

Aşağıdaki çizelgede araştırmaya katılan futbolculara ait Sporda Sosyal Kimlik ve Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği genel ve alt boyut puanlarının minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma dağılımları ile birlikte güvenirlik katsayıları da yer almaktadır. Kullanılan ölçeklerin güvenirlik analiz sonuçları değerlendirildiğinde (Cronbach's Alpha), ölçeklerin güvenilir olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.2. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirlik analiz sonuçları

	Min.	Maks.	Ort.	ss	Cronbach's Alpha
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	9,00	45,00	34,12	9,13	0,944
Grup İçi Bağlar	3,00	15,00	11,31	3,29	0,874
Bilişsel Merkeziyet	3,00	15,00	11,27	3,14	0,879
Grup İçi Etki	3,00	15,00	11,53	3,53	0,920
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	24,00	100,00	59,44	14,43	0,892
Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	5,00	20,00	16,07	3,14	0,707
Rakibe Prososyal Davranış	3,00	15,00	11,01	2,92	0,770
Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış	5,00	25,00	12,10	5,06	0,859
Rakibe Antisosyal Davranış	8,00	40,00	20,26	8,88	0,926

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanma aşamasında spor kulüplerinde görev alan profesyonel ve amatör futbolcuların, sporda sosyal kimlik bağlamında prososyal ve antisosyal davranışlarına yönelik bu çalışma için kulüplerin yönetici, menajer ve antrenörleriyle iletişime geçilerek, kulüp futbolcuları arasından tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen gönüllü katılımcılar ile birebir görüşülerek araştırma verileri toplanmıştır. Veri toplama aşamasında, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen futbolculara, araştırmayla ilgili bilgiler verilerek toplamda 579 ölçek dağıtılmış ve çalışma kapsamında kullanılmak üzere eksiksiz 579 katılımcıya ait veri, analize alınmıştır.

3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Çalışmada kullanılan Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği ve alt boyutları (grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki) ve Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği ve alt boyutları (takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış, rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış) puanlarının özetlenmesinde tanımlayıcı istatistikler sayı, ortalama, standart sapma ve sıra ortalamaları olarak tablo halinde verilmiştir. Futbolcuların demografik ve spor faaliyetleri hakkındaki bilgileri ise sayı ve yüzde olarak özetlenmiştir. Kullanılan ölçek puanlarının normallik testi Kolmogorov Smirnov testi ile kontrol edilmiştir. Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği genel ve alt boyut puanları ile Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği genel ve

alt boyut puanları arasında ilişkilerin değerlendirilmesinde verilerin normal dağılım göstermediği durumlarda ise Spearman Rho Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Profesyonel ve amatör lig statüsündeki futbolcuların; lig statüsüne, yaş aralıklarına, sporculuk yaşı aralıklarına, profesyonel futbolcuların lig statüsüne, futbolcuların eğitim durumlarına, aylık gelir düzeylerine, en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimlerine ve kardeş sayılarına göre Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki, Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış, rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasındaki farklılıklar için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Parametrik olmayan testlerde gruplar arasındaki farklılıklar Dwass-Steel-Critchlow-Fligner testi ile değerlendirilmiştir. Aynı şekilde profesyonel ve amatör lig statüsündeki futbolcuların; ailesinde spor yapmış birey olup olmama, daha önce uluslararası bir müsabakaya katılıp katılmama ve daha önce milli takıma çağırılıp çağırılmama durumlarına göre Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki ve Sporda Prososyal Ve Antisosyal Davranış Ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış, rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasındaki farklılıklar için Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

İstatistiksel analizler, Jamovi project (2019). Jamovi (Version 0.9.6.9) [Computer Software]. (Retrieved from <https://www.jamovi.org>) programı ile yapılmış olup ve istatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 (p-value) olarak dikkate alınmıştır.

Aşağıdaki çizelgede futbolculara ait Sporda Sosyal Kimlik ve Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği genel ve alt boyut puanlarına ait normallik testi yer almaktadır. Uygulanan test sonucuna göre kullanılan ölçek genel ve alt boyut puanlarının normal dağılmadığı görülmektedir ($p < 0,05$).

Çizelge 3.3. Araştırmada kullanılan ölçeklere ait normallik testi

	Kolmogorov-Smirnov		
	Test İst.	df	p
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	0,126	579	<0,001
Grup İçi Bağlar	0,150	579	<0,001
Bilişsel Merkeziyet	0,153	579	<0,001
Grup İçi Etki	0,181	579	<0,001
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	0,078	579	<0,001
Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	0,124	579	<0,001
Rakipe Prososyal Davranış	0,108	579	<0,001
Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış	0,133	579	<0,001
Rakibe Antisosyal Davranış	0,107	579	<0,001

4. BULGULAR

Bu bölümde profesyonel ve amatör futbolculara uygulanan envanter sonuçlarından elde edilen veriler incelenmiştir.

Çizelge 4.1. Futbolcuların lig statüsüne göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		N	$\bar{X}$	ss	Sıra ort.	Mann-Whitney U	
						Z	p
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Profesyonel Lig	287	37,62	6,52	351,32	-8,760	<0,001
	Amatör Lig	292	30,67	9,99	229,73		
Grup İçi Bağlar	Profesyonel Lig	287	12,37	2,45	338,77	-7,026	<0,001
	Amatör Lig	292	10,26	3,65	242,06		
Bilişsel Merkeziyet	Profesyonel Lig	287	12,34	2,38	342,50	-7,549	<0,001
	Amatör Lig	292	10,23	3,42	238,40		
Grup İçi Etki	Profesyonel Lig	287	12,91	2,36	348,78	-8,510	<0,001
	Amatör Lig	292	10,18	3,96	232,23		
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Profesyonel Lig	287	50,65	9,70	186,94	-14,701	<0,001
	Amatör Lig	292	68,09	13,03	391,29		
Takım arkadaşına prososyal	Profesyonel Lig	287	16,04	3,52	296,98	-1,003	0,316
	Amatör Lig	292	16,11	2,72	283,14		
Rakibe prososyal	Profesyonel Lig	287	11,09	3,06	297,12	-1,023	0,306
	Amatör Lig	292	10,92	2,79	283,00		
Takım arkadaşına antisosyal	Profesyonel Lig	287	9,23	3,22	196,34	-13,388	<0,001
	Amatör Lig	292	14,92	4,95	382,06		
Rakibe antisosyal	Profesyonel Lig	287	14,28	5,56	176,51	-16,197	<0,001
	Amatör Lig	292	26,13	7,50	401,55		

*. $p<0,05$

Araştırmaya katılan futbolcuların lig statüsüne göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır (her biri için $p<0,001$). Buna göre profesyonel lig statüsünde olan futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalaması, amatör lig statüsünde olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan futbolcuların lig statüsüne göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak

anlamalı fark olduğu tespit edilmiştir (her biri için $p < 0,001$). Buna göre amatör lig statüsünde olan futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış leği toplam puan, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, profesyonel lig statüsünde olan futbolculara göre anlamalı düzeyde daha yüksektir. Diğer yandan futbolcuların lig statüsüne göre takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamalı fark bulunamamıştır (her biri için $p > 0,05$).

Çizelge 4.2. Sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının korelasyonu

		Profesyonel + Amatör Lig		Profesyonel Lig		Amatör Lig	
		r	p	r	p	r	p
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	- Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	-0.254	<0,001*	0,012	0,840	-0,106	0,070
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	- Takım Arkadaşına Karşı Prososyal Davranış	0.270	<0,001*	0,222	<0,001*	0,322	<0,001*
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	- Rakibe Karşı Prososyal Davranış	0.209	<0,001*	0,185	0,002*	0,225	<0,001*
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	- Takım Arkadaşına Karşı Antisosyal Davranış	-0.379	<0,001*	-0,113	0,056	-0,248	<0,001*
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	- Rakibe Karşı Antisosyal Davranış	-0.353	<0,001*	-0,119	0,044*	-0,171	0,003*
Grup İçi Bağlar	- Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	-0.212	<0,001*	-0,004	0,940	-0,100	0,087
Grup İçi Bağlar	- Takım Arkadaşına Karşı Prososyal Davranış	0.215	<0,001*	0,206	<0,001*	0,222	<0,001*
Grup İçi Bağlar	- Rakibe Karşı Prososyal Davranış	0.162	<0,001*	0,123	0,037*	0,187	0,001*
Grup İçi Bağlar	- Takım Arkadaşına Karşı Antisosyal Davranış	-0.322	<0,001*	-0,087	0,142	-0,211	<0,001*
Grup İçi Bağlar	- Rakibe Karşı Antisosyal Davranış	-0.297	<0,001*	-0,126	0,034*	-0,143	0,014*
Bilişsel Merkeziyet	- Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	-0.215	<0,001*	0,017	0,771	-0,072	0,217
Bilişsel Merkeziyet	- Takım Arkadaşına Karşı Prososyal Davranış	0.252	<0,001*	0,194	0,001*	0,310	<0,001*
Bilişsel Merkeziyet	- Rakibe Karşı Prososyal Davranış	0.235	<0,001*	0,199	0,001*	0,256	<0,001*
Bilişsel Merkeziyet	- Takım Arkadaşına Karşı Antisosyal Davranış	-0.342	<0,001*	-0,117	0,048*	-0,226	<0,001*
Bilişsel Merkeziyet	- Rakibe Karşı Antisosyal Davranış	-0.308	<0,001*	-0,105	0,076	-0,146	0,012*
Grup İçi Etki	- Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	-0.253	<0,001*	0,041	0,491	-0,137	0,019*
Grup İçi Etki	- Takım Arkadaşına Karşı Prososyal Davranış	0.277	<0,001*	0,214	<0,001*	0,329	<0,001*
Grup İçi Etki	- Rakibe Karşı Prososyal Davranış	0.165	<0,001*	0,196	0,001*	0,141	0,016*
Grup İçi Etki	- Takım Arkadaşına Karşı Antisosyal Davranış	-0.368	<0,001*	-0,109	0,065	-0,252	<0,001*
Grup İçi Etki	- Rakibe Karşı Antisosyal Davranış	-0.340	<0,001*	-0,077	0,193	-0,191	0,001*

*. $p < 0,05$ Spearman's rho korelasyon katsayısı kullanıldı.

Araştırmaya katılan profesyonel ve amatör futbolcuların;

Sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ile sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan arasında anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$ ve $r=-0,254$). Buna göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça; sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puanının azaldığı söylenebilir.

Sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ile takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, aynı yönlü ve zayıf ilişki olduğu belirlenmiştir (her biri için $p<0,05$ ve sırasıyla $r=0,270$, $r=0,209$). Buna göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça; takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının da arttığı söylenebilir.

Sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ile takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir (her biri için $p<0,05$ ve sırasıyla $r=-0,379$, $r=-0,353$). Buna göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça; takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanlarının ise azaldığı söylenebilir.

Sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutları olan grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet, grup içi etki puanları ile takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, aynı yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu görülmüştür (her biri için $p<0,05$ ve sırasıyla $r=0,215$, $r=0,162$, $r=0,252$, $r=0,235$, $r=0,277$ ve $r=0,165$). Buna göre grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puanları arttıkça; takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının da arttığı söylenebilir. Aynı şekilde sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutları olan grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet, grup içi etki puanları ile sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (her biri için

$p < 0,05$ sırasıyla $r = -0,212$, $r = -0,322$, $r = -0,297$, $r = -0,215$, $r = -0,342$, $r = -0,308$, $r = -0,253$, $r = -0,368$ ve $r = -0,340$). Buna göre grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puanları arttıkça; sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının ise azaldığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların;

Sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ile sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puanı ve takım arkadaşına antisosyal davranış puanı arasında anlamlı ve doğrusal bir ilişki bulunamazken ($p > 0,05$); takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, aynı yönlü ve zayıf ilişki olduğu belirlenmiştir (her biri için $p < 0,05$ ve sırasıyla $r = 0,222$, $r = 0,185$). Buna göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça; takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının da arttığı söylenebilir. Diğer yandan sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ile rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$ ve $r = -0,119$). Buna göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça; rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanlarının ise azaldığı söylenebilir.

Sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutları olan grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet, grup içi etki puanları ile takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, aynı yönlü ve zayıf ilişki olduğu saptanmıştır (her biri için $p < 0,05$ ve sırasıyla $r = 0,206$, $r = 0,123$, $r = 0,194$, $r = 0,199$, $r = 0,214$ ve $r = 0,196$). Buna göre grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet, grup içi etki puanları arttıkça; takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının da arttığı söylenebilir. Aynı şekilde grup içi bağlar puanı ile rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$ ve $r = -0,126$). Buna göre grup içi bağlar puanı arttıkça; rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanlarının ise azaldığı söylenebilir. Yine bilişsel merkeziyet puanı ile takım arkadaşına antisosyal

davranış puanı arasında anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır ($p < 0,05$ ve $r = -0,117$). Buna göre bilişsel merkeziyet puanı arttıkça; takım arkadaşına antisosyal davranış puanının ise azaldığı söylenebilir. Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde ise futbolcuların grup içi bağlar puanı ile sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam ve takım arkadaşına antisosyal davranış puanları arasında; bilişsel merkeziyet ile sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasında; grup içi etki puanı ile sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve doğrusal bir ilişki bulunamamıştır (her biri için $p > 0,05$).

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların;

Sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı ile takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, aynı yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir (her biri için $p < 0,05$ ve $r = 0,322$, $r = 0,225$). Buna göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça; takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının da arttığı söylenebilir. Aynı şekilde sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı ile takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (her biri için $p < 0,05$ ve $r = -0,248$, $r = -0,171$). Buna göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça; takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanlarının ise azaldığı söylenebilir. Diğer yandan sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı ile sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve doğrusal bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu grup içi bağlar puanı ile takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, aynı yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir (her biri için $p < 0,05$ ve $r = 0,222$, $r = 0,187$). Buna göre grup içi bağlar

puanı arttıkça; takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının da arttığı söylenebilir. Yine sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu grup içi bağlar puanı ile takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir (her biri için $p < 0,05$ ve $r = -0,211$, $r = -0,143$). Buna göre grup içi bağlar puanı arttıkça; takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanlarının ise azaldığı söylenebilir. Diğer açıdan sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu grup içi bağlar puanı ile sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve doğrusal bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu bilişsel merkeziyet puanı ile takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, aynı yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir (her biri için $p < 0,05$ ve $r = 0,310$, $r = 0,256$). Buna göre bilişsel merkeziyet puanı arttıkça; takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının da arttığı söylenebilir. Aynı şekilde sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu bilişsel merkeziyet puanı ile takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir (her biri için $p < 0,05$ ve $r = -0,211$, $r = -0,146$). Buna göre bilişsel merkeziyet puanı arttıkça; takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanlarının ise azaldığı söylenebilir. Diğer açıdan sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu bilişsel merkeziyet puanı ile sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve doğrusal bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu grup içi etki puanı ile takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, aynı yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir (her biri için $p < 0,05$ ve $r = 0,329$, $r = 0,141$). Buna göre grup içi etki puanı arttıkça; takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının da arttığı söylenebilir. Yine sporda sosyal kimlik

ölçeği alt boyutu grup içi etki puanı ile sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, ters yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir (her biri için $p < 0,05$ ve $r = -0,137$, $r = -0,252$, $r = -0,191$). Buna göre bilişsel merkeziyet puanı arttıkça; sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puanlarının ise azaldığı söylenebilir.

Çizelge 4.3. Profesyonel futbolcuların yaş aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig					
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Kruskal-Wallis H Test İst.	p
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	14-17 yaş	6	36,00	5,10	110,58	2,404	0,493
	18-23 yaş	79	38,30	6,58	153,80		
	24-28 yaş	137	37,23	6,81	140,11		
	29 yaş ve üzeri	65	37,77	5,95	143,38		
Grup İçi Bağlar	14-17 yaş	6	11,17	2,14	96,92	4,039	0,257
	18-23 yaş	79	12,68	2,37	154,80		
	24-28 yaş	137	12,15	2,68	138,65		
	29 yaş ve üzeri	65	12,58	2,01	146,50		
Bilişsel Merkeziyet	14-17 yaş	6	12,00	2,00	120,92	1,632	0,652
	18-23 yaş	79	12,58	2,32	151,84		
	24-28 yaş	137	12,34	2,37	143,61		
	29 yaş ve üzeri	65	12,09	2,52	137,42		
Grup İçi Etki	14-17 yaş	6	12,83	1,83	131,50	2,716	0,438
	18-23 yaş	79	13,04	2,46	151,70		
	24-28 yaş	137	12,74	2,35	136,39		
	29 yaş ve üzeri	65	13,09	2,30	151,84		
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	14-17 yaş	6	45,83	13,04	112,17	3,366	0,339
	18-23 yaş	79	50,66	10,12	143,75		
	24-28 yaş	137	49,92	9,57	138,76		
	29 yaş ve üzeri	65	52,62	8,98	158,30		
Takım Arkadaşına Prososyal	14-17 yaş	6	13,17	4,75	88,75	8,046	0,045
	18-23 yaş	79	15,32	3,82	128,91		
	24-28 yaş	137	16,20	3,46	147,53		
	29 yaş ve üzeri	65	16,85	2,87	160,00		
Rakibe Prososyal	14-17 yaş	6	10,33	4,13	130,00	0,782	0,854
	18-23 yaş	79	11,10	3,18	145,22		
	24-28 yaş	137	10,95	3,18	140,86		
	29 yaş ve üzeri	65	11,46	2,54	150,42		
Takım Arkadaşına Antisosyal	14-17 yaş	6	7,67	3,08	99,75	3,066	0,381
	18-23 yaş	79	9,13	3,37	139,14		
	24-28 yaş	137	9,17	3,02	143,74		
	29 yaş ve üzeri	65	9,65	3,44	154,55		
Rakibe Antisosyal	14-17 yaş	6	14,67	5,72	151,50	4,527	0,210
	18-23 yaş	79	15,11	5,69	158,09		
	24-28 yaş	137	13,61	5,12	133,84		
	29 yaş ve üzeri	65	14,66	6,22	147,59		

*. $p < 0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların yaş aralıkları bakımından takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p=0,045$). Buna göre 29 yaş ve üzeri olan profesyonel futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları, 14-17 yaş ve 18-23 yaş arasındaki profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde; profesyonel futbolcuların yaş aralıkları bakımından sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış, rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziet ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.4. Amatör futbolcuların yaş aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Amatör Lig						
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Kruskal-Wallis H Test İst.	p	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	14-17 yaş	38	33,39	10,82	173,59	4,768	0,190	
	18-23 yaş	108	29,96	9,70	139,29			
	24-28 yaş	113	30,54	9,80	144,91			
	29 yaş ve üzeri	33	30,33	10,50	144,36			
Grup İçi Bağlar	14-17 yaş	38	10,50	4,03	155,30	1,333	0,721	
	18-23 yaş	108	9,97	3,75	139,56			
	24-28 yaş	113	10,44	3,48	149,69			
	29 yaş ve üzeri	33	10,33	3,54	148,17			
Bilişsel Merkeziet	14-17 yaş	38	11,39	3,52	177,34	6,120	0,106	
	18-23 yaş	108	10,02	3,28	140,08			
	24-28 yaş	113	10,02	3,46	141,82			
	29 yaş ve üzeri	33	10,27	3,55	148,02			
Grup İçi Etki	14-17 yaş	38	11,50	4,30	180,14	7,222	0,065	
	18-23 yaş	108	9,97	4,10	143,06			
	24-28 yaş	113	10,08	3,67	141,54			
	29 yaş ve üzeri	33	9,73	3,85	135,98			
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	14-17 yaş	38	67,82	11,16	144,21	8,075	0,044	
	18-23 yaş	108	70,01	12,65	163,58			
	24-28 yaş	113	67,37	13,88	137,50			
	29 yaş ve üzeri	33	64,55	12,75	124,05			
Takım Arkadaşına Prososyal	14-17 yaş	38	17,13	1,76	177,70	8,311	0,040	
	18-23 yaş	108	16,23	2,66	149,42			
	24-28 yaş	113	15,59	3,01	133,18			
	29 yaş ve üzeri	33	16,30	2,47	146,64			
Rakibe Prososyal	14-17 yaş	38	10,42	2,62	124,53	7,535	0,057	
	18-23 yaş	108	10,69	2,67	140,10			
	24-28 yaş	113	11,06	2,93	151,64			
	29 yaş ve üzeri	33	11,79	2,75	175,17			

Çizelge 4.4. (devam) Amatör futbolcuların yaş aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

Takım Arkadaşına Antisosyal	14-17 yaş	38	14,05	5,09	133,39	4,195	0,241
	18-23 yaş	108	15,48	4,54	158,10		
	24-28 yaş	113	14,98	5,22	144,42		
	29 yaş ve üzeri	33	13,85	5,09	130,73		
Rakibe Antisosyal	14-17 yaş	38	26,21	7,22	145,66	11,565	0,009
	18-23 yaş	108	27,60	7,34	165,52		
	24-28 yaş	113	25,73	6,85	138,15		
	29 yaş ve üzeri	33	22,61	9,30	113,79		

*. $p < 0,05$

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların yaş aralıklarına göre sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir ($p=0,044$). Buna göre 18-23 yaş arasındaki amatör futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalaması, 24-28 yaş ve 29 yaş ve üzeri amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların yaş aralıklarına göre takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,040$). Buna göre 14-17 yaş arasındaki amatör futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması, 24-28 yaş arasındaki amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların yaş aralıklarına göre rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p=0,009$). Buna göre 18-23 yaş arasındaki amatör futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, 24-28 yaş ve 29 yaş ve üzeri amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalara bakıldığında; amatör futbolcuların yaş aralıklarına göre rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziet ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p > 0,05$).

Çizelge 4.5. Profesyonel futbolcuların sporculuk yaşı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig					Kruskal-Wallis H Test İst.	p
		N	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.			
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	1-3 yıl	13	39,77	4,25	167,31	1,237	0,744	
	4-6 yıl	63	37,24	7,07	140,83			
	7-9 yıl	105	37,73	6,40	145,32			
	10 yıl ve üzeri	106	37,47	6,55	141,72			
Grup İçi Bağlar	1-3 yıl	13	13,08	1,71	162,77	0,725	0,867	
	4-6 yıl	63	12,33	2,57	143,60			
	7-9 yıl	105	12,35	2,43	142,92			
	10 yıl ve üzeri	106	12,33	2,50	143,00			
Bilişsel Merkeziyet	1-3 yıl	13	12,92	1,89	158,58	1,503	0,682	
	4-6 yıl	63	12,22	2,50	140,55			
	7-9 yıl	105	12,55	2,18	149,71			
	10 yıl ve üzeri	106	12,13	2,55	138,60			
Grup İçi Etki	1-3 yıl	13	13,77	1,48	172,31	2,558	0,465	
	4-6 yıl	63	12,68	2,59	138,65			
	7-9 yıl	105	12,83	2,34	139,32			
	10 yıl ve üzeri	106	13,01	2,32	148,34			
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	1-3 yıl	13	51,31	5,60	151,35	10,593	0,014	
	4-6 yıl	63	47,70	10,44	119,56			
	7-9 yıl	105	50,21	9,90	140,00			
	10 yıl ve üzeri	106	52,75	9,02	161,59			
Takım Arkadaşına Prososyal	1-3 yıl	13	15,31	4,64	137,69	9,023	0,029	
	4-6 yıl	63	14,89	4,10	121,39			
	7-9 yıl	105	16,00	3,41	141,90			
	10 yıl ve üzeri	106	16,85	2,89	160,29			
Rakibe Prososyal	1-3 yıl	13	10,31	2,69	118,46	7,620	0,055	
	4-6 yıl	63	10,24	3,45	123,74			
	7-9 yıl	105	11,14	3,21	146,65			
	10 yıl ve üzeri	106	11,65	2,56	156,55			
Takım Arkadaşına Antisosyal	1-3 yıl	13	9,62	3,07	158,92	2,871	0,412	
	4-6 yıl	63	8,75	2,77	133,03			
	7-9 yıl	105	9,17	3,36	140,21			
	10 yıl ve üzeri	106	9,54	3,34	152,44			
Rakibe Antisosyal	1-3 yıl	13	16,08	4,35	185,00	6,664	0,083	
	4-6 yıl	63	13,83	5,40	136,00			
	7-9 yıl	105	13,90	5,73	134,15			
	10 yıl ve üzeri	106	14,72	5,62	153,49			

*. $p < 0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların sporculuk yaş aralıkları bakımından sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam ve takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlemlenmiştir (sırasıyla $p=0,014$ ve $p=0,029$). Buna göre sporculuk yaşı 10 yıl ve üzeri olan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam ve takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları, sporculuk yaşı 4-6 yıl olan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde; araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların sporculuk yaş aralıkları bakımından rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış, rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.6. Amatör futbolcuların sporculuk yaşı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Amatör Lig				Kruskal-Wallis H Test İst. p	
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.		
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	1-3 yıl	12	35,75	11,25	196,04	11,068	0,011
	4-6 yıl	62	30,63	9,77	144,77		
	7-9 yıl	110	28,75	9,78	129,55		
	10 yıl ve üzeri	108	32,09	9,90	159,25		
Grup İçi Bağlar	1-3 yıl	12	12,08	4,12	194,46	13,812	0,003
	4-6 yıl	62	9,71	3,55	132,44		
	7-9 yıl	110	9,69	3,54	131,83		
	10 yıl ve üzeri	108	10,96	3,62	164,19		
Bilişsel Merkeziyet	1-3 yıl	12	12,00	3,67	195,88	6,011	0,111
	4-6 yıl	62	10,06	3,50	142,52		
	7-9 yıl	110	9,90	3,34	137,69		
	10 yıl ve üzeri	108	10,45	3,41	152,27		
Grup İçi Etki	1-3 yıl	12	11,67	4,21	183,96	12,744	0,005
	4-6 yıl	62	10,85	3,89	160,81		
	7-9 yıl	110	9,16	4,00	125,10		
	10 yıl ve üzeri	108	10,68	3,74	155,92		
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	1-3 yıl	12	71,58	12,53	177,67	10,852	0,013
	4-6 yıl	62	65,35	13,75	127,04		
	7-9 yıl	110	70,78	12,00	163,57		
	10 yıl ve üzeri	108	66,52	13,23	136,82		
Takım Arkadaşına Prososyal	1-3 yıl	12	16,75	1,82	162,83	4,214	0,239
	4-6 yıl	62	16,37	3,47	162,87		
	7-9 yıl	110	16,27	2,02	144,52		
	10 yıl ve üzeri	108	15,72	2,92	137,30		
Rakibe Prososyal	1-3 yıl	12	10,08	3,94	136,21	6,659	0,084
	4-6 yıl	62	10,58	2,28	127,19		
	7-9 yıl	110	10,79	2,86	144,52		
	10 yıl ve üzeri	108	11,35	2,81	160,75		
Takım Arkadaşına Antisosyal	1-3 yıl	12	16,58	6,43	182,58	9,073	0,028
	4-6 yıl	62	13,97	4,98	129,85		
	7-9 yıl	110	15,78	4,66	160,85		
	10 yıl ve üzeri	108	14,40	4,94	137,43		
Rakibe Antisosyal	1-3 yıl	12	28,17	8,02	168,00	12,823	0,005
	4-6 yıl	62	24,44	7,30	125,28		
	7-9 yıl	110	27,94	6,86	166,75		
	10 yıl ve üzeri	108	25,05	7,84	135,67		

*. $p<0,05$

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların sporculuk yaş aralıkları bakımından sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,011$). Buna göre sporculuk yaşı 1-3 yıl arasında olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ortalaması, sporculuk yaşı 7-9 yıl arasında ve 10 yıl ve üzeri olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların sporculuk yaş aralıkları bakımından grup içi bağlar puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p=0,003$). Buna göre sporculuk yaşı 1-3 yıl arası ve 10 yıl ve üzeri olan amatör futbolcuların grup içi bağlar puan ortalaması, sporculuk yaşı 4-6 yıl ve 7-9 yıl arasında olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların sporculuk yaş aralıkları bakımından grup içi etki puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,005$). Buna göre sporculuk yaşı 1-3 yıl, 4-6 yıl arasında ve 10 yıl ve üzeri olan amatör futbolcuların grup içi etki puan ortalaması, sporculuk yaşı 7-9 yıl arasında olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların sporculuk yaş aralıkları bakımından sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (sırasıyla $p=0,013$, $p=0,028$ ve $p=0,005$). Buna göre sporculuk yaşı 7-9 yıl arasında olan amatör futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, 4-6 yıl arasında ve 10 yıl ve üzeri olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalarda ise; amatör futbolcuların sporculuk yaş aralıkları bakımından takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.7. Profesyonel futbolcuların lig statüsüne göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig					Kruskal-Wallis H	
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Test İst.	p	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Süper lig	38	38,03	5,75	146,89	1,151	0,765	
	1. Lig	106	37,42	7,16	143,99			
	2. Lig	90	37,89	6,60	148,78			
	3. Lig	53	37,28	5,63	133,84			
Grup İçi Bağlar	Süper lig	38	12,21	2,32	135,26	2,583	0,461	
	1. Lig	106	12,44	2,59	148,43			
	2. Lig	90	12,53	2,45	150,08			
	3. Lig	53	12,08	2,31	131,08			
Bilişsel Merkeziyet	Süper lig	38	12,89	1,80	160,20	2,134	0,545	
	1. Lig	106	12,08	2,64	137,96			
	2. Lig	90	12,40	2,34	145,44			
	3. Lig	53	12,36	2,25	142,02			
Grup İçi Etki	Süper lig	38	12,92	2,25	138,53	1,272	0,736	
	1. Lig	106	12,89	2,61	147,37			
	2. Lig	90	12,96	2,36	147,81			
	3. Lig	53	12,85	1,93	134,72			
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Süper lig	38	52,18	4,90	159,46	62,833	<0,001	
	1. Lig	106	53,58	9,53	168,49			
	2. Lig	90	44,03	9,58	87,27			
	3. Lig	53	54,92	6,83	180,27			
Takım Arkadaşına Prososyal	Süper lig	38	17,97	2,80	196,75	34,757	<0,001	
	1. Lig	106	16,36	3,28	149,90			
	2. Lig	90	14,36	3,97	107,64			
	3. Lig	53	16,87	2,33	156,11			
Rakibe Prososyal	Süper lig	38	12,34	2,16	176,42	40,797	<0,001	
	1. Lig	106	11,38	2,67	149,09			
	2. Lig	90	9,41	3,34	102,03			
	3. Lig	53	12,49	2,52	181,85			
Takım Arkadaşına Antisosyal	Süper lig	38	9,05	2,28	149,00	24,809	<0,001	
	1. Lig	106	10,31	3,46	170,84			
	2. Lig	90	8,02	2,66	112,23			
	3. Lig	53	9,26	3,47	140,68			
Rakibe Antisosyal	Süper lig	38	12,82	3,59	130,21	28,709	<0,001	
	1. Lig	106	15,53	5,69	165,98			
	2. Lig	90	12,24	4,55	109,58			
	3. Lig	53	16,30	6,65	168,38			

*. $p<0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların lig statüsü bakımından sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,001$). Buna göre süper lig, birinci lig ve üçüncü lig statüsündeki futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalaması, ikinci lig statüsündeki futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların lig statüsü bakımından takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,001$). Buna göre süper lig statüsündeki futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması, birinci, ikinci ve üçüncü lig statüsündeki futbolculara göre anlamlı düzeyde yüksektir; aynı zamanda birinci lig ve üçüncü lig statüsündeki futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması da ikinci lig statüsündeki futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların lig statüsü bakımından rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Buna göre üçüncü lig statüsündeki futbolcuların rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalaması, birinci ve ikinci lig statüsündeki futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir; süper lig ve birinci lig statüsünde olan futbolcuların rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, ikinci lig statüsünde olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların lig statüsü bakımından takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,001$). Bu farka göre birinci lig statüsünde olan futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalaması, ikinci ve üçüncü lig statüsünde olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir; süper lig statüsünde olan futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalaması da ikinci lig statüsünde olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların lig statüsü bakımından rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,001$). Buna göre süper lig statüsünde olan futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, birinci ve üçüncü lig statüsünde olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir; aynı zamanda birinci ve üçüncü lig statüsündeki futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal

davranış puan ortalaması, ikinci lig statüsündeki futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde profesyonel futbolcuların lig statüsü bakımından sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.8. Profesyonel futbolcuların eğitim durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig					Kruskal-Wallis H	
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Test İst.	p	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	İlköğretim	15	38,53	7,61	163,40	1,812	0,404	
	Lise	148	37,39	6,26	138,49			
	Üniversite	124	37,79	6,72	148,23			
Grup İçi Bağlar	İlköğretim	15	12,93	2,49	166,23	1,251	0,535	
	Lise	148	12,36	2,32	141,55			
	Üniversite	124	12,32	2,61	144,23			
Bilişsel Merkeziyet	İlköğretim	15	12,67	2,55	156,20	2,648	0,266	
	Lise	148	12,15	2,36	136,46			
	Üniversite	124	12,53	2,38	151,52			
Grup İçi Etki	İlköğretim	15	12,93	2,84	153,87	0,320	0,852	
	Lise	148	12,88	2,39	142,18			
	Üniversite	124	12,94	2,28	144,98			
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	İlköğretim	15	43,53	9,21	85,70	8,186	0,017	
	Lise	148	51,18	9,69	149,99			
	Üniversite	124	50,88	9,52	143,90			
Takım Arkadaşına Prososyal	İlköğretim	15	12,40	4,73	79,03	13,288	0,001	
	Lise	148	15,90	3,39	139,08			
	Üniversite	124	16,65	3,24	157,73			
Rakibe Prososyal	İlköğretim	15	8,13	3,42	73,37	16,884	<0,001	
	Lise	148	10,94	2,77	137,40			
	Üniversite	124	11,64	3,13	160,42			
Takım Arkadaşına Antisosyal	İlköğretim	15	8,87	2,77	137,10	3,234	0,198	
	Lise	148	9,53	3,22	152,47			
	Üniversite	124	8,92	3,25	134,73			
Rakibe Antisosyal	İlköğretim	15	14,13	3,74	156,27	2,947	0,229	
	Lise	148	14,80	5,83	150,73			
	Üniversite	124	13,68	5,39	134,49			

*. $p<0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların eğitim durumlarına göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla $p=0,017$,

$p=0,001$ ve $p<0,001$). Buna göre eğitim durumu lise ve üniversite olan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, eğitim durumu ilköğretim olan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalara bakıldığında profesyonel futbolcuların eğitim durumlarına göre takım arkadaşına antisosyal davranış, rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.9. Amatör futbolcuların eğitim durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Amatör Lig					Kruskal-Wallis H Test İst. p
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.		
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	İlköğretim	25	25,32	12,02	107,9	7,418	0,025
	Lise	192	30,68	9,91	145,91		
	Üniversite	75	32,45	8,91	160,87		
Grup İçi Bağlar	İlköğretim	25	8,80	4,44	119,46	8,638	0,013
	Lise	192	10,06	3,69	141,3		
	Üniversite	75	11,27	3,02	168,83		
Bilişsel Merkeziyet	İlköğretim	25	8,28	4,02	104,2	8,039	0,018
	Lise	192	10,25	3,42	147,09		
	Üniversite	75	10,81	3,00	159,09		
Grup İçi Etki	İlköğretim	25	8,24	4,12	107,62	5,931	0,052
	Lise	192	10,36	3,97	150,82		
	Üniversite	75	10,37	3,74	148,4		
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	İlköğretim	25	73,44	10,12	183,62	8,122	0,017
	Lise	192	66,83	13,75	137,59		
	Üniversite	75	69,52	11,41	156,93		
Takım Arkadaşına Prososyal	İlköğretim	25	15,80	2,12	132,24	1,584	0,453
	Lise	192	16,15	2,88	150,67		
	Üniversite	75	16,12	2,48	140,58		
Rakibe Prososyal	İlköğretim	25	10,00	3,01	119,26	2,896	0,235
	Lise	192	10,96	2,79	148,82		
	Üniversite	75	11,15	2,68	149,65		
Takım Arkadaşına Antisosyal	İlköğretim	25	17,24	4,68	189,82	7,931	0,019
	Lise	192	14,58	5,06	139,75		
	Üniversite	75	15,01	4,60	149,33		
Rakibe Antisosyal	İlköğretim	25	30,40	5,64	196,08	14,944	0,001
	Lise	192	25,15	7,37	134,29		
	Üniversite	75	27,24	7,81	161,23		

*. $p<0,05$

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların eğitim durumlarına göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar ve bilişsel merkeziyet puan ortalamaları arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır (sırasıyla $p=0,025$, $p=0,013$ ve $p=0,018$). Buna göre eğitim durumu lise ve üniversite olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam ve bilişsel merkeziyet puan ortalamaları, eğitim durumu ilköğretim olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir; eğitim durumu üniversite olan amatör futbolcuların grup içi bağlar puan ortalaması, eğitim durumu ilköğretim ve lise olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların eğitim durumlarına göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p=0,017$). Buna göre eğitim durumu ilköğretim olan amatör futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalaması, eğitim durumu lise olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların eğitim durumlarına göre takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,019$). Buna göre öğrenim durumu ilköğretim olan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalaması, eğitim durumu lise ve üniversite olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların eğitim durumlarına göre rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmüştür ($p=0,001$). Buna göre öğrenim durumu ilköğretim ve üniversite olan amatör futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, eğitim durumu lise olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalarda ise; amatör futbolcuların eğitim durumlarına göre takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna varılmıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.10. Profesyonel futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig					Kruskal-Wallis H	
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Test İst.	p	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Düşük	13	37,15	6,39	133,19	0,317	0,854	
	Orta	120	38,06	5,78	146,14			
	Yüksek	154	37,32	7,07	143,24			
Grup İçi Bağlar	Düşük	13	12,23	2,71	140,96	0,348	0,840	
	Orta	120	12,52	2,27	147,35			
	Yüksek	154	12,27	2,58	141,65			
Bilişsel Merkeziyet	Düşük	13	12,31	2,02	135,12	0,171	0,918	
	Orta	120	12,40	2,18	143,86			
	Yüksek	154	12,30	2,56	144,86			
Grup İçi Etki	Düşük	13	12,62	1,98	125,38	2,358	0,308	
	Orta	120	13,14	2,15	151,90			
	Yüksek	154	12,75	2,53	139,42			
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Düşük	13	53,15	12,01	152,00	1,252	0,535	
	Orta	120	51,48	9,92	149,64			
	Yüksek	154	49,79	9,29	138,93			
Takım Arkadaşına Prososyal	Düşük	13	14,23	3,49	97,81	9,542	0,008	
	Orta	120	15,74	3,27	133,25			
	Yüksek	154	16,42	3,66	156,28			
Rakibe Prososyal	Düşük	13	10,92	3,09	136,96	0,139	0,933	
	Orta	120	11,18	2,67	143,20			
	Yüksek	154	11,04	3,34	145,21			
Takım Arkadaşına Antisosyal	Düşük	13	11,23	5,17	169,15	1,404	0,496	
	Orta	120	9,38	3,57	144,90			
	Yüksek	154	8,95	2,63	141,18			
Rakibe Antisosyal	Düşük	13	16,77	8,29	160,50	6,128	0,047	
	Orta	120	15,18	5,99	156,60			
	Yüksek	154	13,38	4,75	132,79			

*. $p < 0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir ($p=0,008$). Buna göre aylık gelir düzeyi yüksek olan profesyonel futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması, aylık gelir düzeyi düşük ve orta olan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p=0,047$). Bu farka göre aylık gelir düzeyi orta olan profesyonel futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan

ortalaması, aylık gelir düzeyi yüksek olan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde profesyonel futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı değildir (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.11. Amatör futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Amatör Lig					
		N	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	Kruskal-Wallis H Test İst.	p
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Düşük	116	28,13	10,25	124,92	21,081	<0,001
	Orta	152	31,61	9,28	153,36		
	Yüksek	24	37,04	9,58	207,38		
Grup İçi Bağlar	Düşük	116	9,53	3,76	129,78	14,413	<0,001
	Orta	152	10,50	3,48	150,97		
	Yüksek	24	12,33	3,31	198,98		
Bilişsel Merkeziyet	Düşük	116	9,34	3,32	124,06	27,344	<0,001
	Orta	152	10,47	3,30	152,02		
	Yüksek	24	12,92	3,11	220,02		
Grup İçi Etki	Düşük	116	9,26	4,17	127,84	11,888	0,003
	Orta	152	10,64	3,68	154,95		
	Yüksek	24	11,79	3,69	183,17		
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Düşük	116	67,55	13,24	141,50	5,659	0,059
	Orta	152	69,31	12,56	155,44		
	Yüksek	24	62,92	13,98	114,06		
Takım Arkadaşına Prososyal	Düşük	116	15,43	2,91	127,87	11,951	0,003
	Orta	152	16,43	2,54	154,93		
	Yüksek	24	17,38	2,08	183,17		
Rakibe Prososyal	Düşük	116	10,12	3,09	124,10	14,990	<0,001
	Orta	152	11,38	2,45	158,48		
	Yüksek	24	11,92	2,34	178,88		
Takım Arkadaşına Antisosyal	Düşük	116	15,72	4,58	159,25	8,517	0,014
	Orta	152	14,74	4,82	143,20		
	Yüksek	24	12,17	6,42	105,73		
Rakibe Antisosyal	Düşük	116	26,28	7,07	145,61	7,512	0,023
	Orta	152	26,76	7,10	154,00		
	Yüksek	24	21,46	10,29	103,29		

*. $p<0,05$

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamaları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla $p<0,001$, $p=0,001$, $p<0,001$ ve $p=0,003$). Buna göre aylık gelir düzeyi yüksek olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamaları, aylık gelir düzeyi düşük ve orta olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (sırasıyla $p=0,003$ ve $p<0,001$). Buna göre aylık gelir düzeyi yüksek olan amatör futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, gelir düzeyi düşük ve orta olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu sonucuna varılmıştır (sırasıyla $p=0,014$ ve $p=0,023$). Buna göre aylık gelir düzeyi düşük ve orta olan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, aylık gelir düzeyi yüksek olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmada ise amatör futbolcuların aylık gelir düzeylerine göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna varılmıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4.12. Profesyonel futbolcuların en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimine göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig				Kruskal-Wallis H	
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Test İst.	p
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Köy	0	-	-	-	14,966	0,001
	İlçe	22	32,82	6,03	78,73		
	İl	129	37,87	6,65	148,07		
	Büyükşehir	136	38,16	6,19	150,70		
Grup İçi Bağlar	Köy	0	-	-	-	14,556	0,001
	İlçe	22	10,32	2,68	80,73		
	İl	129	12,59	2,40	151,55		
	Büyükşehir	136	12,50	2,33	147,07		
Bilişsel Merkeziyet	Köy	0	-	-	-	15,124	0,001
	İlçe	22	10,41	2,40	80,55		
	İl	129	12,39	2,32	144,83		
	Büyükşehir	136	12,61	2,31	153,48		
Grup İçi Etki	Köy	0	-	-	-	3,869	0,145
	İlçe	22	12,09	2,35	112,05		
	İl	129	12,89	2,51	145,03		
	Büyükşehir	136	13,05	2,20	148,19		
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Köy	0	-	-	-	10,485	0,005
	İlçe	22	52,50	11,26	159,95		
	İl	129	52,05	8,24	158,88		
	Büyükşehir	136	49,02	10,50	127,30		
Takım Arkadaşına Prososyal	Köy	0	-	-	-	3,603	0,165
	İlçe	22	15,09	4,05	124,61		
	İl	129	16,38	3,52	153,47		
	Büyükşehir	136	15,87	3,42	138,15		
Rakibe Prososyal	Köy	0	-	-	-	3,912	0,141
	İlçe	22	10,91	3,16	139,32		
	İl	129	11,52	2,85	154,57		
	Büyükşehir	136	10,72	3,20	134,73		
Takım Arkadaşına Antisosyal	Köy	0	-	-	-	3,064	0,216
	İlçe	22	9,77	3,93	152,34		
	İl	129	9,43	2,99	152,04		
	Büyükşehir	136	8,96	3,30	135,02		
Rakibe Antisosyal	Köy	0	-	-	-	10,093	0,006
	İlçe	22	16,73	6,53	176,80		
	İl	129	14,72	5,25	154,43		
	Büyükşehir	136	13,47	5,56	128,81		

*. $p < 0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar ve bilişsel merkeziyet puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır (her biri için $p=0,001$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi il ve büyükşehir olan profesyonel futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar ve bilişsel merkeziyet puan ortalamaları, ilçede yaşayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir ($p=0,005$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi il olan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalaması, büyükşehirde yaşayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,006$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi il ve ilçe olan profesyonel futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, büyükşehirde yaşayan profesyonel sporculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde; profesyonel futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.13. Amatör futbolcuların en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimine göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Amatör Lig					Kruskal-Wallis H	
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Test İst.	p	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Köy	16	23,13	12,81	138,55	9,954	0,019	
	İlçe	115	29,99	9,59	160,84			
	İl	92	32,57	9,07	152,54			
	Büyükşehir	69	31,04	10,36	95,16			
Grup İçi Bağlar	Köy	16	8,31	4,88	135,73	9,371	0,025	
	İlçe	115	9,85	3,66	165,78			
	İl	92	11,11	3,37	146,63			
	Büyükşehir	69	10,28	3,46	112,50			
Bilişsel Merkeziyet	Köy	16	7,00	3,41	139,20	17,365	0,001	
	İlçe	115	9,97	3,28	164,47			
	İl	92	11,00	3,13	151,59			
	Büyükşehir	69	10,38	3,61	73,69			
Grup İçi Etki	Köy	16	7,81	5,08	146,53	4,150	0,246	
	İlçe	115	10,17	4,00	150,42			
	İl	92	10,46	3,52	150,67			
	Büyükşehir	69	10,39	4,05	105,78			

Çizelge 4.13. (devam) Amatör futbolcuların en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimine göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Köy	16	71,06	10,06	157,71	10,109	0,018
	İlçe	115	69,94	12,53	149,53		
	İl	92	68,62	14,03	119,35		
	Büyükşehir	69	63,59	12,18	165,59		
Takım Arkadaşına Prososyal	Köy	16	15,75	2,46	137,52	4,280	0,233
	İlçe	115	15,83	2,78	159,35		
	İl	92	16,52	2,58	148,47		
	Büyükşehir	69	16,10	2,83	128,63		
Rakibe Prososyal	Köy	16	10,00	2,71	144,01	14,832	0,002
	İlçe	115	10,73	2,65	170,90		
	İl	92	11,65	2,88	126,56		
	Büyükşehir	69	10,49	2,76	110,13		
Takım Arkadaşına Antisosyal	Köy	16	17,00	5,61	163,65	16,596	0,001
	İlçe	115	16,03	4,11	139,61		
	İl	92	14,55	5,22	118,12		
	Büyükşehir	69	13,07	5,15	185,22		
Rakibe Antisosyal	Köy	16	28,31	7,43	157,45	9,498	0,023
	İlçe	115	27,35	6,07	146,45		
	İl	92	25,89	8,71	121,93		
	Büyükşehir	69	23,93	7,53	174,03		

*. $p < 0,05$

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p=0,019$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi ilçe, il ve büyükşehir olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ortalaması, köyde yaşayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından grup içi bağlar puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,025$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi il olan amatör futbolcuların grup içi bağlar puan ortalaması, köy ve ilçede yaşayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından bilişsel merkeziyet puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p=0,001$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi ilçe, il ve büyükşehir olan amatör futbolcuların bilişsel merkeziyet

puan ortalaması, köyde yaşayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir; aynı zamanda en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi il olan amatör futbolcuların bilişsel merkeziyet puan ortalaması, ilçede yaşayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p=0,018$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi köy, ilçe ve il olan amatör futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam puan ortalaması, büyükşehirde yaşayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p=0,002$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi il olan amatör futbolcuların rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalaması, köy, ilçe ve büyükşehirde yaşayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,001$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi köy ve ilçe olan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalamaları, büyükşehirde yaşayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde yüksektir; aynı zamanda en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi ilçe olan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalaması, ilde yaşayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p=0,023$). Buna göre en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi köy ve ilçe olan amatör futbolcuların rakip takım

oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, büyükşehirde yaşayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde amatör futbolcuların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi bakımından takım arkadaşına prososyal davranış ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.14. Profesyonel futbolcuların kardeş sayısı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig					Kruskal-Wallis H Test İst. p	
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.			
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Yok	33	37,82	8,84	160,33	2,610	0,625	
	1 kardeş	73	38,01	6,10	148,27			
	2-3 kardeş	109	37,46	5,87	137,12			
	4-5 kardeş	57	36,89	7,32	139,68			
	6 kardeş ve üzeri	15	39,20	3,49	153,73			
Grup İçi Bağlar	Yok	33	12,70	2,91	162,36	2,412	0,660	
	1 kardeş	73	12,55	2,17	146,53			
	2-3 kardeş	109	12,25	2,41	138,64			
	4-5 kardeş	57	12,12	2,79	139,53			
	6 kardeş ve üzeri	15	12,67	1,63	147,27			
Bilişsel Merkeziyet	Yok	33	12,45	2,91	156,80	1,404	0,843	
	1 kardeş	73	12,42	2,17	144,18			
	2-3 kardeş	109	12,39	2,23	143,23			
	4-5 kardeş	57	11,98	2,79	136,30			
	6 kardeş ve üzeri	15	12,73	1,49	149,83			
Grup İçi Etki	Yok	33	12,67	3,35	153,47	3,362	0,499	
	1 kardeş	73	13,04	2,41	150,54			
	2-3 kardeş	109	12,83	2,08	135,46			
	4-5 kardeş	57	12,79	2,36	140,75			
	6 kardeş ve üzeri	15	13,80	1,15	165,73			
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Yok	33	53,24	7,00	171,39	6,293	0,178	
	1 kardeş	73	50,96	10,09	145,73			
	2-3 kardeş	109	50,55	10,11	144,81			
	4-5 kardeş	57	49,39	10,19	130,22			
	6 kardeş ve üzeri	15	48,93	7,67	121,80			
Takım Arkadaşına Prososyal	Yok	33	17,30	3,02	175,35	5,797	0,215	
	1 kardeş	73	15,79	3,52	137,38			
	2-3 kardeş	109	15,78	3,69	138,89			
	4-5 kardeş	57	15,95	3,62	142,27			
	6 kardeş ve üzeri	15	16,67	2,53	151,00			
Rakibe Prososyal	Yok	33	12,42	2,82	181,70	8,171	0,086	
	1 kardeş	73	10,88	3,00	137,50			
	2-3 kardeş	109	10,83	3,16	137,10			
	4-5 kardeş	57	11,02	3,18	142,66			
	6 kardeş ve üzeri	15	11,47	1,96	147,97			

Çizelge 4.14. (devam) Profesyonel futbolcuların kardeş sayısı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

Takım Arkadaşına Antisosyal	Yok	33	9,45	2,45	157,05	5,799	0,215
	1 kardeş	73	9,48	3,57	148,07		
	2-3 kardeş	109	9,12	3,09	142,17		
	4-5 kardeş	57	9,39	3,31	146,84		
	6 kardeş ve üzeri	15	7,80	3,47	97,97		
Rakibe Antisosyal	Yok	33	14,06	4,25	150,17	5,888	0,208
	1 kardeş	73	14,81	5,73	153,02		
	2-3 kardeş	109	14,83	6,06	149,40		
	4-5 kardeş	57	13,04	5,17	122,26		
	6 kardeş ve üzeri	15	13,00	4,49	129,87		

*. $p < 0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların kardeş sayısına göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış, rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna varılmıştır (her biri için $p > 0,05$).

Çizelge 4.15. Amatör futbolcuların kardeş sayısı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Amatör Lig						
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Kruskal-Wallis H		
						Test İst.	p	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Yok	24	26,88	12,82	122,25	6,659	0,155	
	1 kardeş	79	32,19	9,42	158,38			
	2-3 kardeş	111	31,25	10,30	153,19			
	4-5 kardeş	50	29,20	8,78	128,92			
	6 kardeş ve üzeri	28	30,00	9,03	138,64			
Grup İçi Bağlar	Yok	24	9,17	4,65	129,21	4,993	0,288	
	1 kardeş	79	10,75	3,08	154,14			
	2-3 kardeş	111	10,45	3,85	152,66			
	4-5 kardeş	50	9,52	3,51	127,09			
	6 kardeş ve üzeri	28	10,43	3,49	150,02			
Bilişsel Merkeziyet	Yok	24	9,46	4,06	130,56	15,054	0,005	
	1 kardeş	79	11,05	3,14	166,56			
	2-3 kardeş	111	10,53	3,54	155,12			
	4-5 kardeş	50	9,26	2,75	117,47			
	6 kardeş ve üzeri	28	9,07	3,63	121,23			
Grup İçi Etki	Yok	24	8,25	4,63	111,44	4,761	0,313	
	1 kardeş	79	10,39	4,06	151,75			
	2-3 kardeş	111	10,27	3,86	148,12			
	4-5 kardeş	50	10,42	4,06	151,88			
	6 kardeş ve üzeri	28	10,50	2,91	145,71			

Çizelge 4.15. (devam) Amatör futbolcuların kardeş sayısı aralıklarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Yok	24	64,46	8,64	122,02	19,211	0,001
	1 kardeş	79	64,75	14,08	127,58		
	2-3 kardeş	111	72,05	13,24	173,79		
	4-5 kardeş	50	67,04	9,85	134,73		
	6 kardeş ve üzeri	28	66,79	13,78	133,70		
Takım Arkadaşına Prososyal	Yok	24	15,83	2,01	133,13	1,926	0,749
	1 kardeş	79	15,97	3,05	146,77		
	2-3 kardeş	111	16,29	2,53	149,51		
	4-5 kardeş	50	16,42	2,56	153,68		
	6 kardeş ve üzeri	28	15,46	3,24	132,43		
Rakibe Prososyal	Yok	24	9,96	3,30	120,27	30,643	<0,001
	1 kardeş	79	10,66	2,81	135,85		
	2-3 kardeş	111	11,95	2,38	179,35		
	4-5 kardeş	50	9,66	2,84	110,53		
	6 kardeş ve üzeri	28	10,71	2,37	133,04		
Takım Arkadaşına Antisosyal	Yok	24	13,54	4,62	122,71	12,641	0,013
	1 kardeş	79	13,77	4,95	126,47		
	2-3 kardeş	111	15,86	5,36	165,77		
	4-5 kardeş	50	14,88	3,77	141,89		
	6 kardeş ve üzeri	28	15,68	4,76	155,25		
Rakibe Antisosyal	Yok	24	25,13	7,38	135,42	13,843	0,008
	1 kardeş	79	24,34	8,30	126,72		
	2-3 kardeş	111	27,95	7,26	168,82		
	4-5 kardeş	50	26,08	6,48	143,53		
	6 kardeş ve üzeri	28	24,93	6,68	128,66		

*. $p<0,05$

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların kardeş sayısına göre bilişsel merkeziyet puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p=0,005$). Buna göre kardeş sayısı bir olan amatör futbolcuların bilişsel merkeziyet puan ortalaması, 4 veya 5 kardeş ve 6 kardeş ve üzeri olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde yüksektir; aynı zamanda kardeş sayısı 2 veya 3 olan amatör futbolcuların bilişsel merkeziyet puan ortalaması, 4 veya 5 kardeşi olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Diğer karşılaştırmalarda ise; amatör futbolcuların kardeş sayısı bakımından takım arkadaşına prososyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların kardeş sayısına göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış

puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (sırasıyla $p=0,001$ ve $p<0,001$). Buna göre kardeş sayısı 2 veya 3 olan amatör futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalaması, bir, 4 veya 5 kardeşi, 6 kardeş ve üzeri olan ve kardeşi olmayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların kardeş sayısına göre takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,013$). Buna göre kardeş sayısı 2 veya 3 olan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalaması, bir kardeşi olan ve kardeşi olmayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların kardeş sayısına göre rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p=0,008$). Buna göre kardeş sayısı 2 veya 3 olan amatör futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, bir kardeş ve 6 kardeş ve üzeri olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Çizelge 4.16. Profesyonel futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig						
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Mann-Whitney U		
						Z	p	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Evet	105	38,45	6,02	153,50	-1,481	0,139	
	Hayır	182	37,14	6,76	138,52			
Grup İçi Bağlar	Evet	105	12,72	2,37	156,21	-1,927	0,054	
	Hayır	182	12,17	2,48	136,96			
Bilişsel Merkeziyet	Evet	105	12,46	2,38	148,37	-0,688	0,491	
	Hayır	182	12,27	2,39	141,48			
Grup İçi Etki	Evet	105	13,27	2,22	157,42	-2,149	0,032	
	Hayır	182	12,70	2,41	136,26			
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Evet	105	55,07	8,63	182,05	-5,905	<0,001	
	Hayır	182	48,10	9,39	122,05			
Takım Arkadaşına Prososyal	Evet	105	17,27	2,63	170,98	-4,211	<0,001	
	Hayır	182	15,33	3,77	128,44			

Çizelge 4.16. (devam) Profesyonel futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

Rakibe Prososyal	Evet	105	12,13	2,32	169,80	-4,027	<0,001
	Hayır	182	10,49	3,27	129,12		
Takım Arkadaşına Antisosyal	Evet	105	9,90	3,59	159,50	-2,418	0,016
	Hayır	182	8,85	2,92	135,06		
Rakibe Antisosyal	Evet	105	15,76	6,03	167,57	-3,666	<0,001
	Hayır	182	13,43	5,10	130,40		

*, $p<0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre grup içi etki puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,032$). Buna göre ailesinde spor yapmış birey olan profesyonel futbolcuların grup içi etki puan ortalaması, ailesinde spor yapmış birey olmayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (sırasıyla $p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$, $p=0,016$ ve $p<0,001$). Buna göre ailesinde spor yapmış birey olan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, ailesinde spor yapmış birey olmayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde; profesyonel futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ölçeği, grup içi bağlar ve bilişsel merkeziet puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna varılmıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.17. Amatör futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Amatör Lig					Mann-Whitney U	
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Z	p	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Evet	92	31,29	11,00	156,23	-1,336	0,181	
	Hayır	200	30,39	9,51	142,03			
Grup İçi Bağlar	Evet	92	10,37	4,16	153,43	-0,957	0,339	
	Hayır	200	10,22	3,40	143,31			
Bilişsel Merkeziyet	Evet	92	10,58	3,58	156,46	-1,374	0,169	
	Hayır	200	10,07	3,35	141,92			
Grup İçi Etki	Evet	92	10,35	4,07	150,91	-0,610	0,542	
	Hayır	200	10,11	3,91	144,47			
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Evet	92	69,49	11,66	157,99	-1,579	0,114	
	Hayır	200	67,44	13,59	141,21			
Takım Arkadaşına Prososyal	Evet	92	16,86	2,00	165,85	-2,685	0,007	
	Hayır	200	15,77	2,93	137,60			
Rakibe Prososyal	Evet	92	11,50	2,45	164,99	-2,558	0,011	
	Hayır	200	10,66	2,90	138,00			
Takım Arkadaşına Antisosyal	Evet	92	14,64	4,92	144,83	-0,230	0,818	
	Hayır	200	15,05	4,98	147,27			
Rakibe Antisosyal	Evet	92	26,49	7,44	151,55	-0,694	0,487	
	Hayır	200	25,97	7,54	144,18			

*. $p < 0,05$

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür (sırasıyla $p=0,007$ ve $p=0,011$). Buna göre ailesinde spor yapmış birey olan amatör futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, ailesinde spor yapmış birey olmayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalara bakıldığında; amatör futbolcuların ailesinde spor yapmış birey olup olmama durumlarına göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış, rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna varılmıştır (her biri için $p > 0,05$).

Çizelge 4.18. Profesyonel futbolcuların daha önce uluslararası bir müsabakaya katılıp katılmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig					
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Mann-Whitney U	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Evet	91	37,84	6,81	148,60	-0,643	0,520
	Hayır	196	37,52	6,39	141,86		
Grup İçi Bağlar	Evet	91	12,47	2,52	148,49	-0,636	0,525
	Hayır	196	12,33	2,43	141,92		
Bilişsel Merkeziyet	Evet	91	12,30	2,53	144,63	-0,089	0,929
	Hayır	196	12,36	2,32	143,71		
Grup İçi Etki	Evet	91	13,07	2,55	154,09	-1,449	0,147
	Hayır	196	12,83	2,27	139,32		
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Evet	91	53,75	6,85	172,96	-4,031	<0,001
	Hayır	196	49,21	10,48	130,56		
Takım Arkadaşına Prososyal	Evet	91	17,27	2,47	169,83	-3,617	<0,001
	Hayır	196	15,46	3,78	132,01		
Rakibe Prososyal	Evet	91	12,01	2,25	165,21	-2,971	0,003
	Hayır	196	10,67	3,29	134,15		
Takım Arkadaşına Antisosyal	Evet	91	9,73	3,27	157,58	-1,900	0,057
	Hayır	196	9,01	3,18	137,70		
Rakibe Antisosyal	Evet	91	14,74	4,91	158,83	-2,069	0,039
	Hayır	196	14,07	5,84	137,11		

*. $p<0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların daha önce uluslararası bir müsabakaya katılıp katılmama durumları bakımından sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasında farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla $p<0,001$, $p<0,001$, $p=0,003$ ve $p=0,039$). Buna göre daha önce uluslararası bir müsabakaya katılan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, daha önce uluslararası bir müsabakaya katılmayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer yandan araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların daha önce uluslararası bir müsabakaya katılıp katılmama durumları bakımından takım arkadaşına antisosyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet

ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.19. Amatör futbolcuların daha önce uluslararası bir müsabakaya katılıp katılmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Amatör Lig					Mann-Whitney U	
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Z	p	
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Evet	9	36,67	5,17	194,83	-1,746	0,081	
	Hayır	283	30,48	10,05	144,96			
Grup İçi Bağlar	Evet	9	12,11	1,96	186,56	-1,454	0,146	
	Hayır	283	10,20	3,68	145,23			
Bilişsel Merkeziyet	Evet	9	12,78	1,56	209,83	-2,298	0,022	
	Hayır	283	10,14	3,44	144,49			
Grup İçi Etki	Evet	9	11,78	3,38	178,06	-1,148	0,251	
	Hayır	283	10,13	3,97	145,50			
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Evet	9	59,33	7,92	81,39	-2,351	0,019	
	Hayır	283	68,36	13,07	148,57			
Takım Arkadaşına Prososyal	Evet	9	18,67	1,66	231,61	-3,106	0,002	
	Hayır	283	16,03	2,71	143,79			
Rakibe Prososyal	Evet	9	11,78	1,79	173,78	-0,992	0,321	
	Hayır	283	10,90	2,81	145,63			
Takım Arkadaşına Antisosyal	Evet	9	11,11	3,98	82,83	-2,304	0,021	
	Hayır	283	15,04	4,94	148,52			
Rakibe Antisosyal	Evet	9	17,78	6,53	59,83	-3,131	0,002	
	Hayır	283	26,40	7,39	149,26			

*. $p<0,05$

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların daha önce uluslararası bir müsabakaya katılıp katılmama durumları bakımından sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış, rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış ve bilişsel merkeziyet puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir (sırasıyla $p=0,019$, $p=0,002$, $p=0,021$ $p=0,002$ ve $p=0,022$). Buna göre daha önce uluslararası bir müsabakaya katılan amatör futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış ve bilişsel merkeziyet puan ortalamaları, daha önce uluslararası bir müsabakaya katılmayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir; ayrıca daha önce uluslararası bir müsabakaya katılan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, daha önce uluslararası bir müsabakaya katılmayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha düşüktür.

Diğer karşılaştırmalarda ise; amatör futbolcuların daha önce uluslararası bir müsabakaya katılıp katılmama durumları bakımından rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır (her biri için $p>0,05$).

Çizelge 4.20. Profesyonel futbolcuların daha önce milli takıma çağırılıp çağırılmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği genel ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

		Profesyonel Lig					
		N	$\bar{x}$	ss	Sıra Ort.	Mann-Whitney U Z	p
Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği	Evet	68	37,93	6,34	147,82	-0,436	0,663
	Hayır	219	37,53	6,58	142,82		
Grup İçi Bağlar	Evet	68	12,51	2,28	147,59	-0,416	0,678
	Hayır	219	12,33	2,51	142,89		
Bilişsel Merkeziyet	Evet	68	12,18	2,51	139,59	-0,510	0,610
	Hayır	219	12,39	2,34	145,37		
Grup İçi Etki	Evet	68	13,24	2,23	158,59	-1,713	0,087
	Hayır	219	12,80	2,39	139,47		
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Evet	68	54,34	6,80	179,04	-3,989	<0,001
	Hayır	219	49,50	10,19	133,12		
Takım Arkadaşın Prososyal	Evet	68	17,04	2,41	161,84	-2,043	0,041
	Hayır	219	15,73	3,75	138,46		
Rakibe Prososyal	Evet	68	11,91	2,32	162,62	-2,132	0,033
	Hayır	219	10,84	3,22	138,22		
Takım Arkadaşına Antisosyal	Evet	68	10,01	3,14	166,81	-2,611	0,009
	Hayır	219	8,99	3,21	136,92		
Rakibe Antisosyal	Evet	68	15,37	4,61	171,56	-3,144	0,002
	Hayır	219	13,95	5,80	135,44		

*, $p<0,05$

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların daha önce milli takıma çağırılıp çağırılmama durumlarına göre sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır (sırasıyla $p<0,001$, $p=0,041$, $p=0,033$, $p=0,009$ ve $p=0,002$). Buna göre daha önce milli takıma çağırılan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış

puan ortalamaları, daha önce milli takıma çağırılmayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde; profesyonel futbolcuların daha önce milli takıma çağırılıp çağırılmama durumlarına göre sporda sosyal kimlik ölçeği, grup içi bağlar, bilişsel merkezîyet ve grup içi etki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (her biri için $p>0,05$).

5. TARTIŞMA

Bu araştırma ve alanda yapılan diğer araştırmalardan elde edilen veriler, bir gruba aidiyeti ifade eden sosyal kimlik ve prososyal ve antisosyal davranışların, profesyonel ve amatör futbolcuların çeşitli sosyodemografik özellikleri açısından değerlendirilmesinin ulusal ve uluslararası literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırma sonucunda elde edilen bulgular, bu bölümde yorumlanmış ve alanyazındaki araştırmalarla ilişkilendirerek tartışılmıştır.

Araştırma kapsamında profesyonel lig statüsünde olan futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ve grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalamasının, amatör lig statüsünde olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre; bir gruba aidiyet ve grubun norm ve değerlerine uygun davranışlarda bulunma olarak ifade edilen sosyal kimliğin, futbolcuların lig statülerine göre farklılaştığı ve profesyonel futbolcuların amatör futbolculara göre takımlarına daha fazla bir bağlılık hissettikleri görüşünü ortaya koymaktadır.

Amatör futbolcuların sosyal kimlik ile ilgili değerlerine Cameron (2004)' nın sosyal kimlik teorisi açısından bakıldığında, grup üyeliğinin toplumsal özdeşliğin bir parçası olarak ele almak yerine, grubun psikolojik önemi ve statüsüne göre ele almanın daha uygun ve sosyal kimlik ölçüsü arayan araştırmacılar için farklılıkların olmasının da normal bir durum olduğu belirtilmektedir. Ellemers, Kortekaas ve Ouwerkerk (1999) bu durumu bireyin kendi kendini kategorileştirmenin varlığına bağlamış ve minimal gruplarla özdeşleşmenin ve bir sosyal kimlik kazanmanın daha kolay olduğunu vurgulamışlardır. Amatör futbolcuların sosyal kimlik düzeylerini ise; Cuddy, Fiske ve Glick (2008), Fiske, Cuddy, Glick ve Xu (2002) araştırmalarındaki, bireylerin dışgruplara karşı olan hayranlık duygularıyla açıklamak daha doğru olacaktır.

Araştırma bulgularından bir diğerine göre; profesyonel ve amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça, takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puanlarının da arttığı, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal

davranış puanlarının ise azaldığı sonucuna varılmıştır. Bu durum aynı zamanda araştırmamızın çıkış noktasını oluşturan temel etkenlerden biridir. Özellikle, gençlerin spor takımlarına üyelikleri ile oluşan kimlik ve sosyal kimliklerinin sosyal gelişimlerini nasıl etkileyebileceğini anlamak için minimal araştırmalar yapılmıştır.

Gençlerin spor takımlarına üyelikleri ile oluşturdukları kimlikleri, onların öz kavramının önemli bir bileşenidir ve sporda ahlaki değerler oluşturmada kritik öneme sahiptir (Bruner, Boardley ve Côté, 2014; Shields, LaVoi, Bredemeier ve Power, 2007; Weiss, Smith ve Stuntz, 2008). Connolly ve diğ. (1999) araştırmalarında, sporun bireyin kimlik gelişimine katkıda bulunduğunu ve bireylere bir aidiyet duygusu kazandırdığını ve bunun da Erikson (1968)' un kimlik kuramında belirttiği gibi bireydeki davranışsal tepkimelerinin görülebildiğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Platow ve diğ. (1999) araştırmalarında, sosyal kimlik süreçlerinin prososyal davranışların görülmesindeki rolünü desteklediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı araştırmacılar sporda sosyal kimliğin bireylerde antisosyal bir kişilik yaratmadığını ve sosyal davranışlarının artmasına neden olan bir etken olduğunu da belirtmişlerdir (Brewer ve Schneider, 1990; Postmes ve Spears, 1998).

Profesyonel lig statüsünde olan futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam puan, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, amatör lig statüsünde olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Boardley ve Kavussanu (2010), diğerlerine üstünlük gösterirken kendini başarılı hisseden oyuncuların, rakipleri yaralama ve fiziksel olarak korkutma gibi davranışlarda bulunma olasılıklarının daha yüksek olduğuna dikkat çekmişlerdir. Sage, Kavussanu ve Duda (2006) futbolcuların üstlendikleri görev yönlendirmelerinin prososyal yargı üzerindeki olumlu etkisini bastırdığını ve antisosyal davranışlara yönelebildiklerini belirtmişlerdir. Bu durumda profesyonel futbolcuların amatör futbolculara göre, takım başarısı için daha fazla sorumluluk aldıkları ve bu sorumlulukların etkisiyle sonuç odaklı bir oyun sergiledikleri söylenebilir.

Türkmen (2005)' de yaptığı araştırmasında, profesyonel futbolcuların başarı güdüsünün amatör futbolculardan daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Balçıkanlı (2017) da profesyonelliğin başarı isteği ile birleşince fair playi yok ettiğini, ayrıca profesyonel futbolcuların hakeme yakalanmayacaklarına inandıklarında, formal fair play kurallarına uymayıp, oyunlarını hakem otoritesine göre oynadıklarını belirtmiştir. Stephens (2000) ve Kavussanu ve Roberts (2001) araştırmalarında, futbolcuların görev yönelimleri neticesinde bazı ahlaki davranışları gözardı edebildiklerini vurgulamışlardır.

Başaran, Erdoğan, Körmükçü ve Adalı (2017) da hem amatör sporcular hem de profesyonel sporcuların kendilerini her koşulda galibiyete şartladıklarını fakat haksızlıklara karşı da tepkili olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bazı antrenörlerin, futbolcularının rakipleri için endişe duymamalarını ve sadece müsabakaya odaklanmalarını istemeleri de (Shields ve Bredemeier, 1995) futbolcuların prososyal davranışları gözardı etmelerine neden olabilir. Öte yandan futbolcular takımlarının etkisi altındadır ve antrenörlerinin onlar üzerinde büyük bir gücü ve kontrolü vardır. Rekabetçi bir tutum sergilemek, rakiplerin gözünü korkutmak, ya da her ne pahasına olursa olsun başarılı olmak gibi bir zorunluluk, sporcuların hileye başvurma ve antisosyal davranışlar göstermelerine yol açabilir. Bu nedenle, antrenörlerin futbolculardan aşırı beklentileri onların normalde kullanmayacakları haksız taktikleri kullanmalarına sebep olabilir (Traclet, Romand, Moret ve Kavussanu, 2011). Oysaki sosyal anlamda sağlıklı nesiller yetişmesinde (Kusan, Mumcu, Çetinkaya, Çeviker ve Zambak, 2018) spor büyük önem teşkil etmektedir. Ayrıca sporcuların prososyal davranışlarının geliştirilmesinde antrenörlere büyük görevler düştüğü yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur (Bolter ve Kipp, 2018; Hodge ve Lonsdale, 2011). Özellikle yakın temaslı takım sporlarında sporcuları oyuna hazırlamanın yanı sıra onların spor ortamında fair playe göre davranışlar sergilemelerinde antrenörlerinin desteği ve yönlendirmeleri önemlidir.

Araştırmaya katılan profesyonel lig statüsündeki futbolcuların yaş aralıkları bakımından 29 yaş ve üzeri olan profesyonel futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları, 14-17 yaş ve 18-23 yaş arasındaki profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre futbolcularda ileri yaşların onlara daha kontrol edilebilir ve pozitif

davranışlar kazandırdığı ve antisosyal davranışlardan uzaklaştırdığı söylenebilir. Araştırma bulgularımız paralelinde Alemdağ (2018) araştırmasında, futbolcuların yaşlarının arttıkça prososyal davranışlarının arttığını ve antisosyal davranışlarının azaldığını ifade etmiştir. Alemdağ (2018) ayrıca, sosyal kimliğin ahlaki davranışlara etki ettiğini ve prososyal ve antisosyal davranışların, takımların bulundukları sosyal çevreden etkilendiği gerçeğini de göz ardı etmemek gerektiğini belirtmiştir. Duncan, Strycker ve Chaumeton, (2002) yaş grupları arasında prososyal ve antisosyal davranış düzeylerinde farklılıklar olmadığı sonucuna varmışlardır. Fakat bu bulguların aksine Kavussanu (2006) futbolcularda yaş ile birlikte antisosyal davranışların arttığını belirtmiştir ve yine Kavussanu, Seal ve Phillips (2006)' in araştırma bulguları da benzer şekildedir.

Amatör futbolcularda ise; 14-17 yaş arasındaki futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması, 24-28 yaş arasındaki futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ve 18-23 yaş arasındaki futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, 24-28 yaş ve 29 yaş ve üzeri futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Kavussanu, Seal ve Phillips (2006) futbolcularda en yaşlı grubun belirgin şekilde daha düşük sayıda sosyal davranış ve diğer yaş gruplarına kıyasla daha fazla antisosyal davranış sergilediklerini belirtmişlerdir. Bu bulgular aynı zamanda amatör futbolcularla ilgili araştırma bulgularımıza da paralellik göstermektedir. Gano-Overway ve diğ. (2009), çevrelerini saygılı ve özenli olarak algılayan genç sporcuların, başkalarına karşı daha fazla empati duyduğunu ve antisosyal davranışlarda bulunma olasılıklarının daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca Kavussanu ve Ntoumanis (2003) genç futbolcuların daha fazla prososyal davranış sergilediklerini, ileri yaşlardaki futbolcuların ise takım menfaatleri doğrultusunda prososyal davranışlardan uzaklaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Sporda benzer konuları araştıran geçmiş araştırmalarla tutarlı olarak (Miller, Roberts ve Ommundsen, 2004; Ommundsen ve diğ. 2003) bulgularımız, futbolda prososyal ve antisosyal davranışların önemini vurgulamaktadır.

Araştırmaya katılan profesyonel lig statüsündeki futbolcuların sporculuk yaşı değişkenine göre, sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamazken, sporculuk yaşı 10 yıl ve üzeri

olan futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam ve takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamalarının, sporculuk yaşı 4-6 yıl olan profesyonel lig statüsündeki futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Uzun süre futbol oynayan oyuncuların takım arkadaşları ve rakiplere karşı antisosyal davranışlarının sonuçlarını daha fazla tecrübe ettikleri için hem takım arkadaşlarına hem de rakiplere karşı prososyal davranışlarda bulundukları söylenebilir.

Araştırma bulgularına benzer Kleiber ve Roberts (1981) spor deneyiminin sosyal karakter ve sosyal davranış üzerinde etkili olduğunu vurgulamışlardır. Kagen ve Madsen (1972)' in araştırma sonuçları, araştırma bulgularımıza benzer olarak, rekabetçi sporlarda deneyimli sporcuların, daha az spor tecrübesine sahip olanlardan daha fazla prososyal davranışlar sergilediklerini göstermektedir. Benzer şekilde Miller, Roberts ve Ommundsen (2004) tecrübeli futbolcuların sosyal kurallara, takım arkadaşlarına ve rakibe karşı daha saygılı olduklarını belirtmişlerdir. McGuire ve Thomas (1975) bu durumun farklılaşabilmesi için genç sporculara daha fazla sorumluluk vererek giderilebileceğini ve onların bu sayede daha iyi niyetli bir oyun ortaya koyabileceklerini ifade etmişlerdir.

Amatör futbolcularda ise; sporculuk yaşı 1-3 yıl arasında olan futbolcuların, sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ortalaması sporculuk yaşı 7-9 yıl arasında ve 10 yıl ve üzeri olan sporculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülürken, sporculuk yaşı 7-9 yıl arasında olan amatör lig statüsündeki futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, 4-6 yıl arasında ve 10 yıl ve üzeri olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, futbola yeni başlayan futbolcuların içinde bulundukları grubun norm ve değerlerini hemen sahiplendiklerini ve bir sosyal kimlik kazandıklarını ifade edebilir. Gruba aidiyet duyguları ve olumlu etki ile temsil edilen sosyal kimlik algılarının zamanla artmasının, sporcunun bağlılığının önemli bir temsili ve deneyimlerin zenginleştirilmesine yönelik sosyal süreçlere de katkı sağlamaktadır (Martin, Balderson, Hawkins, Wilson ve Bruner, 2018).

Sporculuk yaşı küçük olan amatör futbolcuların antisosyal davranış puanlarının yüksek olması Kagen ve Madsen (1972)' in rekabetçi sporlarda daha deneyimli olan sporcuların, daha az spor tecrübesine sahip olanlardan daha fazla prososyal davranışlar sergilediklerini kanıtlarıyla benzerlik göstermektedir. Traclet, Romand, Moret ve Kavussanu (2011) futbola yeni başlayan genç futbolcuların, oyun içerisinde hakemin göremeyeceği anlarda antisosyal davranışlara yönelebildikleri sonucuna varmışlardır. Alemdağ (2018), genç futbolcuların futbol oynama yıllarının arttıkça prososyal davranışlarının da arttığını ve bunun tersi olarak antisosyal davranışlarının azaldığını belirtmiştir. Ayrıca Theilheimer (1993) farklı yaş gruplarının birarada bulunmalarının prososyal davranışları artıracaklarını ifade etmiştir. Farklı yaş grubunda olan bireylerin aynı ortamda kaynaşmaları onların kendi yaş gruplarının altında ve üstünde olan yaş gruplarıyla nasıl iletişim kuracakları ve nasıl davranışlarda bulunmalarını öğrenmeleri açısından önemlidir.

Araştırmaya katılan eğitim durumu lise ve üniversite olan profesyonel futbolcuların, sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, eğitim durumu ilköğretim olan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Nitekim prososyal davranışlarla ilgili yapılan araştırmalarda, prososyal davranışlarda bulunma ile eğitim seviyesi arasında olumlu bir ilişki gözlenmiştir (Çekin, 2013). Wilson ve Musick'e (1997) göre de yüksek eğitim seviyesi prososyal davranışı teşvik etmektedir ve yüksek eğitilmiş bireyler, düşük eğitilmiş olanlardan daha fazla prososyal davranış gösterme eğiliminde olabilmektedir.

Hardy ve diğ. (2008) benzer şekilde, sporcularda ahlaki değerlerin gelişiminde eğitimin kritik öneme sahip olduğunu ve eğitim düzeyi yükseldikçe sporcuların daha prososyal davranışlar sergilediklerini vurgulamışlardır. Temel ihtiyaçlar ve sporda prososyal ve antisosyal davranışları inceleyen Hodge ve Gucciardi (2015) sporcuların temel gereksinimlerinin karşılanması ile prososyal ve antisosyal davranışların ilişkili olduğunu ve eğitimin de bu gereksinimlerden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Adie, Duda ve Ntoumanis (2012) futbolcularda eğitimin ve okul ortamının önemli olduğunu ve bunun aynı zamanda onların davranışlarıyla da ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Gunnell ve diğ. (2013)' in araştırma bulguları da benzer

şekildedir ve araştırma bulgularımızı desteklemektedir. Bireyin ahlaki değerlerini geliştirmesi düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını bağımsız ifade edebilme ve bununla birlikte toplumun düzgün işleyişi eğitimle sağlanabilir.

Eğitim durumu lise ve üniversite olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ortalamaları, eğitim durumu ilköğretim olan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu aynı zamanda eğitim durumu ilköğretim olan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalaması, eğitim durumu lise ve üniversite olan amatör futbolculara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmacılar (Brockner, Tyler ve Cooper-Schneider, 1992; Tyler ve Blader, 2003) bireylerin biraraya gelerek grupla olan bağları sayesinde kendilerine değer verme ve saygı duyma konusunda sosyal kimliğin önemli bir rol üstlendiğini ve onların davranışlarına da yansıdığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte bazı araştırmalar, bireylerin spor bağlamında sosyal gelişimini nasıl şekillendirdiğini ve desteklediğini incelemiştir (Smith, 2007).

Öte yandan sosyal kimliklerin profesyonel ve çoğunluk gruplarından ziyade daha küçük gruplarda daha kolay kazanıldığı, uzlaştırmacı rol oynadığı ve bireylerin sosyal davranışlarında etkili olduğu araştırmacılar (Ellemers, Kortekaas ve Ouwerkerk, 1999; Simon ve Brown, 1987; Simon ve Hamilton, 1994) tarafından ifade edilmiştir. Bu bulgular araştırma grubumuzdaki amatör futbolcuların bulgularıyla da benzerlik teşkil etmektedir. Fakat bir diğer araştırmada (Turner, Hogg, Turner ve Smith, 1984) grubun göreceli olarak yüksek statüye sahip olduğu ortaya çıktığında, grup kimliğine bağlılığın arttığı vurgulanmıştır. Sosyal kimlik kazanımında da bireyin içinde bulunduğu grubun statü değeri hem grup bireylerinin gruba bağlılıkları hem de grubun devamlılığı açısından önem arz etmektedir.

Araştırmaya katılan aylık gelir düzeyi yüksek olan profesyonel futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması, aylık gelir düzeyi düşük ve orta olan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek ve antisosyal davranış puanlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum amatör futbolcuların bulgularında da benzerlik göstermektedir. Fakat Ayten'in (2009) araştırmasında; temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan kişilerin yardım etme ve

prososyal davranış gösterme eğilimlerinin, rahat harcama yapanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yücel, Atalay ve Gürkan (2015) özellikle genç yaşta şöhrete ulaşan sporcuların büyük bölümünün dar gelirli ailelerden gelmelerinin, bireysel ve aile kültürü eğitiminin eksikliğinin onlarda davranış bozukluğuna yol açtığını ifade etmişlerdir. Sosyo-ekonomik durum, bireylerin düşünce, tutum ve eğilimlerini etkileyen bir faktör olarak sosyal bilimlerde önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. Bireylerin sosyo-ekonomik durumlarını ortaya koyan en önemli öge ise elde ettikleri gelir düzeyleridir.

Araştırmaya katılan en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi il ve büyükşehir olan profesyonel futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği puan ortalamaları ve aynı zamanda rakibe karşı antisosyal davranışlarının puanlarının da ilçede yaşayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Kültürel farklılıkların sosyal kimlik oluşumu ve prososyal ve antisosyal davranış sergilenmesinde etkili olabileceği düşüncesiyle, futbolcuların en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimi değişkeni araştırılmıştır. Yetim (2000) sporun toplum bireyleri arasında aidiyet duygusunu geliştirdiğini ve bir kimlik kazandırdığını ifade etmiştir. Hagger ve Chatzisarantis (2005) spora katılım ve sportif etkinlik sürecinde kimlik kazanımı ve davranışsal etkilerinde yaşanılan çevrenin çok önemli olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca Baumeister ve Steinhilber (1984) sosyal çevrenin sporu hem destekleyici hem de sportif performansa etki eden güçlü bir yapı olduğunu belirtmişlerdir. Shields ve Bredemeier (1995) sporcuların yarışma boyunca agresif davranışlarının azalması ve yenilgi ya da zafer durumunda ılımlı davranış sergilemelerinde, içinde bulundukları çevrenin önemine dikkat çekmişlerdir.

Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların kardeş sayısına göre sporda sosyal kimlik ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Amatör futbolcularda ise; kardeş sayısı 2 veya 3 olan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalaması, 1 kardeşi olan ve kardeşi olmayan amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bireylerin uygun sosyal gelişim gösterebilmesinde aile ortamı ve bu ortam içinde bulunan bireyler önem arz etmektedir. Bu çerçevede kardeş sayısı, araştırmada bir değişken olarak alınmıştır.

Araştırma bulgularımıza paralel olarak Samur (2015) tarafından yapılan çalışmada, tek çocukların iki kardeş olan çocuklara göre daha uyumlu olduğu; üç kardeş ve üzeri olan çocukların tek çocuklara göre daha fazla antisosyal davranış gösterdiklerini ifade etmiştir. Fakat Çekin (2013) ise araştırmasında, bireylerin kardeş sayılarının prososyal davranış eğilim düzeyi üzerinde anlamlı bir fark yarattığı, kardeş sayıları arttıkça, prososyal davranış eğilim düzeylerinin yükseldiğini ve antisosyal davranış düzeylerinde azalma olduğunu belirtmiştir. Bağcı (2015)' da benzer şekilde tek veya bir kardeşe sahip bireylerin daha az prososyal davranışlarda bulunduklarını ifade etmiştir.

Konu ile ilgili alanyazında, kalabalık ailede büyüme ve kardeşleri olma durumlarının bireylerin sosyal gelişimini desteklediği ve böyle bir ortamda yetişen kişilerin paylaşılan, yardımlaşmayı seven bireyler oldukları ifade edilmektedir (Orçan, 2017; Senemoğlu, 1997; Yavuzer, 1995). Dent ve Hagell (2006) farklı bir bakış açısıyla, prososyal ve antisosyal davranışların sosyal öğrenme kuramları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ve aile yaşantısının bu konuda önemli bir etken olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu bulgular araştırma bulgularımızla benzerlik göstermemektedir fakat bu durum spor ortamının mücadeleci ve rekabetçi yapısına ve oyunu kazanma veya kaybetmeye bağlı olarak, futbolcuların tutum ve davranışlarının değişmesine bağlanabilir. Ayrıca sporun içerisinde var olan ödül kavramının da bu durumun ortaya çıkmasında etkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Ailesinde spor yapmış birey olan profesyonel futbolcuların, sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu olan grup içi etki puan ortalaması, ailesinde spor yapmış birey olmayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca ailesinde spor yapmış birey olan hem profesyonel hem de amatör futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutları, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, puan ortalamaları ailesinde spor yapmış birey olmayan profesyonel ve amatör futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda özellikle sporda sosyal kimlik ölçeğinin alt boyutu olan grup içi etki puanının yüksekliği profesyonel sporcuların ait oldukları grubun yani takımlarının kendilerine bir sosyal kimlik kazandırdığı ve ayrıca ailenin de bu durumda etkili olduğu

söylenbilir. Öte yandan bu sonuçlar spora katılım ve aynı zamanda sportif etkinliklerdeki davranışlar üzerinde ailenin önem taşıdığını da ortaya koymaktadır çünkü birey ebeveynlerini ve diğer aile bireylerini örnek alarak onları taklit edebilmektedir.

Hergüner (1991) bireyin spora yönelmesinde, fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişiminde ailenin rolünün önemli olduğunu ifade etmiştir. Spora katılımda aileyi temel önemde gören Wheleer, spora katılım alışkanlığının aileden çocuğa geçtiğini, ailenin çocuğun spora katılımını teşvik ederek spor alışkanlığı edindirdiğine değinmiştir (Wheeler, 2012). Sunay ve Saracaloğlu (2003) lisanslı olarak spor yapan sporcuları, spora teşvik eden unsurların başında, anne, baba, kardeş ve yakın çevredeki ilgili spor branşı antrenörünün geldiğini belirtmiştir. Rutten ve diğ. (2011) aile destekli spora yönelmenin, sportif bağlamda daha az antisosyal ve daha fazla prososyal davranışla ilişkili olduğunu ayrıca bu desteğin futbolcuların performansında da etkili olduğunu kanıtlanmışlardır. Ailede spor yapan bireylerin varlığının, sporcuların sakatlık ve stresli zamanlarında etkili olduğu ayrıca aile desteğinin sporcuda antisosyal davranış gösterme olasılığını azaltıp prososyal davranış olasılığını da arttırdığı gözlemlenmiştir (Willemen, Schuengel ve Koot, 2009).

Futbolcuların daha önce uluslararası bir müsabakaya katılma değişkeninde, daha önce uluslararası bir müsabakaya katılan profesyonel ve amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu bilişsel merkeziyet puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutları, takım arkadaşına prososyal davranış ve rakibe prososyal davranış puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek ve futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, daha önce uluslararası bir müsabakaya katılmayan futbolculara göre anlamlı düzeyde daha düşüktür. Bu sonuçlar doğrultusunda futbolcuların içinde bulundukları takımın kazandırdığı sosyal kimliğin ve aynı zamanda uluslararası müsabakalardan edindikleri tecrübe ve kazanımların, onların davranışlarında pozitif bir etki yarattığı söylenebilir.

Spor, bireye davranışları taklit yoluyla öğreterek bireye toplumda sosyal bir kimlik kazandıran ve onu kolektif yaşama katılmaya hazırlayan güçlü bir etkindir (Kirk ve MacPhail, 2003). Spor, bu özellikleriyle toplumsal ve kültürel bir değeri ifade etmekte ve aynı zamanda toplumlar arası kaynaşma ile birlikte bireylerin davranışlarında kalıcı etkiler bırakmaktadır (Seippel, 2006). Bu kazanımlar aynı zamanda toplumsal beklentiyi de karşılamaktadır. Futbolcuların uluslararası müsabakalara katılımının artması, toplumsal faydayı besleyen prososyal davranışlar edindirirken bir yandan da futbolculara birer kimlik ve aynı zamanda farklı kültürel tecrübelerle davranışsal kazanımlar edindirmektedir. Benzer şekilde Bulgu (2013) sporcuların müsabakalara katılım ile antisosyal duygularının azaldığını, rakibe saygılı olmayı, kurallara uyma ve disiplinli olma davranışlarıyla birlikte, spor ortamının, grubun şiddeti kontrol etmeyi öğrenmesinde etken olduğunu vurgulamıştır.

Milli takıma çağırılan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış, rakip takım oyuncusuna prososyal davranış, daha önce milli takıma çağırılmayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Milli Takıma çağırılan profesyonel futbolcularda ülkesini uluslararası alanda temsil etmenin verdiği görev ve sorumluluklarının bilincinde hareket etmeye yönlendirdiği ve bu sayede hem takım arkadaşlarına hem de rakibe karşı prososyal davranışlar sergiledikleriyle yorumlanabilir.

Budreikaitė (2012), Olimpiyatlara katılan sporcuların diğer sporculara göre saygınlık, sorumluluk, dürüstlük ve adalet gibi değerlerin önemini daha iyi kavradıklarına dikkat çekmiştir. Aynı şekilde Šukys ve Majauskien (2014); Olimpiyatlara katılan sporcuların, Olimpiyatların sosyal erdemlerini, böyle bir etkinliğe katılamayan sporculara göre daha iyi anlayabildiklerini ve bunun davranışlarına yansıdığını açık bir şekilde vurgulamışlardır. Araştırmamız ve benzer araştırmalardan elde edilen bu bulgular aynı zamanda beklenen sonuçlardır.

Sosyal bir olgu olan spor, içerisinde toplumsal birçok değeri barındırmakta ve bu değerleri sporun her alanına ve özellikle de geniş kitlelere hitap eden futbola

aktarabilmek önem arz etmektedir. Futbola aktarılan toplumsal değerleri, futbolun tüm tarafları ve paydaşlarının yararlanacağı bir futbol ortamı ve futbol anlayışı oluşturmak için, gerekli etik değerleri benimsetmek ve bu değerleri yaşatabilmek futbolcular tarafından sağlanabilmektedir. Çünkü futbolcular toplumun birçok kesiminin, özellikle gençlerin örnek aldığı, rol modelleri konumundadırlar. Bu kapsamda futbolcuların, sosyal kimlikleri ile prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişki üzerine; profesyonel ve amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik düzeylerinin artmasıyla prososyal davranışlarının da arttığı, antisosyal davranışların ise azaldığı söylenebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları doğrultusunda, profesyonel ve amatör futbolcuların sosyal kimlikleri bağlamında prososyal ve antisosyal davranışlarını ve bu davranışlar ile demografik değişkenler arasındaki farkların ortaya konulması amacıyla yapılan araştırmanın sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça; "takım arkadaşına prososyal davranış" ve "rakip takım oyuncusuna prososyal davranış" puanları da artmaktadır.

Futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puanı arttıkça; "takım arkadaşına antisosyal davranış" ve "rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış" puanları da azalmaktadır.

Futbolcuların "lig statüsüne" göre; profesyonel lig statüsünde olan futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan, grup içi bağlar, bilişsel merkeziyet ve grup içi etki puan ortalaması, amatör lig statüsünde olan futbolculara göre daha yüksektir.

Profesyonel futbolcuların "yaş" değişkenine göre; 29 yaş ve üzeri olan profesyonel futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları, 14-17 yaş ve 18-23 yaş arasındaki profesyonel futbolculara göre daha yüksektir.

Amatör futbolcuların "yaş" değişkenine göre; 14-17 yaş arasındaki amatör futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması, 24-28 yaş arasındaki amatör futbolculara göre daha yüksektir.

Profesyonel futbolcuların "sporculuk yaşı" değişkenine göre; sporculuk yaşı 10 yıl ve üzeri olan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam ve takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalamaları, sporculuk yaşı 4-6 yıl olan profesyonel futbolculara göre daha yüksektir.

Amatör futbolcuların "sporculuk yaşı" değişkenine göre; sporculuk yaşı 1-3 yıl arasında olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan

ortalaması, sporculuk yaşı 7-9 yıl arasında ve 10 yıl ve üzeri olan futbolculara göre daha yüksektir. Ayrıca amatör futbolcuların "sporculuk yaşı" değişkenine göre; sporculuk yaşı 7-9 yıl arasında olan amatör futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, 4-6 yıl arasında ve 10 yıl ve üzeri olan amatör futbolculara göre daha yüksektir.

Profesyonel futbolcuların "eğitim durumu" değişkenine göre; eğitim durumu lise ve üniversite olan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam, takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, eğitim durumu ilköğretim olan profesyonel futbolculara göre daha yüksektir.

Amatör futbolcuların "eğitim durumu" değişkenine göre; eğitim durumu lise ve üniversite olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam ve bilişsel merkeziet puan ortalamaları, eğitim durumu ilköğretim olan amatör futbolculara göre daha yüksektir; eğitim durumu üniversite olan amatör futbolcuların grup içi bağlar puan ortalaması, eğitim durumu ilköğretim ve lise olan amatör futbolculara göre daha yüksektir. Ayrıca "eğitim durumu" ilköğretim olan amatör futbolcuların takım arkadaşına ve rakibe karşı antisosyal davranış puan ortalaması, eğitim durumu lise ve üniversite olan amatör futbolculara göre daha yüksektir.

Profesyonel futbolcuların "aylık gelir düzeyi" değişkenine göre; aylık gelir düzeyi yüksek olan profesyonel futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması, aylık gelir düzeyi düşük ve orta olan profesyonel futbolculara göre daha yüksektir. Ayrıca "aylık gelir düzeyi" orta olan profesyonel futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, aylık gelir düzeyi yüksek olan profesyonel futbolculara göre daha yüksektir.

Amatör futbolcuların "aylık gelir düzeyi" değişkenine göre; aylık gelir düzeyi yüksek olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar, bilişsel merkeziet ve grup içi etki puan ortalamaları, aylık gelir düzeyi düşük ve orta olan amatör futbolculara göre daha yüksektir. Ayrıca "aylık gelir düzeyi" yüksek olan amatör futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip

takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, gelir düzeyi düşük ve orta olan amatör futbolculara göre daha yüksektir. "Aylık gelir düzeyi" düşük ve orta olan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, aylık gelir düzeyi yüksek olan amatör futbolculara göre daha yüksektir.

Profesyonel futbolcuların "en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi" değişkenine göre; yerleşim birimi il ve büyükşehir olan profesyonel futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam, grup içi bağlar ve bilişsel merkeziet puan ortalamaları, ilçede yaşayan profesyonel futbolculara göre daha yüksektir. Ayrıca en "uzun süre yaşadığı yerleşim birimi" il ve ilçe olan profesyonel futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, büyükşehirde yaşayan profesyonel sporculara göre daha yüksektir.

Amatör futbolcuların "en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi" değişkenine göre; yerleşim birimi ilçe, il ve büyükşehir olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği toplam puan ortalaması, köyde yaşayan amatör futbolculara göre daha yüksektir. Ayrıca "en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi" köy ve ilçe olan amatör futbolcuların rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalaması, büyükşehirde yaşayan amatör futbolculara göre yüksektir.

Profesyonel futbolcuların "kardeş sayısı" değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmezken, amatör futbolcuların "kardeş sayısı" değişkenine göre; kardeş sayısı 2 veya 3 olan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalaması, bir kardeşi olan ve kardeşi olmayan amatör futbolculara göre daha yüksektir.

Profesyonel futbolcuların "ailesinde spor yapmış birey olan" değişkenine göre; ailesinde spor yapmış birey olan profesyonel futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği alt boyutu grup içi etki puan ortalaması, ailesinde spor yapmış birey olmayan profesyonel futbolculara göre daha yüksektir. Ayrıca "ailesinde spor yapmış birey olan" profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği puan ortalamaları, ailesinde spor yapmış birey olmayan profesyonel futbolculara göre daha yüksektir.

Amatör futbolcuların "ailesinde spor yapmış birey olan" değişkenine göre; ailesinde spor yapmış birey olan amatör futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranış puan ortalamaları, ailesinde spor yapmış birey olmayan amatör futbolculara göre daha yüksektir.

Profesyonel futbolcuların "daha önce uluslararası bir müsabakaya katılma" değişkenine göre; daha önce uluslararası bir müsabakaya katılan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği puan ortalamaları, daha önce uluslararası bir müsabakaya katılmayan profesyonel futbolculara göre daha yüksektir.

Amatör futbolcuların "daha önce uluslararası bir müsabakaya katılma" değişkenine göre; daha önce uluslararası bir müsabakaya katılan amatör futbolcuların takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakip takım oyuncusuna antisosyal davranış puan ortalamaları, daha önce uluslararası bir müsabakaya katılmayan amatör futbolculara göre daha düşüktür.

Profesyonel futbolcuların "daha önce Milli Takıma çağırılma" değişkenine göre; daha önce milli takıma çağırılan profesyonel futbolcuların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği puan ortalamaları, daha önce milli takıma çağırılmayan profesyonel futbolculara göre daha yüksektir.

Sonuç olarak; futbolcuların sporda sosyal kimlik puan ortalamaları arttıkça sporda prososyal davranış puan ortalamalarının da arttığı, antisosyal davranış puan ortalamalarının ise azaldığı, lig statüsüne göre profesyonel futbolcuların sporda sosyal kimlik puan ortalamalarının amatör futbolculara göre daha yüksek olduğu, futbolcuların yaşlarına göre profesyonel futbolcularda 29 yaş ve üzeri futbolcuların prososyal davranış puan ortalamalarının yüksek olduğu ve amatör futbolcularda ise; 14-17 yaş grubun prososyal davranış puanlarının daha yüksek olduğu, sporculuk yaşlarına göre ise, sporculuk yaşı 10 yıl ve üzeri olan profesyonel futbolcuların sporda prososyal davranış puan ortalamalarının yüksek ve antisosyal davranış puanlarının düşük olduğu, sporculuk yaşı 1-3 yıl olan amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik puan ortalamalarının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ayrıca eğitim düzeyi lise ve üniversite olan profesyonel ve amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik puan ortalamalarının ilköğretim düzeyindeki futbolculara göre daha yüksek, antisosyal davranış puanlarının ise daha düşük olduğu, profesyonel ve amatör futbolcuların aylık gelir düzeylerinde de benzer bir durumun görüldüğü, en uzun süre yaşadığı yerleşim birimi il ve büyükşehir olan profesyonel ve amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ailesinde spor yapmış birey olan profesyonel ve amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik puan ortalamalarının, ailelerinde spor yapmış birey olmayanlara göre yüksek olduğu ve benzer şekilde ailelerinde spor yapmış birey olan hem profesyonel hem de amatör futbolcuların sporda prososyal davranış puanlarının ailelerinde spor yapmış birey olmayanlara göre daha yüksek, antisosyal davranış puan ortalamalarının ise düşük olduğu, ayrıca daha önce uluslararası bir müsabakaya katılmış olan profesyonel ve amatör futbolcuların sporda prososyal davranış puan ortalamalarının yüksek, antisosyal davranış puanlarının ise daha önce uluslararası müsabakaya katılmayan futbolculara göre düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın sonuçları gözden geçirilerek aşağıda bazı öneriler sunulmuştur;

Ailelerin çocuklarını bilinçli bir şekilde yetiştirmeleri ve sportif faaliyetlere yönlendirmeleri sağlanarak ve bu sayede spor ortamında daha fazla prososyal davranışlar sergileyen sporcuların görülmesi sağlanabilir.

Futbolcular arasında yapılan etkinliklerle farklı sosyal kimliğe sahip futbolcular bir araya getirilerek birbirleriyle iletişimi güçlendirilebilir.

Futbol kulüplerinin futbolcularda birlik, beraberlik ve prososyal davranışları geliştirecek sosyal etkinlikleri düzenlemeleri sağlanabilir.

İlgili kurum ve kuruluşlar tarafından futbolculara, sporun dostluk ve kardeşlik olduğunu anlatan, fair playe davet eden yayınların hazırlanması ve yayınlanması sağlanabilir.

Televizyondaki futbol programlarının denetiminin arttırılması ve futbolcuları antisosyal davranışlara iten yayınların kaldırılması sağlanabilir.

Futbolun ticarileşmesiyle birlikte değişen futbol algısından dolayı, fair playi artıracak bilimsel araştırmalar yapılarak devletin ilgili makamlarına sunulmalı ve futbolun bir spor dalı olarak kalması sağlanabilir.

Spor psikolojisi ve spor sosyolojisi alanında uzmanlaşan psikolog sosyologlar yetiştirilmeli ve bunların oluşturacağı bir komisyon ile gerekli araştırmalar yapılarak alandaki eksiklikler giderilebilir.

Bu araştırma, sadece profesyonel ve amatör futbolcuların sosyal kimlik bağlamında prososyal ve antisosyal davranışları üzerine yapılmıştır. Gelecekte basketbol, voleybol ve hentbol gibi diğer spor dalları için de araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abdelal, R., Herrera, Y. M., Johnston, A. I., McDermott, R. (Eds.). (2009). *Measuring identity: A guide for social scientists*. UK. Cambridge University Press, 17-18.
- Abrams, D., Hogg, M. A. (1988). Comments on the motivational status of self-esteem in social identity and intergroup discrimination. *European Journal of Social Psychology*, 18(4), 317-334.
- Adie, J., Duda, J., Ntoumanis, N. (2012). Perceived coach autonomy support, basic need satisfaction and the well- and ill-being of elite youth soccer players: A longitudinal investigation. *Psychology of Sport and Exercise*, 13, 51-59.
- Alemdağ, S. (2018). Genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 102-109.
- Allen, V.L., Van de Vliert, E. (1984). *A role theoretical perspective on transitional processes*. Boston: MA Springer, 3-18.
- Angold, A., Messer, S. C., Stangl, D., Farmer, E. M., Costello, E. J., Burns, B. J. (1998). Perceived parental burden and service use for child and adolescent psychiatric disorders. *American Journal of Public Health*, 88(1), 75-80.
- Aromäki, A.S., Lindman, R.E., Eriksson, C.P. (1999). Testosterone, aggressiveness, and antisocial personality. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 25(2), 113-123.
- Arthur-Banning, S. G., Paisley, K., Wells, M. S. (2007). Promoting Sportsmanship in Youth Basketball Players: The Effect of Referees' Prosocial Behavior Techniques. *Journal of Park & Recreation Administration*, 25(1), 96-114.
- Ashforth, B.E., Mael, F. (1989). Social identity theory and the organization. *Academy of Management Review*, 14(1), 20-39.
- Ayten, A. (2009). *Prososyal Davranışlarda Dindarlık ve Empatinin Rolü*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 104-105.
- Bağcı, B. (2015). *Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Okul Öncesi Anabilim Dalı, Aydın, 99-100.
- Bakıroğlu, C. T. (2013). Sosyalleşme ve kimlik inşası ekseninde sosyal paylaşım ağları. *Akademik Bilişim*, 13, 14-20.
- Balçıkınlı, G. S., Yıldırım, İ. (2018). Elit salon hokeyi oyuncularında empatik beceri ile prososyal davranışlar arasındaki ilişki. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(1), 1-8.

- Balçıkınlı, G. S. (2017). Yarışma sporlarının ahlaksal amacı. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 47-51.
- Balçıkınlı, G. S. (2013). The Turkish adaptation of the prosocial and antisocial behavior in sport scale (PABSS). *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(18), 271-276.
- Balçıkınlı, G., Yildiran, I. (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-56.
- Ball, D.W. (1970). The problematics of respectability. Douglas, J. (ed). *Deviance and respectability: The social construction of moral meanings*, New York: Basic Books, 22-23.
- Bandura, A., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Gerbino, M. Pastorelli, C. (2003). Role of affective self-regulatory efficacy in diverse spheres of psychosocial functioning. *Child Development*, 74, 769–783.
- Bar-Tal, D. (1976). *Prosocial behavior: Theory and research*. Washington, DC, US: Hemisphere. 12-13.
- Bar-Tal, D., Raviv, A., Goldberg, M. (1982). Helping behavior among preschool children: An observational study. *Child Development*, 53(2), 396-402.
- Bartholomew, K. J., Ntoumanis, N., Thøgersen-Ntoumani, C. (2010). The controlling interpersonal style in a coaching context: Development and initial validation of a psychometric scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 32(2), 193-216.
- Başaran, Z., Erdoğan, R. B., Körmükçü, Y., Adalı, H. (2017). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin fair-play anlayışlarının incelenmesi. *Journal of Physical Education and Sports Studies*, 9(1), 35-43.
- Batson, C. D., Coke, J. S. (1981). Empathy: A source of altruistic motivation for helping. *Altruism and helping behavior: Social, Personality, and Developmental Perspectives*, (40), 167-187.
- Baumeister, R. F., & Steinhilber, A. (1984). Paradoxical effects of supportive audiences on performance under pressure: The home field disadvantage in sports championships. *Journal of personality and social psychology*, 47(1), 85-93.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik inşası. İzmir: Aşina Kitaplar*, 45-47.
- Bird, H. R., Canino, G. J., Davies, M., Zhang, H., Ramirez, R., Lahey, B. B. (2001). Prevalence and correlates of antisocial behaviors among three ethnic groups. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 29(6), 465-478.

- Blazei, R. W., Lacono, W. G., McGue, M. A. T. T. (2008). Father-child transmission of antisocial behavior: The moderating role of father's presence in the home. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 47(4), 406-415.
- Bredemeier, B. J., Shields, D. L., Shields, D. L. (1986). Moral growth among athletes and nonathletes: A comparative analysis. *The Journal of Genetic Psychology*, 147(1), 7-18.
- Bredemeier B, Weiss M, Shields D, Cooper B. (1986). The relationship of sport involvement with children's moral reasoning and aggression tendencies. *Journal of Sport Psychology*, 8(4), 304-318.
- Brewer, M. B., Schneider, S. (1990). Social identity and social dilemmas: A double-edged sword. D. Abrams, M. Hogg (Eds.). *Social identity theory: Constructive and critical advances*. NewYork: Harvester Wheatsheaf, 169-184.
- Brief, A. P., Motowidlo, S. J. (1986). Prosocial organizational behaviors. *Academy of management Review*, 11(4), 710-725.
- Brockner, J., Tyler, T. R., Cooper-Schneider, R. (1992). The influence of prior commitment to an institution on reactions to perceived unfairness: The higher they are, the harder they fall. *Administrative Science Quarterly*, 241-261.
- Brown, R. (2000). Social identity theory: Past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30(6), 745-778.
- Bruner, M. W., Benson, A. J. (2018). Evaluating the psychometric properties of the Social Identity Questionnaire for Sport (SIQS). *Psychology of Sport and Exercise*, 35, 181-188.
- Bruner, M. W., Boardley, I. D., Côté, J. (2014). Social identity and prosocial and antisocial behavior in youth sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 15(1), 56-64.
- Boardley, I. D., & Kavussanu, M. (2010). Effects of goal orientation and perceived value of toughness on antisocial behavior in soccer: The mediating role of moral disengagement. *Journal of sport and exercise psychology*, 32(2), 176-192.
- Bolter, N. D., Kipp, L. E. (2018). Sportspersonship coaching behaviours, relatedness need satisfaction, and early adolescent athletes' prosocial and antisocial behaviour. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 16(1), 20-35.
- Budreikaitė, A. (2014). Influence of the olympic education on 12-13 year old adolescents' expression of moral values in sport. *Education in a Changing Society*, 1, 113-121.

- Bulgu, N. (2013). Spora katılımda toplumsal fayda: Kazakistan Ahmet Yesevi Üniversitesi öğrencileri örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 18(18), 25-45.
- Butler, J. (2002). *Gender trouble*. New York: Routledge.
- Cameron, J. E. (2004). A three-factor model of social identity. *Self and Identity*, 3(3), 239-262.
- Can, Y., Kaçay, Z. (2016). Sporcu kimlik algısı ile cesaret ve öz güven duyguları arasındaki ilişkilerinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 6176-6184.
- Carlo, G., Randall, B. A. (2001). Are all prosocial behaviors equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. *Advances in Psychology Research*, 2, 151-170.
- Cary, P. (2004). Fixing Kids' Sports: Rescuing children's games from crazed coaches and parents. US: News and World Report, 7.
- Clarke, R. M. (2011). *Antisocial behavior: causes, correlations and treatments*. New York: Nova Science Publishers, 75-76.
- Cohen, L. E., Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608.
- Coie, J. D., & Dodge, K. A. (1998). Aggression and antisocial behavior. W. Damon, N. Eisenberg (Ed.). *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development*, US: John Wiley & Sons Inc, 779-862.
- Connolly, J., Craig, W., Goldberg, A., Pepler, D. (1999). Conceptions of cross-sex friendships and romantic relationships in early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(4), 481-494.
- Coşkun, H. (2005). Sosyal kimlik ile rol üstlenmenin bireysel beyin fırtınasında üretkenliğe etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 119-132.
- Cote, J. E., Levine, C. G. (2014). *Identity, formation, agency, and culture: A social psychological synthesis*. New York: Psychology Press, 4-5.
- Cuddy, A. J., Fiske, S. T., Glick, P. (2008). Warmth and competence as universal dimensions of social perception: The stereotype content model and the BIAS map. *Advances in Experimental Social Psychology*, 40, 61-149.
- Çekin, A. (2013). İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Prososyal Davranış Eğilimleri Üzerine Nicel Bir İnceleme. *Journal Of International Social Research*, 6(28), 34-45.
- Çetin, B. B., Samur, A. Ö. (2018). 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 1-17.

- Çeviker, A. (2018). *Sporda antrenörlük meslek etiği (Bedensel engelli sporlar örneği)*. Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2-3.
- Çuhadaroğlu, A. (2004). *Üniversite öğrencilerinin antisosyal davranış ölçeği puanlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 14-15.
- Demir, N. (2016). *Birey, toplum, bilim: Sosyoloji temel kavramlar*. Ankara: Turhan Kitabevi, 109-116.
- Dent, R. J., & Hagell, A. (Eds.). (2006). *Children who commit acts of serious interpersonal violence: Messages for best practice*. London: Jessica Kingsley Publishers, 42-43.
- Devecioğlu, S., Çoban, B., Karakaya, Y. (2014). Futbol yönetimi ve organizasyonlarının görünümü. *Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 35-48.
- Dever, A. (2013). *Endüstriyel futbol ve taraftarlık: Kayseri ili örneği*. Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 30-37.
- Dinçer, D. (2009). *Sosyal kimlik ve temel kişilik özellikleri bakımından Türkiye'deki toplumsal güvenlik algıları*. Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 24-25.
- Dodge, K. A., Coie, J. D., Lynam, D. (2008). Aggression and antisocial behavior in youth. *Child and Adolescent Development: An Advanced Course*, London: Online Library, 719-720.
- Dovidio, J. F. (1984). Helping behavior and altruism: An empirical and conceptual overview. *Advances in Experimental Social Psychology*, 17, 361-427.
- Duncan, S. C., Duncan, T. E., Strycker, L. A., Chaumeton, N. R. (2002). Relations between youth antisocial and prosocial activities. *Journal of Behavioral Medicine*, 25(5), 425-438.
- Eggum, N. D., Eisenberg, N., Kao, K., Spinrad, T. L., Bolnick, R., Hofer, C. Fabricius, W. V. (2011). Emotion understanding, theory of mind, and prosocial orientation: Relations over time in early childhood. *The Journal of Positive Psychology*, 6(1), 4-16.
- Eisenberg, N., Spinrad, T.L., Knafo-Noam, A. (2015). Prosocial development. *Handbook of Child Psychology and Developmental Science*, 1-47.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Karbon, M., Murphy, B. C., Wosinski, M., Polazzi, L., Juhnke, C. (1996). The relations of children's dispositional prosocial behavior to emotionality, regulation, and social functioning. *Child Development*, 67(3), 974-992.
- Eisenstadt, S. N., Giesen, B. (1995). The construction of collective identity. *European Journal of Sociology*, 36(1), 72-102.

- Ellemers, N., Spears, R., Doosje, B. (2002). Self and social identity. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 161-186.
- Ellemers, N., Kortekaas, P., Ouwerkerk, J. W. (1999). Self-categorisation, commitment to the group and group self-esteem as related but distinct aspects of social identity. *European Journal of Social Psychology*, 29(2-3), 371-389.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton, 7-8.
- Eron, L. D., Huesmann, L. R. (1984). The relation of prosocial behavior to the development of aggression and psychopathology. *Aggressive Behavior*, 10(3), 201-211.
- Fantz, R. L., Fagan, J. F., Miranda, S. B. (1975). Early visual selectivity: As a function of pattern variables, previous exposure, age from birth and conception, and expected cognitive deficit. *In Infant perception*. 5(4), 249-345.
- Farrington, D. P. (2002). Multiple risk factors for multiple problem violent boys. *Nato Science Series Sub Series I Life And Behavioural Sciences*, 324, 23-34.
- Feehan, M., McGee, R., Williams, S. M. (1993). Mental health disorders from age 15 to age 18 years. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 32(6), 1118-1126.
- Fetchenhauer, D., Buunk, B., Flache, A., Buunk, A. P., Lindenberg, S. (Eds.). (2006). *Solidarity and prosocial behavior: An integration of sociological and psychological perspectives*. USA: Springer Science & Business Media, 27-29.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140.
- Frick, P. J. (2012). *Conduct disorders and severe antisocial behavior*. USA: Springer Science & Business Media, 9-10.
- Frick, P. J., Lahey, B. B., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M., Christ, M. A. G., Hanson, K. (1992). Familial risk factors to oppositional defiant disorder and conduct disorder: parental psychopathology and maternal parenting. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60(1), 49.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., Glick, P., Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878.
- Fişek, K. (1985). *100 soruda Türkiye spor tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 47-48.

- Fossati, F. (1994). Alan S. Milward, The European Rescue of the Nation-state, *Italian Political Science Review/Rivista Italiana di Scienza Politica*, 24(1), 182-184.
- Gano-Overway, L. A., Newton, M., Magyar, T. M., Fry, M. D., Kim, M. S., Guivernau, M. R. (2009). Influence of caring youth sport contexts on efficacy-related beliefs and social behaviors. *Developmental Psychology*, 45(2), 329-340.
- Glueck, C. J., Levy, R. I., Fredrickson, D. S. (1968). Acute tendinitis and arthritis: a presenting symptom of familial type II hyperlipoproteinemia. *Jama*, 206(13), 2895-2897.
- Gilvarry, E., Christian, J., Crome, I., Johnson, P., McArdle, P., McCarthy, S. (2001). *The substance of young needs: review*. UK: Health Advisory Service, 138-139.
- Giulianotti, R. (2012). Football. *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization*, 10(3), 1-2.
- Giulianotti, R., & Robertson, R. (2007). Recovering the social: globalization, football and transnationalism. *Global Networks*, 7(2), 166-186.
- Giulianotti, R., & Robertson, R. (2004). The globalization of football: a study in the glocalization of the 'serious life'. *The British Journal of Sociology*, 55(4), 545-568.
- Goffman, E. (1969). *The presentation of self in everyday life*, Londra: Allen Lane (Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu, çev. B. Cezar, İstanbul: Metis, 2009), 120-121.
- Goldlust, J. (2018). *Playing for keeps: Sport, the media and society*. Australia: Hybrid Publishers, 9-10.
- Goldstein, A. P., Michaels, G. Y. (1985). *Empathy: Development, training, and consequences*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 8-10.
- Goleman, D. (2003). What makes a leader. *Organizational Influence Processes*, New York: Armonk, 129-130.
- Guillemin, C., Provençal, N., Suderman, M., Côté, S. M., Vitaro, F., Hallett, M., Szyf, M. (2014). DNA methylation signature of childhood chronic physical aggression in T cells of both men and women. *PloS one*, 9(1), 1-16.
- Gunnell, K., Crocker, P., Wilson, P., Mack, D., Zumbo, B. (2013). Psychological need satisfaction and thwarting: A test of basic psychological needs theory in physical activity contexts. *Psychology of Sport and Exercise*, 14, 599–607.
- Gurin, P., Markus, H. (1989). Cognitive consequences of gender identity. *The Social Identity of Women*, 152-172.

- Gümüşgöl, O. (2016). *Futbol seyircilerinde saldırganlık, şiddet ve holiganizme yönelik davranışların önlenmesinde serbest zaman etkinliklerine katılım etkisinin incelenmesi*. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya, 48-49.
- Hagger, M., & Chatzisarantis, N. (2005). *The social psychology of exercise and sport*. UK: McGraw-Hill Education, 215-216.
- Hansen, D. M., Larson, R. W., Dworkin, J. B. (2003). What adolescents learn in organized youth activities: A survey of self-reported developmental experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 13(1), 25-55.
- Hardy, S. A., Padilla-Walker, L. M., Carlo, G. (2008). Parenting dimensions and adolescents' internalisation of moral values. *Journal of Moral Education*, 37(2), 205-223.
- Hardy, S. A. (2006). Identity, reasoning, and emotion: An empirical comparison of three sources of moral motivation. *Motivation and Emotion*, 30(3), 205-213.
- Hargreaves, J. (1995). Sporting females: critical issues in the history & sociology of women's sports/Review. *Resources for Feminist Research*, 24(1/2), 77-89.
- Helwig, C. C., Turiel, E. (2010). Children's social and moral reasoning. *The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social Development*, 10(8), 567-583.
- Hergüner, G. (1991). Çocukun spora yönelmesinde ailenin rolü ve önemi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 91-95.
- Herndon, R. W., Iacono, W. G. (2005). Psychiatric disorder in the children of antisocial parents. *Psychological Medicine*, 35(12), 1815-1824.
- Herpertz, S. C., Huebner, T., Marx, I., Vloet, T. D., Fink, G. R., Stoecker, T., Herpertz-Dahlmann, B. (2008). Emotional processing in male adolescents with childhood-onset conduct disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(7), 781-791.
- Hodge, K., Gucciardi, D. F. (2015). Antisocial and prosocial behavior in sport: The role of motivational climate, basic psychological needs, and moral disengagement. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 37(3), 257-273.
- Hodge, K., Lonsdale, C. (2011). Prosocial and antisocial behavior in sport: The role of coaching style, autonomous vs. controlled motivation, and moral disengagement. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 33(4), 527-547.
- Hoffman, M. L. (1984). Interaction of affect and cognition in empathy. *Emotions, Cognition and Behavior*, 8(6), 103-131.
- Hogg, M.A. Vaughan, G.M. (2011). *Sosyal Psikoloji*. (Çev.) İ.Yıldız ve A.Gelmez. Ankara: Ütopya Yayınevi, 28-29.

- Holmgren, R. A., Eisenberg, N., Fabes, R. A. (1998). The relations of children's situational empathy-related emotions to dispositional prosocial behaviour. *International Journal of Behavioral Development*, 22(1), 169-193.
- Honça, A.A. (2016). Sporda seyirci davranışında güdüler: Futbol örneği. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 10-11.
- İnal, A. N. (1998). *Futbolda eğitim ve öğretim*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 17-18.
- Jarvie, G. (1991). *Highland games: the making of the myth*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 63-65.
- Jenkins, R. (2016). *Sosyal Kimlik*. (Çev. G. Bostancı), İstanbul: Everest Yayınevi. 22-23.
- Jenkins, R. (2014). *Social identity*. London: Routledge, 5-6.
- Kagan, S., Madsen, M. C. (1972). Experimental analyses of cooperation and competition of Anglo-American and Mexican children. *Developmental Psychology*, 6(1), 49.
- Kahraman, Ö.G. (2012). *Zihin kuramına dayalı eğitim programının 48-60 aylık çocukların bilişsel bakış açısı becerileri ve prososyal davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 39-40.
- Kahraman, A. (1995). *Osmanlı Devleti'nde spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 672-673.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 77-78.
- Karolewski, I. P. (2009). *Citizenship and collective identity in Europe*. New York: Routledge, 23-25.
- Kavasoğlu, İ. (2017). *Kayırmacılık temelli ilişkilerin futboldaki görünümü*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 67-68.
- Kavussanu, M., Boardley, I. D. (2009). The prosocial and antisocial behavior in sport scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31(1), 97-117.
- Kavussanu, M., Seal, A. R., Phillips, D. R. (2006). Observed prosocial and antisocial behaviors in male soccer teams: Age differences across adolescence and the role of motivational variables. *Journal of Applied Sport Psychology*, 18(4), 326-344.
- Kavussanu M. (2006). Motivational predictors of prosocial and antisocial behaviour in football. *Journal of Sport Science*, 24(6), 575-588.
- Kavussanu, M., Ntoumanis, N. (2003). Participation in sport and moral functioning: Does ego orientation mediate their relationship? *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 25(4), 501-518.

- Kavussanu, M., Roberts, G. C. (2001). Moral functioning in sport: An achievement goal perspective. *Journal of sport and Exercise Psychology*, 23(1), 37-54.
- Kayısoğlu, N.B. (2008). Faal futbol klasman hakemlerinin eğitim süreçlerinin incelenmesi ve beklenti düzeyleri (Türkiye futbol federasyonu 3. Bölge örneği). Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 17-18.
- Kellner, D. (2003). *Media culture: Cultural studies, identity and politics between the modern and the post-modern*. London: Routledge, 125-126.
- Kleiber, D. A., Roberts, G. G. (1981). The effects of sport experience in the development of social character: An exploratory investigation. *Journal of Sport Psychology*, 3(2), 114-122.
- Krebs, D. (1982). Altruism-A rational approach. In *The development of prosocial behavior*. New York: Academic Press. 53-76.
- Korostelina, K. (2007). *Social identity and conflict: Structures, dynamics, and implications*. New York: Palgrave Macmillan, 15-18.
- Kusan, O., Erdem-Mumcu, H., Çetinkaya, G., Çeviker, A., Zambak, Ö. (2018). Importance of sports activities for obese youth in socialization process. *Istraživanja u pedagogiji*, 8(2), 162-171.
- Lacourse, E., Boivin, M., Brendgen, M., Petitclerc, A., Girard, A., Vitaro, F., & Tremblay, R. E. (2014). A longitudinal twin study of physical aggression during early childhood: evidence for a developmentally dynamic genome. *Psychological medicine*, 44(12), 2617-2627.
- Layder, D. (2004). *Social and personal identity: Understanding yourself*. London: Sage Publications, 7-8.
- Lazarus, R. S., Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. New York: McGraw-Hill, 101-103.
- Leary, M. R. Baumeister, R. F. (2017). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497-508.
- Lewis, J. L. (1992). *Ring of liberation: Deceptive discourse in Brazilian capoeira*. London: University of Chicago Press, 214-216.
- Lindenberg, S. (2006). Prosocial behavior, solidarity, and framing processes. In *Solidarity and prosocial behavior*. Boston, MA.: Springer, 23-26
- Lindenberg, S. (1988). Contractual relations and weak solidarity: The behavioral basis of restraints on gain-maximization. *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)/Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*, 144(1), 39-58.

- Loeber, R., Schmalting, K. B. (1985). Empirical evidence for overt and covert patterns of antisocial conduct problems: A metaanalysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 13(2), 337-353.
- Loeber, R., Dishion, T. (1983). Early predictors of male delinquency: a review. *Psychological Bulletin*, 94(1), 68.
- Long, T., Pantaléon, N., Bruant, G., d'Arripe-Longueville, F. (2006). A qualitative study of moral reasoning of young elite athletes. *The Sport Psychologist*, 20(3), 330-347.
- Macionis, J. (2001). *Sociology*. London:Routledge, 26-29.
- MacClancy, J. (1996). Sport, identity and ethnicity. *American Anthropologist*, 79(4), 1-20.
- McCrystal, P., Higgins, K., Percy, A. (2006). Brief report: School exclusion drug use and delinquency in adolescence. *Journal of Adolescence*, 29(5), 829-836.
- Mccrystal, P., Mcaloney, K. (2011). Delinquency and antisocial behaviour among high risk young people in adolescence. *Antisocial Behavior: Causes, Correlations and Treatments*, 6(3), 165-188.
- McGarry, K. (2010). Sport in transition: emerging trends on culture change in the anthropology of sport. *Reviews in Anthropology*, 39(3), 151-172.
- McGuire, J. M., Thomas, M. H. (1975). Effects of sex, competence, and competition on sharing behavior in children. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(3), 490-494.
- MacPhail, A., & Kirk, D. (2006). Young people's socialisation into sport: Experiencing the specialising phase. *Leisure studies*, 25(1), 57-74.
- MacPherson, E., Kerr, G., Stirling, A. (2016). The influence of peer groups in organized sport on female adolescents' identity development. *Psychology of Sport and Exercise*, 23, 73-81.
- Martin, L. J., Balderson, D., Hawkins, M., Wilson, K., Bruner, M. W. (2018). The influence of social identity on self-worth, commitment, and effort in school-based youth sport. *Journal of sports sciences*, 36(3), 326-332.
- Martin, G. B., Clark, R. D. (1982). Distress crying in neonates: Species and peer specificity. *Developmental Psychology*, 18(1), 3.
- Mavi, S., Tuncel, S. D. (2013). Sporcuların 'sporda hoşgörü' kavramına ilişkin algıları. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, X (4) 125-129.

- Internet: Micklethwait, J., Wooldridge, A. (1997). The art and practice of Japanese management. *Strategy Business: First Quarter* URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fhttp%3A%2F%2Fwww.+strategy-business.+com%2Fpress%2Farticle%29.&date=2019-05-10>, Erişim Tarihi: 12.01.2019
- Miller, B. W., Roberts, G. C., Ommundsen, Y. (2004). Effect of motivational climate on sportpersonship among competitive youth male and female football players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14(3), 193-202.
- Moffitt, T. E. (1990). Juvenile delinquency and attention deficit disorder: Boys' developmental trajectories from age 3 to age 15. *Child development*, 61(3), 893-910.
- Moore, S. (2011). *Palgrave mcmillan new trade unionism. Class consciousness or social identity*. UK: Santos Ortega, 109-110.
- Novotny, K. M. (1998). "Taylor"-made? Feminist theory and the politics of identity. *Women & Politics*, 19(3), 1-18.
- Ommundsen, Y., Roberts, G. C., Lemyre, P. N., Treasure, D. (2003). Perceived motivational climate in male youth soccer: Relations to social-moral functioning, sportpersonship and team norm perceptions. *Psychology of Sport and Exercise*, 4(4), 397-413.
- Orçan, M. (2017). *Sosyal gelişim*. Pegem Atıf İndeksi, 126-174.
- Özdemir, Z. (2010). *Lise öğrencilerinin prososyal davranışlarının; Mizah, öfke ve utangaçlık düzeylerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 3-9.
- Özmenler, K.N. (1995). *Antisosyal kişilik bozukluğunda suç örüntüsüne göre psikososyal özelliklerin incelenmesi*. Uzmanlık Tezi. Genelkurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Ankara, 10-12.
- Öztürk Samur, A. (2015). A study on the relationship between externalising behaviours and emotional skills of 60–72-month-old children. *Early Child Development and Care*, 185(1), 75-83.
- Platow, M. J., Durante, M., Williams, N., Garrett, M., Walshe, J., Cincotta, S., Barutchu, A. (1999). The contribution of sport fan social identity to the production of prosocial behavior. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 3(2), 161.
- Polletta, F., Jasper, J. M. (2001). Collective identity and social movements. *Annual review of Sociology*, 27(1), 283-305.
- Postmes, T., Jetten, J. (Eds.). (2006). *Individuality and the group: Advances in social identity*. London: Sage, 224-225.

- Postmes, T., Spears, R. (1998). Deindividuation and antinormative behavior: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 123(3), 238.
- Reicher, S. D., Spears, R., Postmes, T. (1995). A social identity model of deindividuation phenomena. *European Review of Social Psychology*, 6(1), 161-198.
- Reicher, S. D. (1987). Crowd behaviour as social action. *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory*, 10, 48-51.
- Roccas, S., Brewer, M. B. (2002). Social identity complexity. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 88-106.
- Rogers, R., Johansen, J., Chang, J., Salekin, R. (1997). Predictors of adolescent psychopathy: Oppositional and conduct-disordered symptoms. *Journal of the American Academy of Psychiatry and Law*, 25, 261-271.
- Romand, P., Pantaléon, N., Cabagno, G. (2009). Age differences in individuals' cognitive and behavioral moral functioning responses in male soccer teams. *Journal of Applied Sport Psychology*, 21(1), 49-63.
- Rosca, V. (2011). Corporate social responsibility in english football: history and present. *Management & Marketing*, 6(2), 327.
- Rutten, E. A., Schuengel, C., Dirks, E., Stams, G. J. J., Biesta, G. J., Hoeksma, J. B. (2011). Predictors of antisocial and prosocial behavior in an adolescent sports context. *Social Development*, 20(2), 294-315.
- Rutten, E. A., Stams, G. J. J., Biesta, G. J., Schuengel, C., Dirks, E., Hoeksma, J. B. (2007). The contribution of organized youth sport to antisocial and prosocial behavior in adolescent athletes. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(3), 255-264.
- Rutter, M., Giller, H., Hagell, A. (1998). *Antisocial behavior by young people: A major new review*. London: Cambridge University Press, 6-7.
- Saçaklı, H., Özdemir, Y., Kale, R., Gökçe, E. (1995). *Futbol*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları, 22-23.
- Sage, L., Kavussanu, M., Duda, J. (2006). Goal orientations and moral identity as predictors of prosocial and antisocial functioning in male association football players. *Journal of Sports Sciences*, 24(05), 455-466.
- Sagi, A., Hoffman, M. L. (1976). Empathic distress in the newborn. *Developmental Psychology*, 12(2), 175.
- Seippel, Ø. (2006). The meanings of sport: fun, health, beauty or community?. *Sport in Society*, 9(1), 51-70.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Ankara: Spot Matbaacılık.

- Shields, D. L., LaVoi, N. M., Bredemeier, B. L., Power, F. C. (2007). Predictors of poor sportspersonship in youth sports: Personal attitudes and social influences. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 29(6), 747-762.
- Shields, D.L.L., Bredemeier, B.J.L. (1995). *Character development and physical activity*. NewYork: Human Kinetics Publishers, 7-9.
- Smith, A. L. (2007). Youth peer relationships in sport. *Social psychology in sport*, 41-54.
- Smith, R. E., Smoll, F. L. (1997). Coaching the coaches: Youth sports as a scientific and applied behavioral setting. *Current Directions in Psychological Science*, 6(1), 16-21.
- Stephens, D. E. (2000). Predictors of Likelihood to Aggress in Youth Soccer: An Examination of Coed and All-Girls Teams. *Journal of Sport Behavior*, 23(3), 311-315.
- Stets, J. E., Burke, P. J. (2000). Identity theory and social identity theory. *Social Psychology Quarterly*, 63(3), 224-237.
- Stivachtis, Y. A. (2008). International migration and the politics of identity and security. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(1), 1-24.
- Stryker, S., Burke, P. J. (2000). The past, present, and future of an identity theory. *Social Psychology Quarterly*, 284-297.
- Stryker, S., Owens, T. J., White, R. W. (Eds.). (2000). *Self, identity, and social movements* (Vol. 13). London: University of Minnesota Press. 22-23.
- Stryker, S., Serpe, R. T. (1982). Commitment, identity salience, and role behavior: Theory and research example. In *Personality, roles, and social behavior*. New York, NY: Springer. 199-218.
- Stott, C., Hutchison, P., Drury, J. (2001). 'Hooligans' abroad? Inter-group dynamics, social identity and participation in collective 'disorder' at the 1998 World Cup Finals. *British Journal of Social Psychology*, 40(3), 359-384.
- Stout, P. A., Leckenby, J. D. (1986). Measuring emotional response to advertising. *Journal of Advertising*, 15(4), 35-42.
- Simcha-Fagan, O., Langner, T., Gersten, J., Eisenberg, J. (1975). Violent and antisocial behavior: A longitudinal study of urban youth. (OC-CB-480) *Unpublished report of the Office of Child Development*, 1-59.
- Simon, B. (2008). *Identity in modern society: A social psychological perspective*. Australia: John Wiley & Sons. 172-173.
- Simon, B., Klandermans, B. (2001). Politicized collective identity: A social psychological analysis. *American Psychologist*, 56(4), 319-331.

- Simon, B., Hamilton, D. L. (1994). Self-stereotyping and social context: The effects of relative in-group size and in-group status. *Journal of personality and social psychology*, 66(4), 699-711.
- Simon, B., Brown, R. (1987). Perceived intragroup homogeneity in minority-majority contexts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(4), 703-711.
- Somer, B. (2015). *4 - 6 yaş resimli çocuk kitaplarının prososyal davranışlar açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 26-27.
- Sukys, S., & Majauskien, D. (2014). Effects of an integrated Olympic education program on adolescent athletes' values and sport behavior. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 42(5), 811-821.
- Sunay, H., & Saracaloğlu, A. S. (2003). Türk sporcusunun spordan beklentileri ile spora yönelten unsurlar. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 43-48.
- Şahin, L. (2017). *Futbol Milli Takım seçmelerinde bağıl yaş etkisi ve fiziksel performans*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 9-15.
- Şanlı, S. (2014). *Futbol müsabakalarında olaylarda yer alan seyircilerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 10-14.
- Tajfel, H., Turner, J.C. (1986) The social identity theory of intergroup behaviour. In S.G. Worchel, W. Austin (Eds). *Psychology of intergroup relations* (2nd Ed.). Chicago, IL: Nelson-Hall, 7-24
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. CUP Archive. UK: Cambridge Press, 51-64.
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, 33(1), 1-39.
- Tajfel, H. (1978). Intergroup behavior. *Introducing Social Psychology*.-NY: Penguin Books, 01-466.
- Taylor, V., Whittier, N. E. (1992). *Collective identity in social movement*. United States of America: Rowman Littlefield Publisher, 9-173.
- Telhami, S., Barnett, M. N. (Eds.). (2002). *Identity and foreign policy in the Middle East*. New York: Cornell University Press, 6-14.
- Terry, D. J., Hogg, M. A., White, K. M. (1999). The theory of planned behaviour: self-identity, social identity and group norms. *British journal of social psychology*, 38(3), 225-244.

- Theilheimer, R. (1993). Something for Everyone: Benefits of Mixed-Age Grouping for Children, Parents, and Teachers. *Young Children*, 48(5), 82-87.
- Traclet, A., Romand, P., Moret, O., Kavussanu, M. (2011). Antisocial behavior in soccer: A qualitative study of moral disengagement. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 9(2), 143-155.
- Tremblay, R. E. (2010). Developmental origins of disruptive behaviour problems: the 'original sin'hypothesis, epigenetics and their consequences for prevention. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(4), 341-367.
- Tyler, T. R., Blader, S. L. (2003). The group engagement model: Procedural justice, social identity, and cooperative behavior. *Personality and social psychology review*, 7(4), 349-361.
- Tucker, K. H. (1998). Anthony giddens and modern social theory. London: Sage Publications, 34-64.
- Turkay, H., Yetim, A., Sezer, P. (2018). Sporda Sosyal Kimlik Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması. *The Journal of Academic Social Science*, 6(78), 493-504.
- Turner, J. C. (1991). *Social influence*. US: Thomson Brooks/Cole Publishing Co. 2-10.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. US: Basil Blackwell. 6-13.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Turner, P. J., Smith, P. M. (1984). Failure and defeat as determinants of group cohesiveness. *British Journal of Social Psychology*, 23(2), 97-111.
- Tutar, H. (2016). *Sosyal psikoloji: Kavramlar ve kuramlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 32-33.
- İnternet: Türkiye Futbol Federasyonu. (2018). <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=293> Erişim Tarihi: 04.10.2018.
- İnternet: Türk Dil Kurumu. (2018). <http://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.10.2018.
- Türkmen, M. (2005). *Profesyonel erkek futbolcular ile amatör erkek futbolcuların başarı motivasyon düzeylerinin incelenmesi (İzmir - Manisa örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Manisa, 36-38.
- Underwood, B., Moore, B. (1982). Perspective-taking and altruism. *Psychological Bulletin*, 91(1), 143.
- Vaish, A., Carpenter, M., Tomasello, M. (2009). Sympathy through affective perspective taking and its relation to prosocial behavior in toddlers. *Developmental Psychology*, 45(2), 534.

- Van Dyne, L., Graham, J. W., Dienesch, R. M. (1994). Organizational citizenship behavior: Construct redefinition, measurement, and validation. *Academy of Management Journal*, 37(4), 765-802.
- Van Stekelenburg, J., Klandermans, B. (2013). The social psychology of protest. *Current Sociology*, 61(5-6), 886-905.
- Weiss, M. R., Smith, A. L., Stuntz, C. P. (2008). Moral development in sport and physical activity. In T. S. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology* (pp. 187-210, 449-452). Champaign, IL, US: Human Kinetics.
- Werner, E. E. (1989). High-risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years. *American journal of Orthopsychiatry*, 59(1), 72-81.
- Wiener, A. (1997). Assessing the Constructive Potential of Union Citizenship-A Socio-Historical Perspective. *European Integration Online Papers (EIoP)*, 1, 17.
- Willemen, A. M., Schuengel, C., Koot, H. M. (2009). Physiological regulation of stress in referred adolescents: The role of the parent-adolescent relationship. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50(4), 482-490.
- Wilson, J., Musick, M. (1997). Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work. *American sociological review*, 694-713.
- Wispé, L. (1986). The distinction between sympathy and empathy: To call forth a concept, a word is needed. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(2), 314.
- Worchel, S., Morales, F., Paez, D., Deschamps, J. (1998). *Social identity: International perspectives*. London: Sage, 2-3.
- Wheeler, S. (2012). The significance of family culture for sports participation. *International review for the sociology of sport*, 47(2), 235-252.
- Wynn, A. C. (2007). *The goooooaaaaals of government: Football as a political tool of fascism and nazism*. Connecticut: Wesleyan University, 9-13.
- Yanar, Ş., Kırandı, Ö., Can, Y. (2017). Tenis ve badminton sporcularının sporcu kimlik algısı ve başarı motivasyon düzeyleri arasındaki farklılıkların incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 1(1), 51-58.
- Yavuzer, H. (1995). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yetim, A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63-72.
- Yıldıran, İ. (1997). Tepük futbol mudur? XI. yüzyıl türk spor faaliyetlerinden "tepük" oyununun mahiyeti üzerine bir araştırma. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 54-62.

- Yılmaz, U. (2012). *Sosyal kimlik ve iyi oluş ilişkisi: Kahramanmaraş - Elbistan alevileri örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 9-10.
- Ysseldyk, R., Matheson, K., Anisman, H. (2010). Religiosity as identity: Toward an understanding of religion from a social identity perspective. *Personality and Social Psychology Review*, 14(1), 60-71.
- Young, I. M. (1997). *Intersecting voices: Dilemmas of gender, political philosophy, and policy*. New Jersey: Princeton University Press, 16-19.
- Zelyurt, M. K. (2013). Türk modernleşmesinde spor: Tanzimat'tan erken Cumhuriyet'e. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 1461-1478.

EK-1. Etik komisyon raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 14/02/2019-E.20575

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : 77082166-302.08.01-
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 19/12/2018 tarihli ve 14574941-302.08.01- 167456 sayılı yazı.

İlgi yazınız ile göndermiş olduğunuz, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı **Doktora Öğrencisi Hikmet TURKAY'ın, Prof.Dr.Azmi YETİM'in**, danışmanlığında yürüttüğü **"Futbolcularda Sosyal Kimlik Bağlamında Prososyal ve Antisosyal Davranışlar"** adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **12.02.2019** tarih ve **02** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

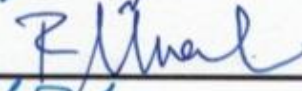
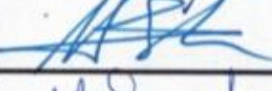
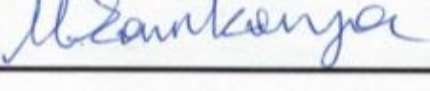
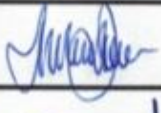
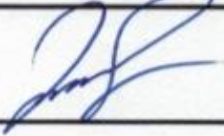
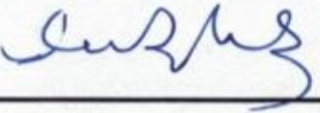
e-imzalıdır
Prof. Dr. Alper CEYLAN
Komisyon Başkanı

Araştırma Kod No: 2019-061

Ek: 1 Liste

EK-1. (devam) Etik komisyon raporu

GAZİ ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU KATILIM LİSTESİ	
TOPLANTI TARİHİ : 12.02.2019	TOPLANTI SAYISI : 02
ADI-SOYADI	İMZA
Prof.Dr.Alper CEYLAN BAŞKAN	
Prof.Dr.Mustafa N.İLHAN BAŞKAN YRD.	
Prof.Dr.Rahmi ÜNAL	
Prof.Dr.Mehmet Sayım KARACAN	
Prof.Dr.Mustafa SARIKAYA	
Prof.Dr.İbrahim DOĞAN	KATILAMADI
Prof.Dr.C. Haluk BODUR	
Prof.Dr.Mustafa İLBAŞ	
Prof.Dr.Füsün DEMİREL	KATILAMADI
Prof.Dr.Aymelek GÖNENÇ	
Doç.Dr.Nihan KAFA	KATILAMADI
Doç.Dr.Zehra GÖÇMEN BAYKARA	
Doç.Dr.Latif AYDOS	

EK-2. TFF anket çalışma izni

Ünitesi : Prof. Fut. Tes. İşl. Md.

Sayı : 2019/20- ~~0698~~

20.02.2019

Konu : Profesyonel Lig Kulüpleri Anket Çalışması Hk.

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü**

İlgi: 07.02.2019 tarih ve E.4399 sayılı yazınız.

İlgi yazınızda bahsi geçen, Enstitünüz bünyesinde "Futbolcularda Sosyal Kimlik Bağlamında Prososyal ve Antisosyal Davranışlar" konulu tez çalışması ile ilgili olarak, profesyonel liglerde yer alan kulüpler ile yapmayı planladığınız anket çalışmalarına Kulüplerimizin uygun görmesi halinde Federasyonumuzca bir sakınca bulunmamaktadır.

Saygılarımla,

Özcan ŞEPİK
Genel Sekreter Yardımcısı

Hasan Doğan Millî Takımlar Kamp Eğitim Tesisleri Çayağzı Köyü Riva, Beykoz - İstanbul / Türkiye
Tel: +90 (216) 554 51 00 - 554 51 01 - Fax: +90 (216) 319 19 58 - +90 (216) 319 19 59
Ehlibeyt Mahallesi 6, Sokak No:3, 06520, Balgat - Ankara / Türkiye Tel: +90 (312) 473 45 45 - Fax: +90 (312) 473 45 02
www.tff.org

EK-2. (devam) TFF anket çalışma izni

TFF
 Türkiye Futbol Federasyonu
 Turkish Football Federation

ÜNİTESİ : Amatör İşler Müd.
SAYI : 09-19/ *520*
KONU : Amatör Futbolcu Anket Çalışması hk.

25 Şubat 2019

Sayın Hikmet TURKAY
 T.C. GAZİ ÜNİVERSİTESİ
 Sağlık Bilimleri Enstitüsü

İLGİ: 07.02.2019 tarih ve E.4399 sayılı yazınız.

İlgi yazınızda bahsi geçen, Enstitünüz bünyesinde "Futbolcularda Sosyal Kimlik Bağlamında Prososyal ve Antisosyal Davranışlar" konulu tez çalışması ile ilgili olarak, amatör liglerde yer alan kulüplerin amatör futbolcuları ile yapmayı planladığınız anket çalışmalarına kulüplerimizin uygun görmesi halinde Federasyonumuzca bir sakınca bulunmamaktadır.

Saygılarımla.

Adnan ERSAN
 Genel Sekreter Yardımcısı

Hasan Doğan Millî Takımlar Kamp Eğitim Tesisleri Çayağzı Köyü Riva, Beykoz - İstanbul / Türkiye
 Tel: +90 (216) 554 51 00 - 554 51 01 - Fax: +90 (216) 319 19 58 - +90 (216) 319 19 59
 Ehlîbeyt Mahallesi 6, Sokak No:3, 06520, Balgat - Ankara / Türkiye Tel: +90 (312) 473 45 45 - Fax: +90 (312) 473 45 02
www.tff.org

EK-3. Kişisel bilgi formu

Sevgili Gençler;

Bu anket Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Doktora programı gereğince yapılmaktadır. Tez Konusu "**Futbolcularda Sosyal Kimlik Bağlamında Prososyal ve Antisosyal Davranışlar**"dır. Elde edilen bulgular Kesinlikle Başka Amaç İçin Kullanılmayacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

HİKMET TURKAY

Demografik Özellikler

1. Yaşınız? 14-17 () 18-23 () 24-28 () 29 ve üzeri ()

2. Sporculuk Yaşınız? 1-3 () 4-6 () 7-9 () 10 ve üzeri ()

3. Oynadığınız Lig Statüsünü Belirtiniz?

Süper Lig () 1.Lig () 2.Lig () 3.Lig () Amatör ()

4. Eğitim Durumunuz?

İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()

5. Aylık Gelir Düzeyiniz? (TL.) Düşük Gelir Düzeyi () Orta Derecede Gelir Düzeyi () Yüksek Gelir Düzeyi ()

6. En Uzun Süre Yaşadığınız Yerleşim Birimi?

Köy () İlçe () İl () Büyükşehir ()

7. Kardeş Sayınız?

Kardeşim yok () 1 kardeş () 2 veya 3 () 4 veya 5 () 6 ve üzeri ()

8. Ailenizde Spor Yapmış Olan Var mı?

Evet () Hayır ()

9. Daha Önce Uluslararası Bir Müsabakaya Katıldınız mı?

Evet () Hayır ()

10. Daha Önce Milli Takıma Çağrıldınız mı?

Evet () Hayır ()

EK-4. Sporda sosyal kimlik ölçeği

Aşağıdaki sorular ekibinizin bir parçası olmak konusunda neler hissettiğinizi yansıtacak şekilde tasarlanmıştır. Lütfen her bir ifadeye ne kadar katıldığınızı belirtmek için 1'den (kesinlikle katılmıyorum) 5'e (kesinlikle katılıyorum) kadar olan sayılardan birine Çarpı İşareti (X) koyunuz.

1) Bu takımın diğer üyeleri ile güçlü bağlar hissediyorum.	1	2	3	4	5
2) Bu takımın diğer üyeleri ile bir bağ kurmayı kolay buluyorum.	1	2	3	4	5
3) Bu takımın diğer üyeleri ile güçlü bir "bağlı olma" duygusu hissediyorum.	1	2	3	4	5
4) Bu takımın bir üyesi olmak, kendimi nasıl hissettiğimle yakından ilgilidir.	1	2	3	4	5
5) Bu takımın bir üyesi olmak öz-imajımın önemli bir parçasıdır.	1	2	3	4	5
6) Bu takımın bir üyesi olduğum gerçeği sıklıkla aklıma gelir.	1	2	3	4	5
7) Bu takımın bir üyesi olmaktan memnunum.	1	2	3	4	5
8) Bu takımın bir üyesi olmak kendimi iyi hissetmemi sağlar.	1	2	3	4	5
9) Kendimi bu takımın bir üyesi olarak gördüğümde mutlu oluyorum.	1	2	3	4	5

EK-5. Sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği

Aşağıda bir yarışma esnasında karşılaşılması muhtemel davranışlar yer almaktadır. Lütfen, bu sezonda yer aldığınız spor karşılaşmalarını dikkate alarak bu davranışları ne sıklıkla yaşadığınızı size en uygun rakamı yuvarlak içine alarak işaretleyiniz. Cevaplarınızın samimiliği için teşekkür ederim.

Bu sezon spor yaparken, ben...	Hiç	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Oldukça Sık
1. Takım arkadaşına olumlu geribildirim verdim (güzel pas!.., iyi hareket!.. gibi).	1	2	3	4	5
2. Rakibimi eleştirdim.	1	2	3	4	5
3. Takım arkadaşım ile tartıştım.	1	2	3	4	5
4. Yere düşen rakibime yardım ettim.	1	2	3	4	5
5. Rakibime kasten faul yaptım.	1	2	3	4	5
6. Rakibim sakatlandığında oyunun durmasını istedim.	1	2	3	4	5
7. Takım arkadaşına kötü söz söyledim.	1	2	3	4	5
8. Takım arkadaşımı cesaretlendirdim.	1	2	3	4	5
9. Bana yapılan faulün intikamını aldım.	1	2	3	4	5
10. Sakatlanan rakibime yardım ettim.	1	2	3	4	5
11. Takım arkadaşımı eleştirdim.	1	2	3	4	5
12. Takım arkadaşına yapıcı geribildirim verdim (daha ileride durmalısın!.. gibi).	1	2	3	4	5
13. Rakibimi öfkeli olmaya çalıştım.	1	2	3	4	5
14. Takım arkadaşına küfür ettim.	1	2	3	4	5
15. Takım arkadaşımı iyi oynadığı için tebrik ettim.	1	2	3	4	5
16. Rakibimi sakatlamaya çalıştım.	1	2	3	4	5
17. Bilerek rakibimin dikkatini dağıttım.	1	2	3	4	5
18. Takım arkadaşına kötü performansından dolayı tepki gösterdim.	1	2	3	4	5
19. Oyun kurallarına aykırı davrandım.	1	2	3	4	5
20. Agresif hareketlerimle rakibimin gözünü korkuttum.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : TURKAY, Hikmet
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 1983,Elazığ
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0546767 55 25
 e-mail : hikmet.turkay1@gazi.edu.tr

Eğitim Derecesi

Okul/Program

Mezuniyet yılı

Doktora	Gazi Üniversitesi/ Beden Eğitimi ve Spor ABD	Devam ediyor
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi / Sporda Psiko-Sosyal Alanlar	2015
Lisans	Gazi Üniversitesi / Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu	2010

İş Deneyimi

Yıl

Yer

Görev

2017-Devam-	Kafkas Üniversitesi / Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	Araştırma Görevlisi
2016-2017	Eskişehir Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü	Spor Eğitim Uzmanı

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Ulusal ve Uluslararası Dergilerde Yayınlanan Makaleler

1. Turkay, H., Mumcu, H. E., Kusan, O., Aydın, A. D., Güngöz, E. (2018). Öznel sosyal statü ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 2391-2403.
2. Turkay, H., Yetim, A. A., Sezer, P. (2018). Sporda sosyal kimlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *The Journal Of Academic Social Sciences*, 78(78), 493-504.

3. Turkay, H., Aydın, A. D., Güngöz, E., Başkan, A. H., Aydın, H. (2018). *Spor lisesi öğrencilerinin gelecek beklentilerinin incelenmesi. The Journal Of Turk-Islam World Social Studies*, 17(17), 370-378.
4. Turkay, H., Yetim, A. A. (2018). The relationship between social status and sports. *International Journal Of Sports And Physical Education (Ijspe)*, 4(1), 7-13.
5. Turkay, H., Aydın, A. D. (2017). Bir inceleme: Tarihsel süreç içerisinde Türk spor örgütlenmesi. *Diyalektolog - Ulusal Hakemlin Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(16), 179-189.
6. Turkay, H., Yetim, A. A., Çeviker, A. (2017). Role of sports activities in the socialization process of street children (A Pilot Study). *European Journal Of Physical Education And Sport Science*, 3(8), 1-13.
7. Turkay, H., Çeviker, A. (2016). Sportif rekreasyon kavramına sosyolojik bir bakış. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), 99-108.
8. Çeviker, A., Turkay, H., Aydın, A. D. (2016). Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin VII. ve VIII. sınıf ortaokul öğrencilerinin problem çözme becerileri üzerine etkisi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 58-65.
9. Turkay, H., Gökyürek, B. (2015). The compare of the childs who provide their family for economical contribution and the childs level of self esteem who cant make sport. *Ovidius University Annals Series Physical Education And Sport Science Movement And Health*, 15(2), 117-121.
10. Turkay, H., Sökmen, T. (2014). Beden eğitimi bölümü öğrencilerinin sporda güdülenme kaynakları ve stresle başa çıkma tarzları. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3), 1-9.

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler

1. Aydın, A. D., Turkay, H., Arı, Ç., Güngöz, E., Aydın, H. (2019). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından umut düzeylerinin incelenmesi*. 28.Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).
2. Başkan, A. H., Güner, M., Başkan, A. H., Tunç, Ç. A., Genç, A., Turkay, H. (2018). *Satranç sporcularının beslenme durumlarını ve yaşadığı sağlık sorunlarının araştırılması*. 16.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 1064-1074. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum).
3. Turkay, H., Aydın, A. D., Kusan, O., Güngöz, E., Aydın, H. (2018). *Spor ve sosyal politikalar çerçevesinde madde bağımlısı gençlerin sosyal rehabilitasyonu*. Uluslararası Kültür Ve Bilim Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).
4. Turkay, H., Aydın, A. D., Güngöz, E., Başkan, A. H., Aydın, H. (2018). *Spor Lisesi Öğrencilerinin Gelecek Beklentilerinin İncelenmesi*. Uluslararası Kültür Ve Bilim Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).
5. Tunç, A., Aydın, A. D., Turkay, H., Güçlü, M. (2018). *Üniversite öğrencilerinin sosyal ağ kullanımlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Uluslararası Herkes İçin Spor Ve Wellnes Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).

6. Başkan, A. H., Ziyagil, M. A., Güzel, Ö., Aktaş, M., Gönülateş, S., Turkay, H. (2018). *Yaşam boyu spor ve rekreasyon alanlarında yapılan araştırmalar üzerine inceleme*. Uluslararası Herkes İçin Spor Ve Wellness Kongresi, 446-451. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum).
7. Başkan, A. H., Başkan, A. H., Tunç, Ç. A., Bayrakdar, A., Turkay, H. (2017). *Doğu Karadeniz Bölgesi halk oyunları üzerine bir çalışma*. Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum).
8. Turkay, H., Tunç, A., Aydın, A. D., Güngöz, E., Başkan, A. H. (2017). *Sosyo-kültürel bağlamda çocuk oyunları*. Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Sporlar - Oyunlar Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum).
9. Tunç, A., Turkay, H., Başkan, A. H., Güçlü, M. (2017). *Osmanlıda Kemankeşlik ve toplumsal yapı ile ilişkisi*. Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Sporlar - Oyunlar Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum).
10. Turkay, H. (2017). *Sokak çocuklarını sportif etkinliklere yönlendirmenin önemi*. 15.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).
11. Aydın, A. D., Tunç, A., Turkay, H. (2017). *Öğretim elemanlarının eğitim-öğretim etkinliklerinin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. 15.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Özet Bildiri/Poster).
12. Turkay, H., Yetim, A. A. (2017). *Social status and sport relationship*. XIV. European Conference On Social And Behavioral Sciences (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).
13. Çeviker, A., Turkay, H. (2017). *Mahalle maçlarından halı saha turnuvalarına uzanan sürecin incelenmesi*. Innovation And Global Issues in Social Sciences 2017 (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).
14. Turkay, H., Çeviker, A. (2016). *A sociological overview of the concept sportive recreation*. The 10th International Conference in Physical Education, Sports And Physical Therapy (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).
15. Çeviker, A., Tuncel, S., Turkay, H., Yaşar, B. (2016). *The evaluaton of the sport based occupations as regards to ethical point of view*. The 10th International Conference in Physical Education, Sports And Physical Therapy (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).
16. Turkay, H., Gökyürek, B. (2015). *The compare of the childs who provide their family for economical contribition and the childs level of self esteem who cant make sport*. International Scientific Conference "Perspectives In Physical Education And Sport (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).

Yazılan Ulusal/Uluslararası Kitaplardaki Bölümler

1. Turkay, H., Aydın, A. D., Güngöz, E., Parlakkılıç, Ş., Arı, Ç., Aydın, H. (2018). *Spor bilimlerinde güncel akademik çalışmalar*, Bölüm Adı:(Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Mesleki Sonuç Beklentilerinin İncelenmesi) Gece Kitaplığı, Editör: Meriç Eraslan, Basım Sayısı:1, Isbn:978-605-288-198-9, Türkçe(Bilimsel Kitap).

Projelerde Yaptığı Görevler

1. Elit Boksörlerde Travmanın Neden Olabileceği Nörodejeneratif Hastalıklara Yakalanma Riskini Araştırmak İçin miRNA'ların Belirleyici Faktör Olarak Çalışılması, - Tübitak 1001, Bursiyer: Turkey Hikmet, 2017 (Ulusal).

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

